

JAK ZROBILIŚMY URBAN LAB

WNIOSKI I REKOMENDACJE Z PILOTAŻOWEGO WDROŻENIA W GDYNI I W RZESZOWIE

JAK ZROBILIŚMY URBAN LAB

WNIOSKI I REKOMENDACJE
Z PILOTAŻOWEGO WDROŻENIA
W GDYNI I W RZESZOWIE

Publikacja przygotowana przez zespół autorski Instytutu Rozwoju Miast i Regionów pod redakcją Magdaleny Bień i Bartosza Piżaka w składzie: Jakub Depa, Wojciech Jarczewski, Katarzyna Ner.

Współpraca

Ewa Kubejko-Polańska, Aleksandra Markowska, Aleksandra Zemke oraz zespoły Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej: Aleksandra Guzowska i Karolina Centomirska, Urban Lab Gdynia: Joanna Krukowska, Magdalena Dębna, Magdalena Żótkiewicz i Urban Lab Rzeszów: Małgorzata Michalska, Justyna Puzio i Kamil Czyż.

Wydawca:

Instytut Rozwoju Miast i Regionów
ul. Targowa 45
03-728 Warszawa
Polska
www.irmir.pl

Copyright © by Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa–Kraków 2021

ISBN: 978-83-65105-88-2

Korekta językowa: Anna Kędroń

Skład i łamanie: Stereoplan; Aleksandra Słowińska, Kinga Trzepla

Projekt graficzny okładki, ilustracje: Stereoplan; Aleksandra Słowińska, Kinga Trzepla

Nakład:

1500 szt.

Opracowanie zrealizowane przez Instytut Rozwoju Miast i Regionów w ramach projektu *Urban Lab jako pilotażowe narzędzie poprawy jakości życia mieszkańców miast zgodne z ideą smart city (2019–2021)* we współpracy z Departamentem Programów Pomocowych Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna 2014–2020 na podstawie umowy nr DPT/BDG-II/POPT/18/19.

Rzeczpospolita
Polska

Unia Europejska
Fundusz Spójności

Wstęp

6

1. Adaptacja modelu urban labu w Gdyni i w Rzeszowie

– teoria a rzeczywistość 9

1.1. Modelowe ujęcie urban labu dostosowanego do warunków polskich 10

1.2. Urban Lab Gdynia 17

1.3. Urban Lab Rzeszów 27

1.4. Rola Instytutu Rozwoju Miast i Regionów w projekcie 38

2. Struktura organizacyjna urban labów 51

2.1. Zespół urban labu 52

2.2. Grupa Strategiczna 59

2.3. Zespół Tematyczny 63

3. Działalność Urban Labów w Gdyni i w Rzeszowie

– dobre praktyki 69

3.1. Otwieranie danych miejskich 69

3.2. Hackathon miejski 77

3.3. Inkubator Innowacji Miejskich 82

3.4. Rzeszowskie Laboratorium Badań Miejskich 98

3.5. Gdyńska Platforma Dialogu (Decidim) 102

3.6. Urban Cafe 106

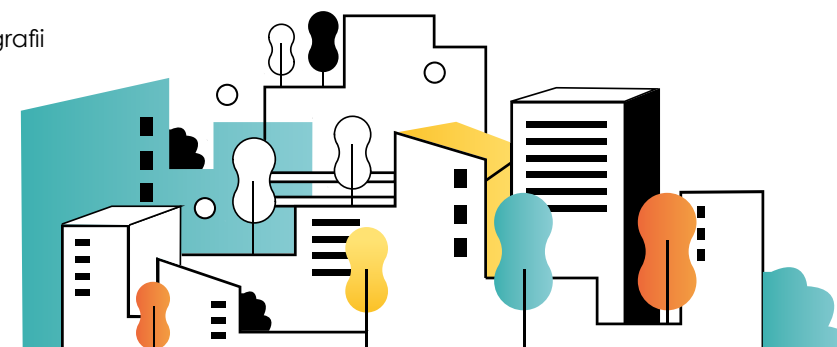
3.7. Inne aktywności podejmowane w laboratoriach 111

Bibliografia 119

Spis rycin 119

Spis tabel 120

Spis fotografii 121

Wstęp

Projekt pilotażowego wdrożenia urban labów w polskich miastach został zrealizowany w latach 2019–2021 i w dużej mierze przypadł na niezwykle trudny czas pandemii COVID-19. Przygotowana w Instytucie Rozwoju Miast i Regionów we współpracy z Departamentem Programów Pomocowych Ministerstwa Funduszy i Polityki Regionalnej nowatorska koncepcja instytucji miejskiej, która jest nastawiona na rozwiązywanie konkretnych problemów oraz odpowiada na wyzwania związane z rozwojem miast i zarządzaniem nimi, m.in. poprzez udostępnienie zasobów miejskich, ale przede wszystkim dzięki zaangażowaniu mieszkańców, okazała się pomysłem trafionym, który warto upowszechniać.

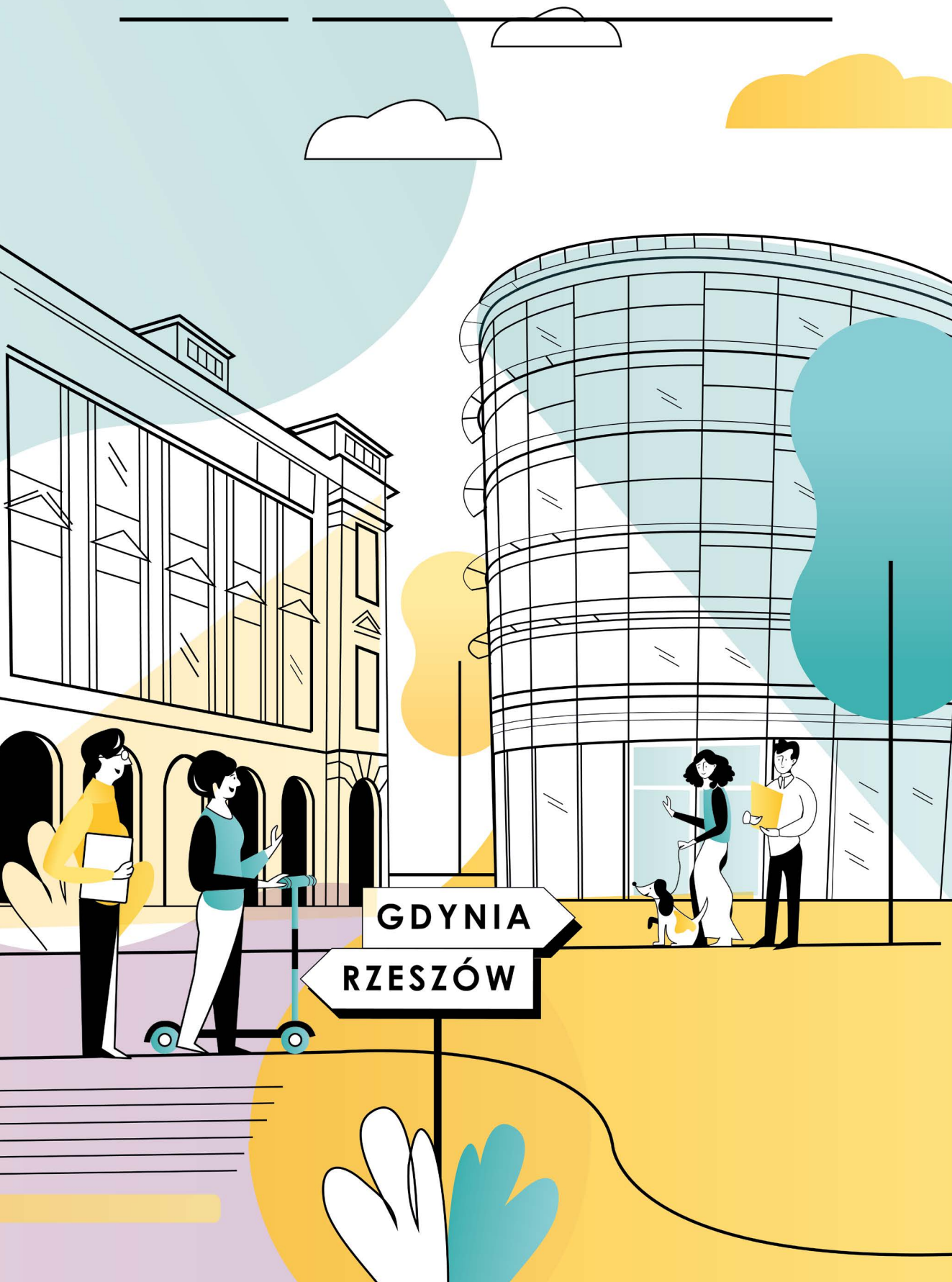
Powodzenie projektu potwierdzają liczne nagrody i wyróżnienia (łącznie osiem) otrzymane przez Gminę Miasto Gdynia i Gminę Miasto Rzeszów, w których przeprowadzono testowe wdrożenia urban labów, oraz Instytut Rozwoju Miast i Regionów. W ich uzasadnieniu często wspomniano m.in. o zaproponowanym w koncepcji laboratorium miejskiego, innowacyjnym na gruncie polskim modelu współpracy urzędników i mieszkańców z innymi interesariuszami miejskimi, w tym przedstawicielami środowiska naukowego, biznesu czy organizacji pozarządowych, oraz o sposobie wspólnego wypracowywania rozwiązań miejskich podnoszących jakość życia.

Okres testowania instrumentu urban labu w dwóch polskich miastach uzmysłowił także wielu osobom, jakie dodatkowe możliwości mogą zaoferować laboratoria miejskie i w jaki sposób zachęcać do aktywności w nich samych mieszkańców. Istotny okazał się pod tym względem element laboratorium przez autorów koncepcji nazywany „urban cafe”, w ramach którego to właśnie kawa miała odegrać ważną rolę w debacie i dialogu ogólnomiejskim. I funkcję swą spełniła, a urban cafe z elementu stanowiącego tło funkcjonowania urban labu stał się jednym z jego „motorów napędowych”. Sprawdził się także

w formule wirtualnej laboratorium, gdy spotkania, warsztaty czy dyskusje odbywały się online, jednak mimo to gromadziły licznych przedstawicieli różnych środowisk zainteresowanych kierunkami rozwoju miasta, a także wymianą myśli i poglądów.

Przed trzema laty postawiliśmy przed sobą ambitne zadanie: zrealizować wspólnymi siłami – różnych instytucji i zespołów – trzyletni eksperyment wdrożeniowy, na którego drodze stanęła, dodatkowo go utrudniając, pandemia COVID-19. Dzisiaj, podsumowując projekt w czytanej przez Państwa publikacji, możemy potwierdzić, że cele wyznaczone na początku projektu zostały osiągnięte, a zadania, przed którymi stanęły oba urban laby, w Gdyni i w Rzeszowie, udało się zrealizować. Wdrożono dwa urban laby, których różnorodność i indywidualny sposób realizacji zadań są wartościami dodanymi projektu, a z ich doświadczeń mogą czerpać teraz inne polskie miasta.

Niniejszą publikację adresujemy przede wszystkim do pracowników administracji samorządowej odpowiedzialnych za innowacyjne projekty miejskie, w tym także burmistrzów i prezydentów, którzy szukają skutecznego i przetestowanego mechanizmu do współzarządzania miastami. Chcemy także, aby ta książka trafiła do wszystkich osób mających zamiar zaangażować się w ten proces – przedstawicieli organizacji pozarządowych, środowiska naukowego czy przedsiębiorców, ale także, a może przede wszystkim – mieszkańców. Jej celem jest przekazanie praktycznej i konkretnej wiedzy w zakresie funkcjonowania urban labów w polskich miastach, wraz z dostosowaniem się do sytuacji niecodziennych i odpowiadaniem na pojawiające się wyzwania. W publikacji zaprezentowano doświadczenia zespołów z Instytutu Rozwoju Miast i Regionów, Urban Labu Gdynia oraz Urban Labu Rzeszów, a także dobre praktyki powstałe w wyniku wdrażania laboratoriów miejskich.

1. Adaptacja modelu urban labu w Gdyni i w Rzeszowie – teoria a rzeczywistość

Opracowanie w Instytucie Rozwoju Miast i Regionów (IRMiR) w 2018 r. autorskiej koncepcji urban labu oraz jego modelu było odpowiedzią na brak wykorzystania w polskich miastach tego typu instrumentu. Kolejnym krokiem w tym miejskim eksperymencie miało być przetestowanie urban labu w dwóch polskich miastach – w Gdyni i w Rzeszowie – oraz sprawdzenie w warunkach rzeczywistych, jak funkcjonowanie takich laboratoriów może się przyczyniać do współzarządzania miastami przez różne grupy interesariuszy w celu poprawy jakości życia mieszkańców.

Gdy w lutym 2019 r. zespół Urban Lab w IRMiR rozpoczął we współpracy z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej oraz dzięki finansowaniu ze środków Programu Operacyjnego Pomoc Techniczna realizację projektu pn. *Urban lab jako pilotażowe narzędzie poprawy jakości życia mieszkańców miast zgodne z ideą smart city*, kończono już intensywne prace z miastami Gdynia i Rzeszów, polegające na adaptacji do ich potrzeb i dostosowaniu do warunków każdego z tych miast koncepcji wdrożenia urban labów.

Założenia realizacji pilotażowego projektu w obu miastach oparto więc na zaproponowanym w koncepcji IRMiR modelu urban labu, w którym określono główne elementy składowe, tj.: interesariuszy laboratorium miejskiego, zakresy i sposoby jego działania wraz z ewaluacją oraz wypracowywane dobre praktyki miejskie będące efektem jego funkcjonowania.

1.1.

Modelowe ujęcie urban labu dostosowanego do warunków polskich

Realizacja pilotażowego wdrożenia Urban Labów w Gdyni i w Rzeszowie oraz współpraca zespołów projektowych z obu miast z zespołem Urban Lab w IRMiR, w latach 2019–2021 koordynującym merytorycznie cały projekt, pozwoliły wysnuć szereg wniosków dotyczących zaproponowanego modelu, które zaprezentowano w dalszej części tego podrozdziału.

Jednocześnie testowanie urban labu w dwóch polskich miastach umożliwiło dużo szersze spojrzenie na odbiór tego narzędzia przez ich mieszkańców oraz innych interesariuszy miejskich, a ze względu na postawienie w roli lidera urzędów miast – pozwoliło także określić podejście do realizowanego projektu samych urzędników czy radnych miejskich.

W pierwotnie zaproponowanym przez IRMiR modelu urban labu, opartym na koncepcji poczwórnej helisy, znalazło się miejsce dla czterech grup interesariuszy miejskich (Bień i in. 2020). Stanowili je mieszkańcy oraz przedstawiciele sektora publicznego, sektora prywatnego i instytucji naukowych. Już takie podejście do realizacji projektów miejskich – uwzględniające współpracę tych czterech grup – było w Polsce zabiegiem nowatorskim.

W czasie testowego wdrażania Urban Labów w Gdyni i w Rzeszowie okazało się, że w tym modelu współpracy jeszcze istotniejsza jest rola mieszkańców, przy czym w toku realizowanych różnorodnych działań zauważalny stał się

podział obywateli na „społeczników”, aktywistów, najczęściej angażujących się indywidualnie, oraz osoby skupione wokół miejskich organizacji pozarządowych (NGO), z którymi bardzo mocno się identyfikowały.

Ze względu na to wprowadzono zmianę w podejściu do tego specyficznego ekosystemu miejskiego i w konsekwencji wydzielono z elementu poczwórnej helisy pn. „mieszkańcy” dwa samodzielne elementy, tj. „mieszkańcy” oraz „organizacje pozarządowe” (ryc. 1). Taką sytuację opisuje w swoich licznych pracach opublikowanych w ostatnich latach Igor Calzada (2018a, 2018b, 2020), podejmujący dyskusję metodologiczną na temat ram helisy (przejście od potrójnej helisy, poprzez poczwórną, do pentahelisy) z perspektywy wdrażania innowacji społecznych w miastach. Wspomniany autor wskazuje także na wyjątkową rolę aktywistów miejskich i indywidualnych przedsiębiorców społecznych (2020), gdyż to oni w interakcji zachodzącej między interesariuszami często stają się inicjatorami danej zmiany. Nierzadko wskazuje się, że takie osoby, obserwując społeczeństwo, zauważają pewne problemy czy wyzwania i dają impuls do wprowadzenia innowacyjnych rozwiązań, które okażą się trwałe i w rezultacie będą mogły zmienić tkankę społeczną.

Ryc. 1. Pentahelisa jako nowy model współpracy różnych grup interesariuszy miejskich podejmowanej w polskich urban labach
Źródło: opracowanie własne

Nie bez przyczyny postanowiono także zmodyfikować rycinę prezentującą pentahelisę w ten sposób, że poszczególni interesariusze jeszcze bardziej przenikają się między środowiskami, gdyż nierzadko dana osoba może reprezentować dwie lub więcej grup interesów, co znacząco przyczynia się do zacieśniania interakcji między kluczowymi partnerami.

Trzeba wyraźnie podkreślić, że współpraca w ramach realizacji inteligentnych projektów musi się opierać na zaufaniu i zaangażowaniu wszystkich stron ekosystemu miejskiego. Aby zrealizować nakreślone założenia, konieczna będzie również elastyczność, która umożliwi próbowanie nowych podejść w ramach nowych partnerstw, nad którymi opiekę będzie sprawował zespół urban labu. Jakie mogą być efekty rozwiązywania problemów społecznych i jaką mogą one generować wartość dla społeczeństwa, o tym traktuje szerzej rozdział 3.

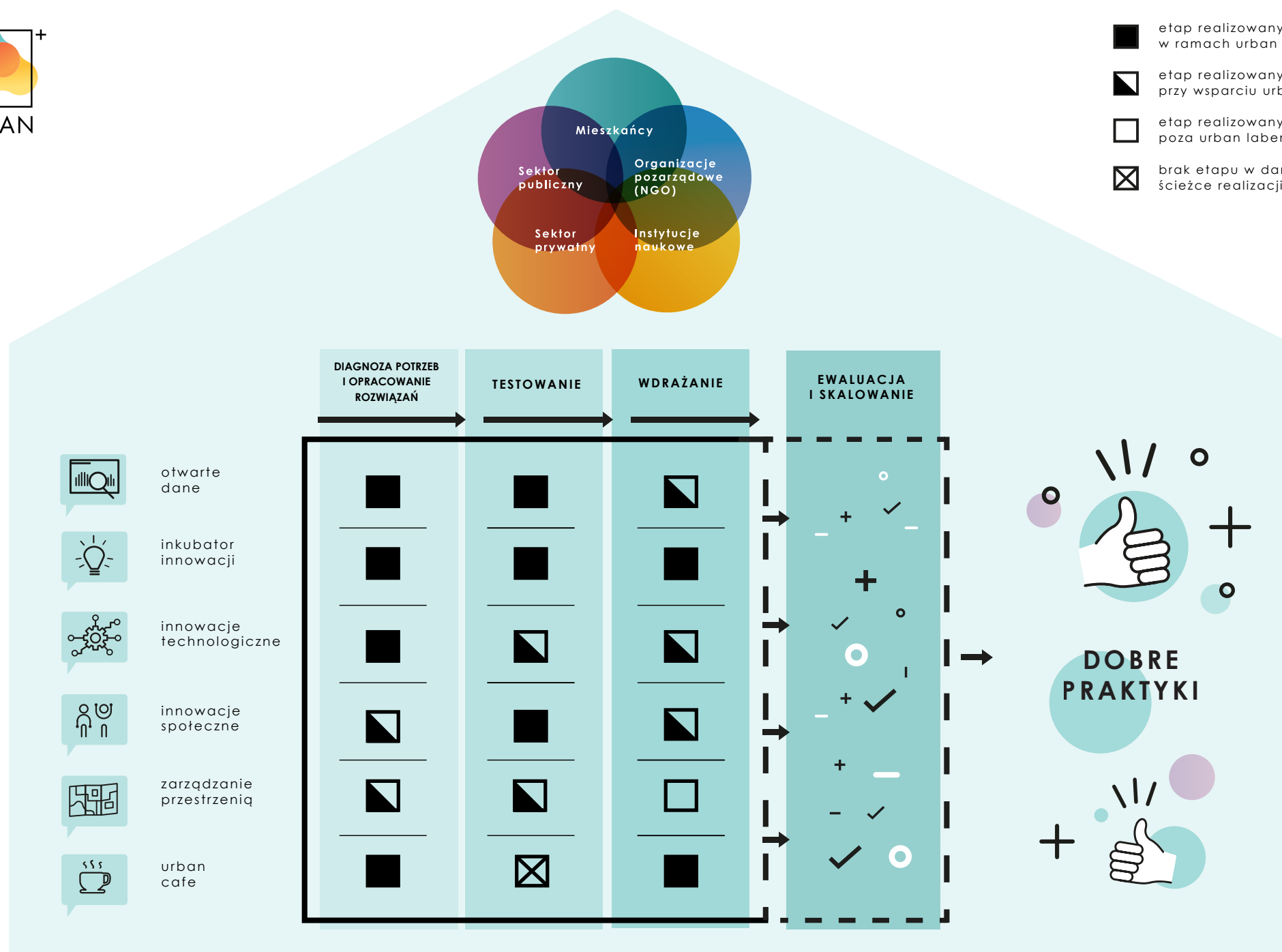
Zakresy działania urban labu zaproponowane w pierwotnym modelu przez zespół IRMiR mogą być bardzo zróżnicowane i dotyczyć szerokiej problematyki miejskiej. W ujęciu modelowym wyszczególniono: otwarte dane miejskie, inkubator innowacji miejskich, innowacje technologiczne, innowacje społeczne oraz zarządzanie przestrzenią miasta (Bień i in. 2020). Jednocześnie autorzy zaznaczyli, że nie jest to katalog zamknięty i może być on uzupełniany lub uszczegóławiany przez dane miasto w zależności od zidentyfikowanych wyzwań i założonych celów funkcjonowania laboratorium miejskiego.

Należy wspomnieć, że w różnych labach miejskich na świecie podejmowane są tylko wybrane zagadnienia (np. wyłącznie otwierania i udostępniania danych miejskich, mobilności i transportu w mieście lub innowacji społecznych); rzadko zdarza się, aby realizowane były wszystkie wymienione zakresy działalności. Tym bardziej godny podkreślenia jest fakt, że ambitne zadanie postawione przed Gdynią i Rzeszowem w projekcie pilotażowym udało się w bardzo szerokim zakresie zrealizować.

Zarówno w obszarze otwierania i udostępniania danych, jak i funkcjonowania inkubatora miejskiego z prototypowaniem

oraz testowym wdrażaniem innowacji społecznych i technologicznych udało się w obu miastach wypracować szereg dobrych praktyk, co szczegółowo opisano w rozdziale 3. Zadanie związane z zarządzaniem przestrzenią miasta mają w swoich kompetencjach inne komórki urzędów miejskich – zarówno w Gdyni, jak i w Rzeszowie – jednak udało się zainteresować mieszkańców również tymi skomplikowanymi zagadnieniami i zaangażować ich do współzarządzania miastami, o czym piszemy także w podrozdziałach 1.2 i 1.3. W przypadku wielu realizowanych działań potwierdziły się założenia koncepcyjne, że zaproponowane zakresy będą się wzajemnie uzupełniać i przenikać.

Autorzy modelowego ujęcia urban labu na finiszu realizacji pilotażowego projektu postanowili uzupełnić go o jeden dodatkowy obszar działania, którym stało się **urban cafe** (ryc. 2). Pierwotnie działania w ramach „miejskiej kawiarenki”, mimo zwrócenia uwagi autorów koncepcji na jej ważną rolę, zostały umieszczone niejako w tle funkcjonowania całego laboratorium miejskiego i zachodzących w nim procesów. Jednak doświadczenia Gdyni i Rzeszowa, pełna akceptacja przez mieszkańców obu miast filiżanki kawy jako przyczynku do dyskusji o mieście lub co więcej – podjęcie wyzwania pt. „kawa za pomysł” oraz bardzo duża liczba zorganizowanych w ramach działania urban cafe w obu labach wydarzeń, spotkań tematycznych dla mieszkańców i przy ich udziale, warsztatów czy w końcu konferencji oraz wizyt studyjnych – skłoniły do uznania, że ten element powinien się znaleźć wśród wyróżnionych zakresów działania urban labu.

Ryc. 2. Model urban labu przystosowanego do warunków polskich zaktualizowany pod wpływem przeprowadzenia pilotażowego wdrożenia w Gdyni i w Rzeszowie

Źródło: opracowanie własne

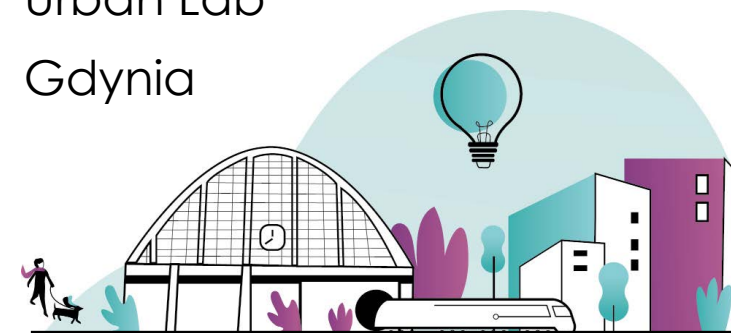
W pełni sprawdziło się także założenie, że poprzez organizację licznych wydarzeń otwartych dla mieszkańców (w czym skutecznie przeszkadzała pandemia COVID-19) w szybkim tempie uda się wypromować w obu miastach ideę urban labu. Sytuacja epidemiczna w Polsce trwająca od marca 2020 r. przyczyniła się również do tego, że urban cafe zostało bardzo dobrze przetestowane w formule wirtualnej, gdyż duża część wydarzeń była przygotowywana przez zespoły Urban Labów przy użyciu narzędzia do wideokonferencji. Ta sytuacja wpłynęła także na to, że w gdyńskich i rzeszowskich spotkaniach zaczęli brać udział mieszkańcy innych miast Polski, a niektórzy ponadto aktywnie włączali się w działalność laboratoriów.

Formuła funkcjonowania urban cafe jako jednego z filarów urban labu może być także pomysłem dla mniejszych miast zainteresowanych wdrożeniem laboratorium miejskiego, które nie mają na wstępie większego budżetu lub nie chcą realizować go w pełnym zakresie, jednak mogą np. wydzielić z miejskich nieruchomości przestrzeń służącą do spotkań i dyskusji o mieście. A w przyszłości być może posłuży ona także do rozpoczęcia działalności urban labu.

Jeśli chodzi o etapy realizacji projektów w urban labie oraz ich efekty w postaci dobrych praktyk miejskich, autorzy modelu laboratorium miejskiego dostosowanego do warunków polskich nie wprowadzali modyfikacji (ryc. 2), jednak wyraźnie zaznaczyli (na bazie doświadczeń z projektami dotyczącymi np. zarządzania przestrzenią miejską), że w przypadku niektórych projektów dany etap może nie być w ogóle realizowany w urban labie.

1.2.

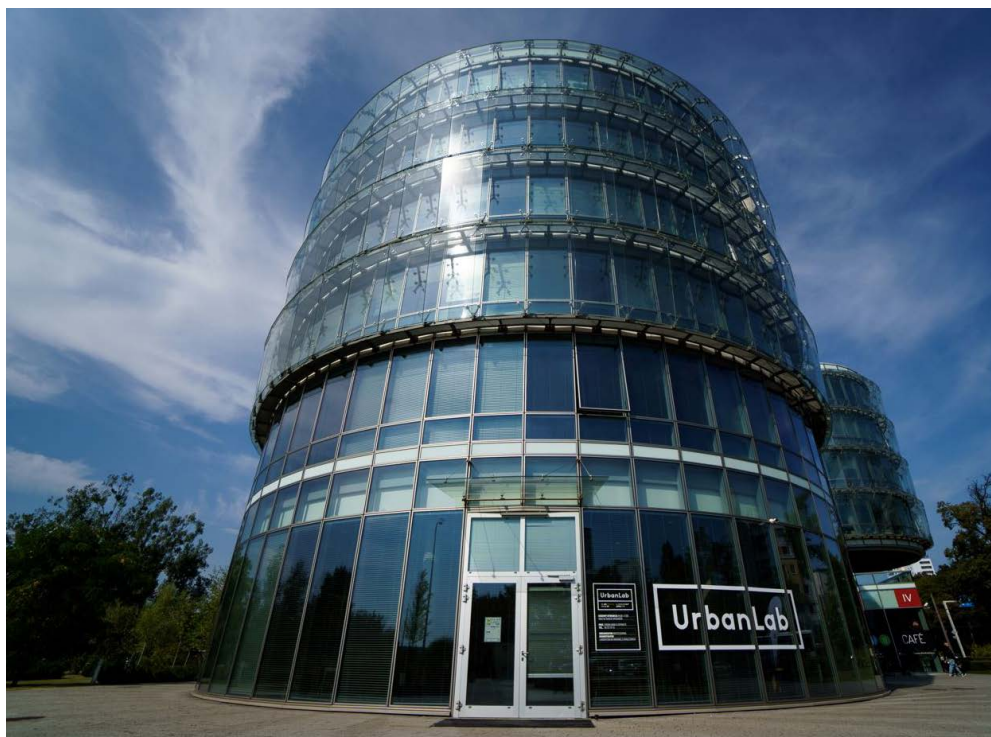
Urban Lab Gdynia

Otwarcie Urban Labu w Gdyni nastąpiło 28 marca 2019 r., a poprzedziła je kilkumiesięczna praca zespołu Urzędu Miasta Gdyni nad dostosowaniem koncepcji urban labu do potrzeb i wyzwań tego miasta. Projekt był realizowany w ramach działalności Laboratorium Innowacji Społecznych (LIS), będącego samodzielną gminną jednostką budżetową Miasta Gdyni, powołaną uchwałą Rady Miasta.

Decyzja zarówno o włączeniu gdyńskiego Urban Labu do struktury Laboratorium Innowacji Społecznych, jak i o jego lokalizacji w kompleksie Pomorskiego Parku Naukowo-Technologicznego (PPNT) przy al. Zwycięstwa 96/98 stanowiła niewątpliwie wartość dodaną w realizacji projektu już na jego początkowym etapie. Funkcjonowanie gdyńskiego Urban Labu w strukturach LIS sprawiło, że właściwie od początku zapewniono mu kompetentny i doświadczony zespół oraz zaplecze merytoryczne związane z projektowaniem innowacji i pracą z mieszkańcami.

Działalność Laboratorium Innowacji Społecznych, skupiająca się na tworzeniu nowatorskich rozwiązań w dziedzinie społecznej, od samego początku (w marcu 2016 r.) wykraczała poza standardowe ramy działania Urzędu Miasta. Pomorski Park Naukowo-Technologiczny, będący swego rodzaju hubem

Fot. 1. Siedziba Urban Labu Gdynia

Autor: Aleksander Trafas

organizacji biznesowo-naukowych, już od 2001 r. aktywnie wspiera rozwój projektów innowacyjnych i jest miejscem wymiany wiedzy oraz doświadczeń, przede wszystkim między przedsiębiorcami a naukowcami i projektantami.

Na każdy rok realizacji projektu w gdyńskim Urban Labie wybierano główny obszar tematyczny, w ramach którego były poszukiwane rozwiązania i realizowane działania. Jego uszczegóławianie odbywało się w toku poszczególnych działań. W pierwszym roku wdrożenia tematem przewodnim był rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz zwiększanie potencjału społeczności lokalnych do rozwiązywania problemów. Na rok 2020 tematem przewodnim rekomendowanym przez Grupę Strategiczną była adaptacja do zmian klimatu, a na rok 2021 – adaptacja do życia po pandemii. Warto zaznaczyć, że ostatni obszar tematyczny okazał się dużym wyzwaniem. Był to bowiem temat niezwykle aktualny, a jednocześnie coraz

częściej poruszany w dyskusji publicznej. Kolejne wyzwania podejmowano w ramach: prac Grupy Strategicznej, Zespołów Tematycznych, grup roboczych, Inkubatora Miejskich Innowacji, wydarzeń, dyskusji i szkoleń w Urban Cafe czy w formie publikacji. Znajdowały one także odzwierciedlenie w projektowanych narzędziach IT, organizowanych konferencjach, a także w wielu innych jednostkowych działaniach Urban Labu.

W dokumencie pt. „Adaptacja Koncepcji Urban Lab w Gdyni”, przygotowanym przed rozpoczęciem testowego wdrożenia gdyńskiego Urban Labu, określono główne cele jego funkcjonowania. Zgodnie z zawartymi tam założeniami diagnozowane miały być wyzwania miejskie, w celu wypracowywania innowacyjnych rozwiązań oraz systemowych mechanizmów sprzyjających ich zastosowaniu. Stawiano także na rozwój kompetencji administracji publicznej, wypracowanie skutecznych metod pracy z różnymi interesariuszami miejskimi oraz stworzenie przestrzeni do dialogu.

W przypadku efektywnego funkcjonowania laboratorium miejskiego kluczowa jest współpraca między poszczególnymi interesariuszami miejskimi, którzy w ujęciu modelowym odpowiadają elementom poczwórnej helisy (mieszkańcy, sektor publiczny, sektor prywatny, instytucje naukowe). Jak już wspomniano w poprzednim podrozdziale, doświadczenia obydwu Urban Labów pokazały, że bardzo istotną rolę w mieście odgrywają także organizacje pozarządowe (NGO), które były jedną z najbardziej aktywnych grup angażujących się w działania Urban Labów w Gdyni i w Rzeszowie. W związku z tym zaproponowana w koncepcji IRMiR poczwórna helisa została zastąpiona – w przypadku obu miast – pentahelisą, w której wydzielono dodatkowy, piąty element – reprezentowany właśnie przez przedstawicieli NGO.

Bardzo ważną funkcją Urban Labu w Gdyni, obok sprawdzonego w warunkach rzeczywistych modelu współpracy różnych grup interesariuszy miejskich, okazało się tworzenie sieci współpracy. W ramach podjętych działań zespołowi gdyńskiego laboratorium wraz z partnerami udało się zbudować silne

relacje zarówno na poziomie lokalnym, jak i – co warto podkreślić – ponadlokalnym.

W ramach współpracy wewnętrznej usprawnione zostały komunikacja i wymiana informacji między różnymi jednostkami w urzędach obu miast realizujących projekt. Funkcja akceleryjna Urban Labu pod kątem kreowania współpracy między urzędnikami była, można powiedzieć, przełomową i bardzo wartościową zmianą zarówno w Gdyni, jak i w Rzeszowie. Wątek sieciowania różnych grup interesariuszy silnie rozwijano także na poziomie ponadlokalnym. W ramach gdyńskiego UL podjęto bardzo intensywną współpracę z 12 organizacjami pozarządowymi, np. Stowarzyszeniem „Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot”, Związkiem Stowarzyszenia Bank Żywności w Trójmieście, Stowarzyszeniem „Na Styku” czy Fundacją Planet For Generations (tab. 1). Istotna była także współpraca z przedstawicielami biznesu, ułatwiona bliskością Pomorskiego Parku Naukowo-Technologicznego. Do korzyści sieciowania współpracy niewątpliwie należy tutaj zaliczyć możliwość korzystania ze wspólnych zasobów oraz wzmacnianie przepływu informacji, co w efekcie usprawnia realizację wspólnych projektów z innymi podmiotami.

Tab. 1. Sieć współpracy Urban Labu Gdynia

Lp.	Nazwa instytucji/firmy	Bliskość współpracy (1/2/3)	Kogo reprezentuje (B/M/N/P)
1	Fundacja Dbam o Mój Z@sięg	1	M
2	Pomorski Park Naukowo-Technologiczny Gdynia	1	P
3	Stowarzyszenie „Obszar Metropolitalny	2	M
4	Rada Dzielnicy Leszczynki	2	M/P
5	Forum Rad Dzielnic	2	M/P
6	Związek Stowarzyszenia Bank Żywności w Trójmieście	2	M
7	Stowarzyszenie „Na Styku”	2	M

8	Fundacja Planet For Generations	2	M
9	Morski Instytut Rybacki – Państwowy Instytut	2	N
10	Gdyńska Szkoła Filmowa	2	N/B
11	Instytut Oceanologii Polskiej Akademii Nauk	2	N
12	Today We Have	2	B
13	Centrum Współpracy Młodzieży	3	M
14	Polskie Stowarzyszenie Diabetyków Oddział	3	M
15	Fundacja Okonakino	3	M
16	Instytut Adama Mickiewicza	3	N
17	Fundacja Instytut Gospodarki o Obiegu	3	M
18	Fundacja Łąka	3	M
19	Europejskie Centrum Solidarności	3	P
20	EC1 – Miasto Kultury	3	P
21	Client Earth	3	M
22	Marcin Ochociński	3	M
23	Gmina Miasta Kraków	3	P
24	Fundacja Instytut Zielonej Przyszłości	3	M
25	Koma Olsztyn Sp. z o.o.	3	B
26	Pracownia Badań SOMA	3	B
27	Costa Project Sp. z o.o.	3	B
28	Uniwersytet Gdański	3	N
29	Uniwersytet SWPS	3	N/B

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UL Gdynia

1 – współpraca stała (np. kilka razy w miesiącu)

2 – współpraca okresowa (np. kilka razy w kwartale)

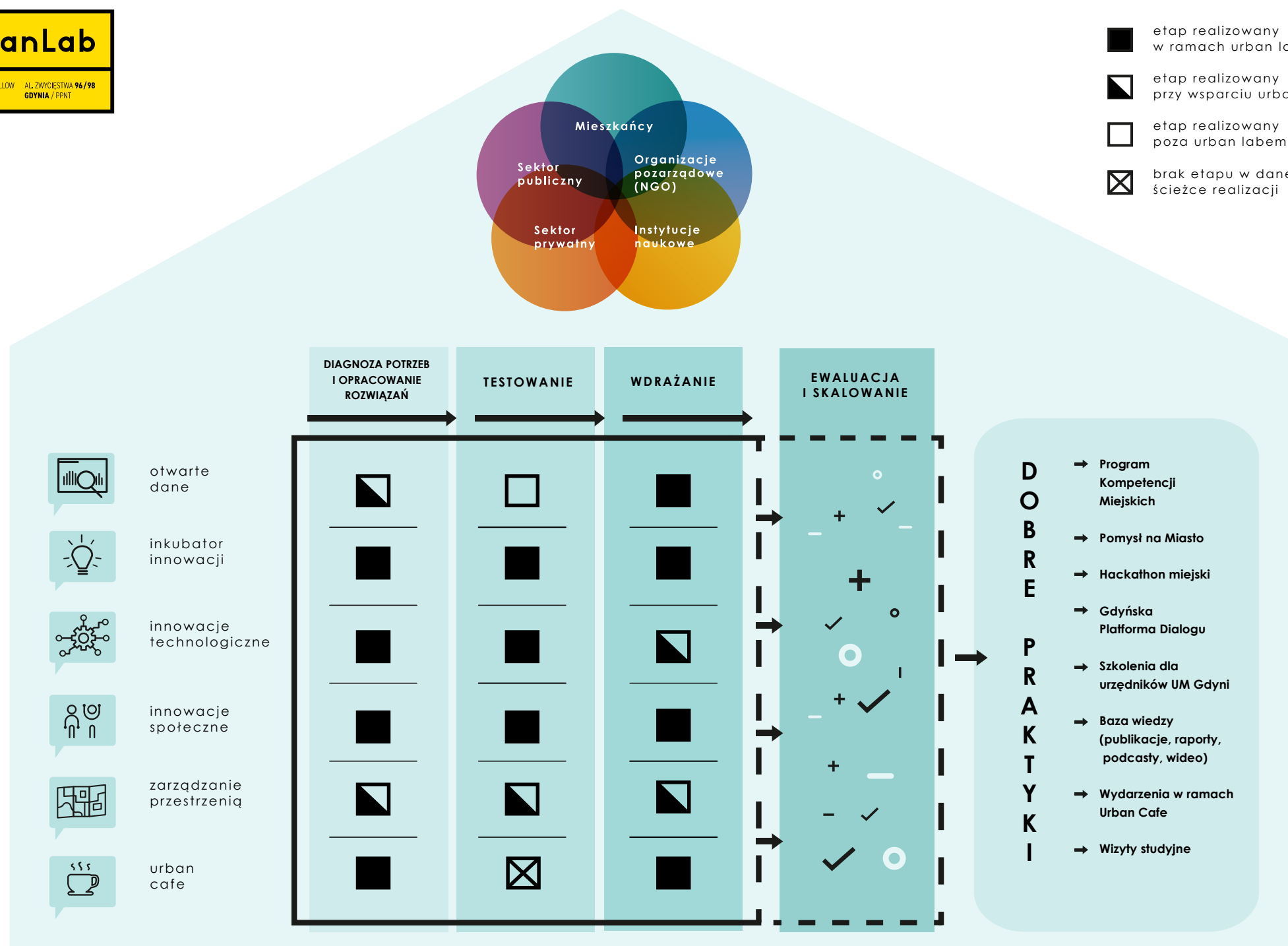
3 – współpraca epizodyczna (np. raz na kwartał lub rzadziej)

B – BIZNES

M – MIESZKAŃCY/NGO

N – NAUKA

P – ADMINISTRACJA PUBLICZNA

Ryc. 3. Model urban labu zaktualizowany pod wpływem przeprowadzenia pilotażowego wdrożenia w Gdyni

Źródło: opracowanie własne

Zadania gdyńskiego Urban Labu realizowano w ramach wszystkich obszarów działań zaproponowanych w modelu koncepcyjnym (ryc. 3). Były to:

- **Otwarte dane** – od początku trwania projektu w Gdyni zespół Urban Labu podejmował działania związane z otwieraniem i udostępnianiem danych miejskich w bezpośredniej współpracy z komórką miejską odpowiedzialną za koordynację działań pomiędzy wszystkimi gdyńskimi podmiotami w zakresie otwartych danych publicznych. Warto bowiem w tym miejscu zwrócić uwagę, że od 2017 r. funkcjonuje w Gdyni miejski portal otwartych danych (<http://otwartedane.gdynia.pl>), nad którym opiekę sprawuje wydzielona komórka w strukturze Urzędu Miasta – samodzielne stanowisko ds. otwartych danych. Jednocześnie od początku 2021 r. Urban Lab rozpoczął współpracę z osobą pełniącą funkcję eksperta ds. otwartych danych, która przez kolejne miesiące odpowiadała za prowadzenie inwentaryzacji, digitalizację, tworzenie schematów zbiorów danych i opracowywanie formatów danych oraz publikację ich na serwerze www.otwartedane.gdynia.pl. Jej rolą dodatkowo było przygotowanie instrukcji dla pracowników UM i jednostek podległych celem ujednolicenia formatów zapisu danych. Urban Lab Gdynia w toku realizacji projektu podejmował także różnorodne działania edukujące i uświadamiające istotę otwierania danych publicznych (szkolenia i warsztaty dla urzędników) oraz usprawniające proces otwierania danych na poziomie urzędu. [Więcej o efektach tych działań w podrozdziałach 3.1 oraz 3.7].
- **Inkubator innowacji** – to działanie było realizowane w Urban Labie Gdynia w postaci dwóch komplementarnych ścieżek: Programu Kompetencji Miejskich (PKM) oraz naboru „Pomysłów na Miasto” (PnM). PKM to kurs wiedzy o mieście dla aktywnych mieszkańców i początkujących liderów miejskich, w ramach którego są prowadzone wykłady i warsztaty ze współczesnych metod zarządzania miastem,

kreowania i wdrażania innowacji, a także kompetencji w zakresie funkcjonowania miasta. Na zakończenie każdej edycji PKM uczestnicy przygotowywali pracę końcową będącą rozwinięciem jednego z pomysłów wykazanych w formularzu zgłoszeniowym do programu „Pomysł na Miasto”. W ramach PnM przeprowadzany był nabór pomysłów na innowacje społeczne, które mógł zgłosić każdy mieszkaniec. Innowacje o najwyższym potencjale były pilotażowo wdrażane w Gdyni, a następnie poddawane ewaluacji. Każda edycja inkubatora dotyczyła obszaru tematycznego, który obrany został jako przewodni w danym roku projektowym w Urban Labie. [Więcej o efektach działań w podrozdziale 3.3].

- **Innowacje technologiczne** – w ramach działań związanych z implementacją rozwiązań opartych na technologii, poza publikowaniem otwartych danych i wspieraniem pełnomocnika prezydenta Gdyni ds. otwartych danych w rozbudowie portalu miejskiego, zespół gdyńskiego Urban Labu koordynował proces tworzenia Gdyńskiej Platformy Dialogu (<https://konsultujemy.gdynia.pl/>) bazującej na otwartym kodzie źródłowym (*open source*) platformy Decidim. Celem Gdyńskiej Platformy Dialogu jest budowanie miejskiej społeczności oraz zapewnienie możliwości łatwego uczestnictwa w określonych procesach partycypacyjnych. Po uruchomieniu Platformy zarządzanie nią zostało przekazane do Działu Diagnoz i Partycypacji Laboratorium Innowacji Społecznych. W toku prac przygotowawczych do jej uruchomienia w UL Gdynia zorganizowano hackathon miejski, którego wyzwaniem było stworzenie rozwiązania informatycznego dotyczącego dodatkowego modułu związanego z prowadzeniem dialogu obywatelskiego i systemu uwierzytelniania użytkowników korzystających z systemu. [Więcej o efektach działań w podrozdziałach 3.2 oraz 3.5].
- **Innowacje społeczne** – szereg interesujących innowacji społecznych powstało w ramach realizacji kolejnych edycji projektu „Pomysł na Miasto”. Ponadto w UL Gdynia realizowana była „Autorska ścieżka szyta na miarę” pod wyzwaniem

tematyczne danego roku projektowego, na którą składało się wiele oryginalnych rozwiązań mających na celu zwrócenie uwagi na problemy i potrzeby młodzieży. W jej ramach opracowano m.in. autorski projekt „Akademia Lidera”. [Więcej o efektach działań w podrozdziałach 3.3 oraz 3.7].

- **Zarządzanie przestrzenią** – zadania związane z zarządzaniem przestrzenią w mieście realizowane były we współpracy z Biurem Planowania Przestrzennego Miasta Gdyni i miały charakter przede wszystkim wydarzeń tematycznych organizowanych przez zespół UL.
- **Urban Cafe** – to miejsce spotkań w przestrzeni Urban Labu, miejsce, gdzie wiedza specjalistów łączy się z zaangażowaniem uczestników, motywacja ściąga się z inspiracją, a praktyczne rozwiązania i niebanalne pomysły stają się rzeczywistością. Oprócz wymienionych funkcji gdyńskie Urban Cafe służyło także do promocji idei laboratorium miejskiego, sieciowania interesariuszy miejskich oraz miało rolę edukującą. W ramach Urban Cafe organizowano liczne spotkania, debaty, wykłady, warsztaty, pokazy filmów czy konferencje. W związku z pandemią rozpoczęto także tworzenie podcastów o tematyce miejskiej, a w miarę możliwości zespół Urban Labu przyjmował liczne wizyty studyjne z polskich miast zainteresowanych wdrożeniem laboratoriów miejskich, a także te odbywane w ramach współpracy międzynarodowej. [Więcej o efektach działań w podrozdziałach 3.6 oraz 3.7].

1.3.

Urban Lab Rzeszów

Pilotażowe wdrożenie Urban Labu w Rzeszowie zainaugurowano 9 października 2019 r., jednakże prace przygotowawcze związane z adaptacją koncepcji urban labów na potrzeby Rzeszowa rozpoczęły się już ponad rok wcześniej.

Decyzją Prezydenta Miasta Rzeszowa realizację projektu Urban Lab rozpoczęto w ramach działalności Biura Obsługi Informatycznej i Telekomunikacyjnej Urzędu Miasta Rzeszowa, które funkcjonuje w strukturze urzędu miasta na prawach wydziału. Fizyczna przestrzeń rzeszowskiego Urban Labu znajduje się w samym sercu miasta, przy ul. 3 Maja 13 i głównym rzeszowskim deptaku. Tak atrakcyjna lokalizacja wpłynęła na szybki wzrost zainteresowania mieszkańców miasta samym projektem i rozpoznawalność instytucji Urban Labu w przestrzeni miasta. Łatwość dotarcia do niego przyczyniła się także do dużej frekwencji na wydarzeniach, których organizację rozpoczęto od pierwszych dni funkcjonowania laboratorium. Jego siedziba, poza krótkimi okresami twardego lockdownu w trakcie pandemii COVID-19, była otwarta dla mieszkańców – mogli oni wejść z ulicy, porozmawiać, włączyć się w odbywające się spotkania lub zaproponować własne. Rzeszowski Urban Lab bardzo szybko stał się więc popularnym miejscem aktywności interesariuszy miejskich, dowodząc ogromnego zapotrzebowania rzeszowian na tego typu „instytucję”

miejską, która będzie łączyć różne środowiska we wspólnych działaniach.

Podczas prawie trzyletniego eksperymentu miejskiego rzeszowski Urban Lab pracował w trzech głównych obszarach tematycznych. W pierwszym roku funkcjonowania realizowano zagadnienia związane z mobilnością w mieście oraz wdrożeniem rozwiązań służących udostępnianiu danych miejskich. W roku 2020 Grupa Strategiczna rekomendowała kontynuowanie zadań z zakresu otwartych danych oraz rozpoczęcie prac nad zagadnieniami związanymi z poprawą jakości życia (*smart living*), a rozpoczęte wcześniej działania były kontynuowane także w roku 2021. Główne obszary tematyczne wyznaczane na dany rok rozwijano w ramach prac Grupy Strategicznej, Zespołów Tematycznych, Inkubatora Innowacji, podczas konferencji oraz licznych wydarzeń i szkoleń w Urban Cafe, a także podczas hackathonów miejskich oraz w ramach wielu innych pojedynczych działań Urban Labu. Na początku testowego wdrożenia zostały zaplanowane główne cele funkcjonowania labu, które w dużej mierze zrealizowano – w ramach działalności Urban Labu diagnozowane były najważniejsze wyzwania miejskie, wypracowywane pomysły na ich rozwiązanie, rozpoczęto procesy włączania do aktywności w laboratorium kolejnych grup mieszkańców, w tym włączania dzieci i młodzieży do partycypacji społecznej (projektowanie placów zabaw, elementów infrastruktury miejskiej typu ścieżki rowerowe, biegowe i ścieżki dla hulajnog), a także seniorów, co zaczęło przynosić bardzo pozytywne rezultaty. W trakcie całego projektu rozbudowywano system otwierania i udostępniania danych miejskich, a także zachęcano mieszkańców do kreowania i testowania mikroinnowacji, mających im docelowo służyć w życiu codziennym. Przede wszystkim zaś udało się stworzyć przestrzeń do wspólnej dyskusji dla różnych interesariuszy miejskiego życia, co w przypadku Rzeszowa można uznać za jeden z największych sukcesów.

Zgodnie z założeniami koncepcyjnymi, aby działanie urban labu było efektywne – o czym już wspomniano przy okazji

Fot. 2. Siedziba Urban Labu Rzeszów

Źródło: Urban Lab Rzeszów

Gdyni – kluczowe stało się wytworzenie środowiska do współpracy pomiędzy poszczególnymi interesariuszami miejskimi: mieszkańcami, przedstawicielami sektora publicznego, sektora prywatnego i instytucji naukowych oraz – w rozbudowanej wersji tzw. pentahelisy – wydzielonymi dodatkowo organizacjami pozarządowymi. Taki model współpracy potwierdził się również w przypadku rzeszowskich interesariuszy, wśród których bardzo ważną rolę odegrały m.in. stowarzyszenia i fundacje aktywnie angażujące się w realizowane projekty i zadania, a także bardzo często znajdujące w Urban Labie przestrzeń do działalności własnej i spotkań członkowskich.

W rzeszowskim laboratorium dała się także zauważyć intensywna współpraca z uczelniami i instytucjami naukowo-badawczymi, zarówno miejscowymi, jak i z innych polskich miast (tab. 2). Poza kontaktami na poziomie współpracy międzyinstytucjonalnej godne uwagi jest również personalne zaangażowanie się pracowników naukowych rzeszowskich uczelni,

k którzy brali aktywny udział w pracach Grupy Strategicznej i Zespołów Tematycznych. Osoby te miały realny wpływ na stymulowanie innowacyjności w przestrzeni miasta, także dzięki angażowaniu w urban labowe projekty studentów. Podobnie jak w Gdyni, ważny aspekt stanowiły kontakty nawiązane z przedstawicielami biznesu, głównie z bardzo silnym środowiskiem z branży IT (Asseco, G2A.com oraz środowiskiem start-upowym). Przykładami z innych branż są tutaj takie firmy, jak Early Stage czy Centrum Medyczne MEDYK.

Ważną część działań Urban Labu stanowiły inicjatywy oddolne – prężnie działała Rzeszowska Rada Seniorów oraz wspomniane już organizacje pozarządowe i społecznicze, często wykorzystywano przestrzeń labu do organizowania spotkań, które uzupełniały harmonogram przygotowywany przez zespół UL. Dzięki temu Urban Lab Rzeszów stał się realną platformą wymiany wiedzy i doświadczeń między zaangażowanymi podmiotami.

Tab. 2. Sieć współpracy Urban Labu Rzeszów

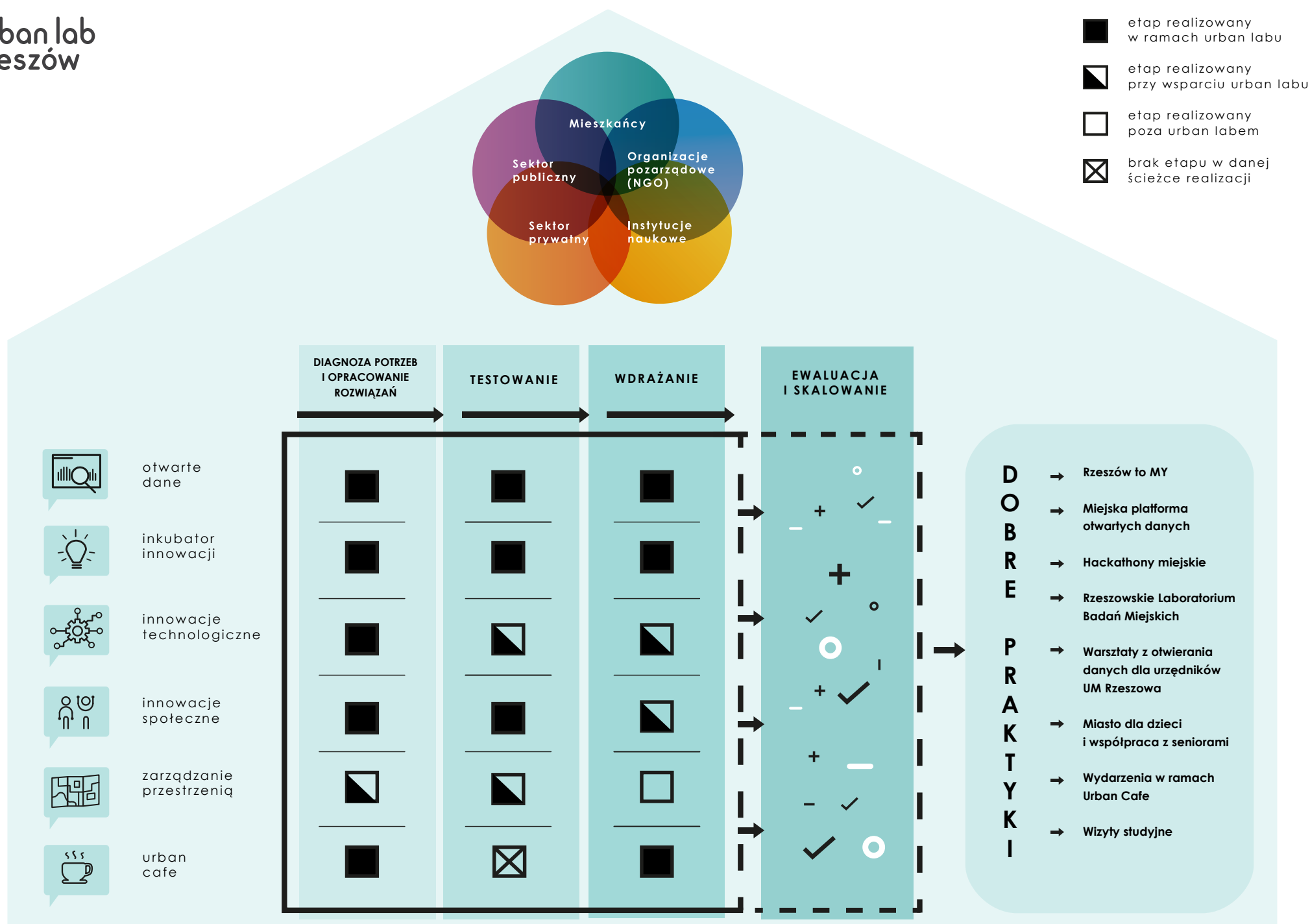
Lp.	Nazwa instytucji/firmy	Bliskość współpracy (1/2/3)	Kogo reprezentuje (B/M/N/P)
1	Uniwersytet Rzeszowski	1	N
2	Politechnika Rzeszowska	1	N
3	Rzeszowska Rada Seniorów	1	M
4	Stowarzyszenie Kreatywny Senior	1	M
5	Spice Gears Academy Podkarpackie	1	B/M
6	SARP Oddział Rzeszów	1	M
7	Fundacja MEDYK dla Zdrowia	1	M
8	APROBATA	1	M
9	G2A.com	1	B/M

10	Unia Metropolii Polskich	1	P/M
11	Stowarzyszenie Wspierania Edukacji „Promotor”	1	M
12	Centrum Medyczne MEDYK	1	B
13	Rzeszowskie Szkoły Podstawowe oraz przedszkola	1	N
14	Współpraca z rzeszowskimi artystami	1	M
15	Stowarzyszenie Osób z Ranami Przewlekłymi	1	M
16	Współpraca z wydziałami Urzędu Miasta Rzeszowa	1	P/M
17	Polskie Towarzystwo Informatyczne – Oddział	2	N/B
18	Rada Pożytku Publicznego	2	M
19	Politechnika Warszawska – Wydział Transportu	2	N
20	Early Stage	3	B
21	Europejskie Stowarzyszenie Promocji Aktywności	3	M
22	Stowarzyszenie BRUNO	3	M
23	Fundacja Parasol	3	M
24	Rampa – portal dla niepełnosprawnych	3	M
25	Softwarehouse	3	B

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UL Rzeszów

1 – współpraca stała (np. kilka razy w miesiącu)
 2 – współpraca okresowa (np. kilka razy w kwartale)
 3 – współpraca epizodyczna (np. raz na kwartał lub rzadziej)

B – BIZNES
 M – MIESZKAŃCY/NGO
 N – NAUKA
 P – ADMINISTRACJA PUBLICZNA

Ryc. 4. Model urban labu zaktualizowany pod wpływem przeprowadzenia pilotażowego wdrożenia w Rzeszowie

Źródło: opracowanie własne

W rzeszowskim Urban Labie planowane zadania realizowano w ramach wszystkich obszarów działań zaproponowanych w modelu koncepcyjnym, przy czym w największym stopniu w zakresie otwierania i udostępniania danych, urban cafe oraz inkubatora innowacji. W stopniu mniejszym zaś w kwestii zarządzania przestrzenią, bowiem działania związane z przestrzenią Rzeszowa przypisane są do kompetencji Biura Rozwoju Miasta, z którym UL ściśle współpracował, udostępniając przestrzeń do przeprowadzania otwartych konsultacji w sprawie studium oraz planów miejscowych. W ramach założonych obszarów działań realizowano:

- **Otwarte dane** – całe zadanie było wykonywane przez zespół Biura Obsługi Informatycznej i Telekomunikacyjnej Urzędu Miasta Rzeszowa, w którego strukturach funkcjonuje rzeszowski Urban Lab. W jego ramach został stworzony i jest nadal sukcesywnie rozwijany miejski portal otwartych danych (<https://otwartedane.ereszow.pl/>), na którym publikowane są kolejne zbiory danych miejskich. W ostatnim roku projektu zatrudniono specjalistę ds. otwartych danych, odpowiedzialnego za inwentaryzację i publikowanie danych, który tym samym dołączył do zespołu Urban Labu. Odbłyły się także szkolenia, a następnie warsztaty dla kadry kierowniczej i urzędników UM Rzeszowa dotyczące otwierania danych. [Więcej o efektach działań w podrozdziale 3.1].
- **Inkubator innowacji** – w UL Rzeszów, poza wspieraniem rozwoju projektów zaproponowanych przez zwycięskie zespoły podczas hackathonów oraz organizowaniem inspirujących spotkań z osobami, które odniosły sukces w różnych dziedzinach życia, realizowany był także program „Rzeszów to MY”, a jeden z jego komponentów inkubacyjnych stanowił konkurs na nowatorskie pomysły do wdrożenia w mieście, w postaci otwartego naboru na mikroinnowacje miejskie. Najlepsze pomysły były pilotażowo testowane i wdrażane w Rzeszowie, a następnie poddawane ewaluacji. Każda edycja była realizowana w obszarze tematycznym dotyczącym

poprawy jakości życia mieszkańców. [Więcej o efektach działań w podrozdziale 3.3].

- **Innowacje technologiczne** – realizacja założonych zadań związanych z otwieraniem i udostępnianiem danych miejskich już w pierwszym roku działalności UL była bazą do stworzenia miejskiego portalu otwartych danych, a następnie – dla organizacji w przestrzeni Urban Labu – tematycznych hackathonów miejskich, w ramach których opracowywano nowatorskie rozwiązania opierające się na udostępnionych zbiorach danych. Odbływały się także cykliczne warsztaty dla dzieci i młodzieży z projektowania przestrzeni miejskiej w programie Minecraft, co stało się podwaliną organizacji wydarzenia pn. Hackathon Kids. [Więcej o efektach działań w podrozdziałach 3.2 oraz 3.7].
- **Innowacje społeczne** – w przestrzeni rzeszowskiego Urban Labu, w ramach Rzeszowskiego Laboratorium Badań Miejskich, zapoczątkowany został cykl spotkań i warsztatów badaczy oraz praktyków tematyki miejskiej. Pomysłodawcami tego projektu byli przedstawiciele Polskiego Towarzystwa Socjologicznego oraz Uniwersytetu Rzeszowskiego. Realizowano również liczne warsztaty dla dzieci i młodzieży w ramach akcji Miasto dla dzieci. Ponadto zapoczątkowano współpracę z grupami seniorów, którzy aktywnie zaczęli się włączać w działalności UL. Współpraca i aktywizacja międzypokoleniowa stały się bardzo ważną częścią działań realizowanych przez UL. [Więcej o efektach działań w podrozdziałach 3.4 oraz 3.7].
- **Zarządzanie przestrzenią** – w przestrzeni Urban Labu odbywały się m.in. otwarte konsultacje dotyczące prac nad studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego. Nawiązano także bliską współpracę z rzeszowskim oddziałem Stowarzyszenia Architektów Polskich (SARP). Jego członkowie zaproponowali szereg wydarzeń otwartych, które znalazły się w harmonogramie UL w postaci m.in. „ArchiCzwartków”, czyli bliskich spotkań

z architekturą, oraz warsztatów architektonicznych dla dzieci pn. „Miasto dzieci”.

- **Urban Cafe** – w ramach Urban Cafe organizowane były liczne spotkania, debaty, wykłady, warsztaty, a nawet wystawy artystyczne, na co pozwalała duża przestrzeń rzeszowskiego Urban Labu. Bardzo aktywne działania podejmowane w ramach Urban Cafe przyczyniały się również do promocji idei laboratorium miejskiego wśród mieszkańców Rzeszowa, a także współpracy interesariuszy miejskich poprzez ich łączenie podczas wielu różnorodnych wydarzeń. Rokrocznie organizowano konferencję, na której podejmowano temat główny z danego roku wdrożeniowego. Odbywały się tu także spotkania aranżowane przez różne grupy przedstawicieli mieszkańców: seniorów, młodzież czy organizacje pozarządowe. Zespół rzeszowskiego Urban Labu przyjmował także liczne delegacje z Polski i zza granicy w ramach wizyt studyjnych, podczas których gościom przybliżana była idea funkcjonowania miejskiego labu. [Więcej o efektach działań w podrozdziałach 3.6 oraz 3.7].

Testowanie opracowanego przez zespół IRMiR modelu urban labu odbywało się w obu miastach w różnych, zmieniających się okolicznościach (m.in. okresy twardego lockdownu w czasie pandemii COVID-19 i całkowitego lub częściowego zamknięcia obiektów miejskich), jednak przyniosło satysfakcjonujące efekty. Kluczową rolę w sukcesie tego przedsięwzięcia, już w początkowej jego fazie, odegrała duża gotowość i przychylność władz miejskich do realizacji tak ambitnego eksperymentu. Warto w tym miejscu podkreślić przygotowanie i bardzo dobrą znajomość tematu wśród władz miasta Gdyni, a z drugiej strony odwagę – mimo początkowych trudności i opóźnień – pracowników Urzędu Miasta Rzeszowa i miejskich radnych.

Pilotażowe projekty w Gdyni i w Rzeszowie potwierdziły – co stwierdzamy z pełnym przekonaniem – że Urban Lab może być efektywnie wdrożony i zarządzany przez odpowiedni zespół urzędników oraz może stanowić element łączący

pomiędzy różnymi instytucjami w mieście, pomagający w nawiązaniu współpracy oraz sieciujący tę współpracę i kontakty. Natomiast, przełożenie na działanie innych komórek organizacyjnych i możliwości rozwijania współpracy z nimi powinny zostać wzięte pod uwagę przy podejmowaniu decyzji o umieszczeniu zespołu urban labowego w strukturze urzędu miasta. Ta decyzja może mieć bowiem realny wpływ na mniejszy lub większy udział niektórych obszarów działań podejmowanych w urban labach, co pokazują przykłady tych dwóch projektów.

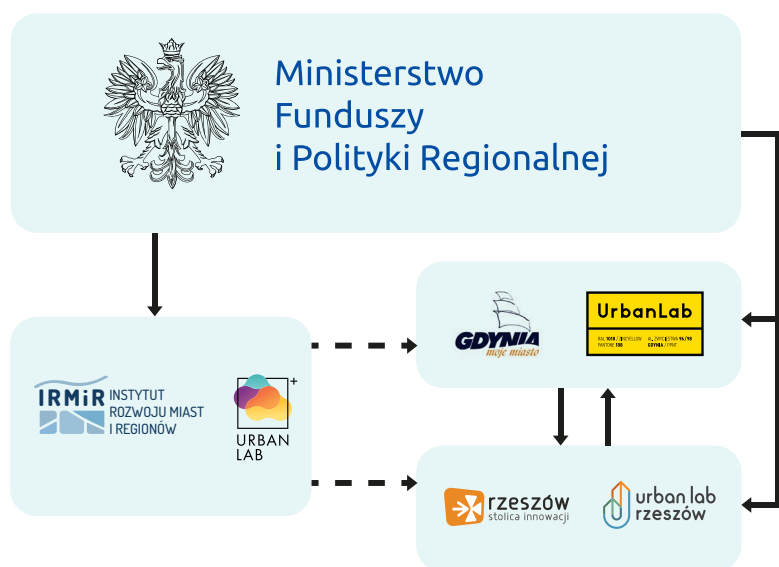
Oba Urban Laby stały się skutecznymi instrumentami do odpowiadania na wyzwania miast i wypracowywania rozwiązań, ze względu na swoją interdyscyplinarną formułę, podejmowanie działań przy zaangażowaniu mieszkańców oraz ekspertów, a także realizowanie nowatorskich pomysłów o bezprecedensowym charakterze. W obszarach, w których zasoby Urban Labu są niewystarczające, może być on także narzędziem wspierającym – przestrzenią dialogu oraz podnoszenia kompetencji dla stron odpowiedzialnych za strategiczne decyzje dotyczące rozwoju miasta.

Urban Laby mogą być traktowane bardziej strategicznie w planowaniu miejskich przedsięwzięć, ale dzięki możliwości skalowania ich działalności da się je też postrzegać zadaniowo, na mniejszą skalę, ich zadania można bowiem realizować np. w mniejszym ośrodku miejskim.

1.4.

Rola Instytutu Rozwoju Miast i Regionów w projekcie

Projekt pilotażowego wdrożenia urban labów na gruncie polskim obejmował działania podjęte zarówno w Instytucie Rozwoju Miast i Regionów (IRMiR) we współpracy z Ministerstwem Funduszy i Polityki Regionalnej (MFiPR), które zostały sformalizowane podpisaniem odpowiedniej umowy dotacyjnej, jak i pomiędzy Gminą Miastem Gdynia oraz Gminą Miastem Rzeszów, które w celu wspomnianego przetestowania instrumentu urban labu podpisały stosowne umowy z MFiPR.

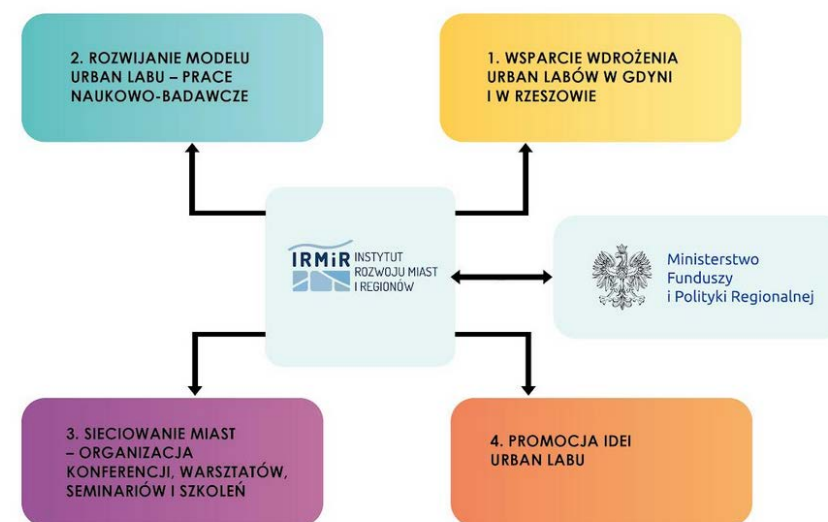

Ryc. 5. Schemat współpracy w ramach Projektu Urban Lab

Źródło: opracowanie własne

IRMiR ściśle współpracował z zespołem MFiPR, zarówno w zakresie merytorycznych założeń całego projektu, jak i prac wdrożeniowych w Gdyni i w Rzeszowie.

Na etapie wstępnym te działania skupiały się na zapoznaniu przedstawicieli ww. miejscowości z założeniami koncepcji powstania urban labów w polskich miastach, a następnie wsparciu w przygotowaniu dokumentów mających na celu adaptację koncepcji wypracowanej w IRMiR do potrzeb Gdyni i Rzeszowa. Proces ten zakładał przygotowanie szczegółowego planu funkcjonowania obu Urban Labów w ich pierwszym roku działalności wraz z ich budżetami oraz sporządzenie ramowego programu działania na kolejne dwa lata.

Ryc. 6. Główne zadania zespołu Urban Lab w IRMiR realizowane w ramach projektu

Źródło: opracowanie własne

Zespół projektowy IRMiR był w bezpośrednim kontakcie z osobami zaangażowanymi w przygotowanie laboratoriów w obu miastach – konsultował z nimi m.in. kwestie lokalizacji Urban Labów czy prac adaptacyjnych w przeznaczonych na te cele lokalach, a także doradzał miastom w zakresie przygotowania identyfikacji wizualnej.

Różnice w terminie rozpoczęcia działalności obu laboratoriów wynikały ze sprawniejszego przebiegu tych prac w Gdyni oraz szybszego procesu kompletowania gdyńskiego zespołu, ponadto to miasto posiadało lokal, który bez większych remontów mógł być przeznaczony na siedzibę Urban Labu. Jak już wcześniej wspomniano, znalazła ona swoje miejsce w kompleksie Pomorskiego Parku Naukowo-Technologicznego, przy al. Zwycięstwa 96/98. Ten fakt, co warto odnotowania, znalazł także odzwierciedlenie w logotypie gdyńskiego Urban Labu. Z kolei na siedzibę Urban Labu Rzeszów, po odpowiednim przystosowaniu części obiektu, wybrano prestiżową przestrzeń w Galerii Paniaga, zlokalizowanej w centrum Rzeszowa przy ul. 3 Maja 13. W wyniku prac przygotowawczych przeprowadzonych w obu miastach Urban Lab Gdynia zainaugurował swoją działalność 28 marca 2019 r., a Urban Lab Rzeszów – 9 października 2019 r.

Działania zespołu Urban Lab w IRMiR w ramach projektu były skupione na czterech głównych zadaniach (ryc. 6), tj.:

1. Merytorycznym wsparciu wdrożenia Urban Labów w Gdyni i w Rzeszowie.
2. Pracach badawczo-naukowych, w tym przede wszystkim rozwijaniu modelu urban labu.
3. Sieciowaniu miast zainteresowanych instrumentem urban labu, w tym m.in. organizowaniu konferencji, warsztatów, seminariów i szkoleń.
4. Promocji idei urban labu.

Tab. 3. Szczegółowy opis zadań zespołu Urban Lab w IRMiR realizowanych w ramach projektu oraz ich efekty

Lp.	Nazwa zadania	Dokładny opis	Efekty podjętych działań*
1	Merytoryczne wsparcie wdrożenia Urban Labów w Gdyni i w Rzeszowie	– Cotygodniowe briefingi – Comiesięczne raporty, – Kwartałne opinie – Roczne raporty nt. postępów w realizacji projektów	68 briefingów, 19 raportów miesięcznych, 9 opinii kwartalnych, 3 raporty roczne
2	Rozwijanie modelu urban labu – prace naukowo-badawcze	– Podręcznik <i>Urban Lab. Narzędzie poprawy jakości życia mieszkańców miast zgodne z ideą smart city</i> – Poradnik <i>Otwarte Dane. Techniki racjonalnego klasyfikowania i udostępniania</i> – Artykuł naukowy <i>Urban laby jako eksperymentalne platformy współpracy interesariuszy miejskich – przegląd definicji oraz podejść do funkcjonowania tego instrumentu</i> – Podrozdział pt. <i>Urban lab jako generator rozwiązań na podstawie otwartych danych w podręczniku Zarządzanie danymi w miastach. Podręcznik dla samorządów</i> (red. W. Łachowski) – Artykuł naukowy w języku angielskim <i>Attempt at Summarising Studies on Urban (Living) Labs</i>	– Wydruk i dystrybucja 2000 egzemplarzy – Udostępnienie publikacji w formie e-booka – ponad 1600 pobrań pliku w formacie PDF; – Wydruk i dystrybucja 500 egzemplarzy – Ponad 200 pobrań e-booka w formacie PDF – Ponad 60 odczytów w portalu ResearchGate.net – Wydruk i dystrybucja 1500 egzemplarzy – Artykuł w trakcie recenzji

*podane statystyki zostały podsumowane na dzień 30 listopada 2021 r.

Źródło: opracowanie własne

3	Sieciowanie miast zainteresowanych instrumentem urban labu – organizacja konferencji, warsztatów, seminariów i szkoleń	Zorganizowane konferencje i seminaria: – Seminarium w Krakowie dla instytucji zaangażowanych w projekt – Seminarium „Urban Lab w ramach Kongresu Polityki Miejskiej w Kielcach” – Panel „Społeczny wymiar smart city” (współorganizacja) podczas Kongresu Polityki Miejskiej w Katowicach – formuła hybrydowa – Urban Lab Open Day Zorganizowane warsztaty: – Otwarte Dane – spotkanie z Joanną Samulską – Warsztaty z zarządzania projektami dla przedstawicieli instytucji zaangażowanych w projekt – Trzy warsztaty online dotyczące otwartych danych dla instytucji zaangażowanych w projekt i podmiotów współpracujących z Urban Labami Wizyta studyjna w Barcelonie, Wizyta studyjna (wirtualna) w City Innovation Exchange Lab (CITIXL) Amsterdam z warsztatami Aktywny udział w charakterze zaproszonych prelegentów w kongresach, konferencjach i seminariach (łącznie 10 wydarzeń)	Liczba uczestników: 16 Liczba uczestników: 64 Liczba widzów transmisji na żywo: 69 Wyświetlenia zapisów wideo z panelu: 950 Liczba widzów transmisji na żywo: 67 Wyświetlenia zapisu wideo z wydarzenia: 2800 Liczba widzów transmisji na żywo: 23 Wyświetlenia zapisów wideo z panelu: 4400 Liczba uczestników: 10 Łączna liczba uczestników: ok. 120 Liczba uczestników: 10 Liczba uczestników online: 12 Łączna liczba słuchaczy: ok. 1600
---	--	--	---

4	Promocja idei urban labu	Portal internetowy UrbanLab.net Profil na portalu Facebook Profil na portalu LinkedIn Comiesięczny newsletter	Użytkownicy: 10 176 Wyświetlenia strony: 37 682 Liczba obserwujących: 1555 Liczba obserwujących: 65 Liczba odbiorców: 255
---	--------------------------	---	---

Pierwsze i najważniejsze zadanie postawione przed zespołem IRMiR od samego początku działalności obu Urban Labów skupiało się na indywidualnym wspieraniu Gdyni i Rzeszowa w zakresie wdrożenia instrumentu urban labu poprzez stały nadzór nad postępami prac oraz na wsparciu przepływu informacji i wymiany doświadczeń pomiędzy Gdynią a Rzeszowem. Te działania były prowadzone za pomocą kontaktów telefonicznych oraz drogą elektroniczną (e-mail, komunikatory internetowe), a także podczas spotkań bezpośrednich w ramach delegacji przedstawicieli zespołu IRMiR z zespołami Urban Labów w Gdyni i w Rzeszowie. Przedstawiciele Instytutu brali także udział jako obserwatorzy w spotkaniach Grup Strategicznych obu Urban Labów oraz powołanych w ich ramach Zespołów Tematycznych – omawiano wówczas bieżącą działalność Urban Labów, jak i działania planowane w przyszłości.

Sytuacja uległa zmianie w okresie pandemii COVID-19, kiedy to niemożliwe stały się podróże służbowe. Wspólnie z zespołem MFiPR zdecydowano o wprowadzeniu regularnych, cotygodniowych spotkań – briefingów, organizowanych online przy użyciu narzędzia ZOOM służącego do przeprowadzania wideokonferencji (szczegółowe zestawienie podjętych w tym zakresie działań zamieszczono w tabeli 3). Przyczyniły się one do zintensyfikowania podejmowanych działań online w ramach realizacji harmonogramów pracy obu Urban Labów, a także do jeszcze lepszego przepływu informacji pomiędzy zespołami projektowymi. Ze względu na kolejne ograniczenia wprowadzane przez Rząd RP w okresach zwiększającej się liczby chorych

na COVID-19 konieczne stało się także zamknięcie przestrzeni Urban Labów dla mieszkańców obu miast, co uniemożliwiło organizację wydarzeń i aktywności podejmowanych w UL. Wtedy też (maj–czerwiec 2020) wspólnie z zespołem ministerialnym oraz zespołami z obu miast podjęto decyzję o zmianie sposobu funkcjonowania laboratoriów. Rozpoczęto prace adaptacyjne polegające na przeniesieniu aktywności Urban Labów do przestrzeni wirtualnej, zmianie sposobów komunikacji pomiędzy interesariuszami miejskimi oraz organizacji wydarzeń w formule online lub hybrydowej.

Fot. 3. Zespół Urban Lab w IRMiR na seminarium podsumowującym projekt – 15 grudnia 2021 – stoją od prawej: Bartosz Piziak (koordynator projektu), Magdalena Bień, Katarzyna Ner i Jakub Depa

Autor: Krzysztof Mosiężny

W ramach zadania 2., tj. prac badawczo-naukowych polegających przede wszystkim na rozwijaniu modelu urban labu, zespół Urban Lab w IRMiR opracował szereg publikacji książkowych oraz artykułów naukowych, wśród których najważniejszą pozycją jest podręcznik dotyczący instrumentu laboratorium miejskiego pt. *Urban lab. Narzędzie poprawy jakości życia mieszkańców miast zgodne*

z *ideą smart city*. W książce tej zaprezentowano kompletną koncepcję dostosowaną do warunków polskich, wraz z modelem urban labu. Dzięki szeroko zaprezentowanemu tematowi laboratoriów miejskich, także w odniesieniu do tych funkcjonujących w innych krajach świata oraz dobrych praktyk miejskich w nich wypracowywanych, książka w wersji drukowanej trafiła do ponad 2000 odbiorców, a jej wersję elektroniczną pobrało kolejnych 1600 osób (stan na 30 listopada 2021).

Jednocześnie przygotowywano artykuły naukowe skierowane zarówno do polskiego, jak i zagranicznego środowiska akademickiego, w których pracownicy IRMiR dzielą się swoimi badaniami, wiedzą ekspercką, a także spostrzeżeniami na temat polskich doświadczeń w zakresie wdrażania urban labów. W niniejszym opracowaniu podsumowano prace badawcze w ramach projektu Urban Lab.

W realizacji zadania 1. nie bez znaczenia były także ożywione kontakty pracowników IRMiR i współpraca zawiązana z licznymi laboratoriami miejskimi z całego świata. Stały kontakt – poprzez wideokonferencje, udział w spotkaniach roboczych czy konferencjach – utrzymywano z kilkunastoma miastami, wśród których były m.in.: Eindhoven, Amsterdam, Malmö, Wiedeń, Graz, Erywań, Norymberga, Helsinki i Barcelona. Ze względu na brak urban labów funkcjonujących w krajach Europy Środkowo-Wschodniej zespół IRMiR wraz z partnerami z Czech, Słowacji, Ukrainy i Węgier przygotował, a następnie złożył wniosek projektowy do Funduszu Wyszehradzkiego. Grant otrzymany na realizację projektu „Urban Lab Network in V4+ – the innovation tool for smart cities” pozwolił zrealizować wiele wydarzeń mających na celu promocję urban labów w krajach V4 oraz rozwinięcie sieci współpracy instytucji zainteresowanych ich wdrożeniem w krajach partnerskich.

Głównym założeniem zadania 3. było sieciowanie polskich miast zainteresowanych instrumentem urban labu pod kątem jego wdrożenia. W związku z tym, a także w celu dzielenia się doświadczeniami zdobytymi w ramach projektu przez Urban Lab Gdynia i Urban Lab Rzeszów, organizowane

były konferencje i seminaria, m.in. także podczas największych wydarzeń poświęconych tworzeniu i wdrażaniu polityk miejskich w Polsce – dwóch edycji Kongresu Polityki Miejskiej: w Kielcach i w Katowicach. Organizowano także wydarzenia tematyczne nakierowane na promocję idei laboratorium miejskiego pośród jednostek samorządu terytorialnego, jak np. Urban Lab Open Day. Ze względu na utrzymujące się obostrzenia związane z COVID-19 został on zorganizowany w formule hybrydowej w przestrzeni rzeszowskiego Urban Labu, z której prowadzono transmisję na żywo. Poza osobami, które wzięły udział w wydarzeniu online na profilu UrbanLab.net w portalu Facebook, udostępniony zapis wideo w ciągu 11 miesięcy od jego publikacji wyświetlono ponad 2800 razy (tab. 3).

Część wydarzeń organizowanych przez zespół Urban Lab w IRMiR była skierowana przede wszystkim do instytucji zaangażowanych w projekt, w związku z czym odbywały się one wewnętrznie. Na niektóre z nich zapraszano ekspertów z zagranicy, jak w przypadku cyklu trzech warsztatów dotyczących praktycznych aspektów otwierania i udostępniania danych publicznych, które zostały przeprowadzone przez ekspertów z Urzędu Miasta Eindhoven oraz Departamentu Zarządzania Danymi ówczesnego Ministerstwa Cyfryzacji.

Na początkowym etapie realizacji projektu ważną rolę odegrała także zorganizowana przez IRMiR jesienią 2019 r. wizyta studyjna w Barcelonie, w której wzięli udział przedstawiciele wszystkich instytucji zaangażowanych w projekt. Jej celem była wymiana wiedzy i doświadczeń z podobnymi laboratoriami miejskimi i instytucjami je nadzorującymi w Barcelonie oraz w innych miastach Katalonii, a także udział w Smart City Expo World Congress 2019, będącym największym na świecie wydarzeniem kongresowo-targowym dotyczącym inteligentnych miast. Stanowiło to także kolejną okazję do lepszego poznania się członków zespołów projektowych z poszczególnych instytucji je realizujących.

Jednocześnie przedstawiciele IRMiR brali czynny udział w konferencjach naukowych i kongresach branżowych, na które

byli zapraszani jako prelegenci. W okresie 2019–2021 do najważniejszych z nich należy zaliczyć: X edycję Smart City Forum w Warszawie (18 września 2019), konferencję „The Future is data. Przyszłość to dane” (19 listopada 2020), Connect & Scale up – spotkanie innowatorów miejskich organizowane przez Polską Agencję Rozwoju Przedsiębiorczości (21 stycznia 2021), Kongres „Business Without Limits” w Rzeszowie (24 czerwca 2021), Kongres Ruchów Miejskich w Lublinie (26 czerwca 2021) czy „MiastoLab” – Festiwal Innowacji Miejskich w Dąbrowie Górniczej (3 września 2021).

Ogólnosięciowa pandemia COVID-19, która od marca 2020 r. dotyka także Polski, mocno ograniczyła możliwości organizacyjne zespołu IRMiR w zakresie stacjonarnych seminariów i wyjazdowych wizyt studyjnych ze względu na przyjmowaną formułę online.

Z punktu widzenia informacyjnego bardzo ważnym elementem projektu realizowanym przez IRMiR były czynności podejmowane w ramach zadania 4. – promocja idei urban labu. W ich wyniku utworzono portal internetowy pod adresem <http://urbanlab.net> oraz fanpage w serwisie Facebook o takiej samej nazwie (dostępny pod adresem <https://www.facebook.com/UrbanLab.net/>), od samego początku prowadzone przez instytutowy zespół Urban Lab. Zarówno w serwisie internetowym, jak i w mediach społecznościowych publikowane są aktualności związane z realizacją projektu w IRMiR oraz wdrożeniami Urban Labów w Gdyni i w Rzeszowie. Ponadto opracowywane i przygotowywane są materiały prasowe oraz informacyjne dotyczące działań projektowych, wykorzystywane następnie w publikacjach internetowych. W celu dzielenia się dobrymi praktykami wypracowywanymi m.in. w gdyńskim i rzeszowskim Urban Labach przygotowywany jest także comiesięczny Newsletter Urban Lab. Mimo że tematyką funkcjonowania laboratoriów miejskich zainteresowana jest dość wąska grupa osób zajmujących się miastami, to jednak popularność tych kanałów komunikacyjnych cały czas rośnie, czego skutkiem stało się także uruchomienie w ostatnim czasie

konta UrbanLab.net w serwisie LinkedIn. Ważną częścią działań podejmowanych w zakresie promocyjno-informacyjnym były także wspomniane już wydarzenia organizowane przez IRMiR, podczas których prezentowano nie tylko koncepcję urban labu i jego model, lecz później także pierwsze efekty pilotażowego wdrożenia w Gdyni i w Rzeszowie oraz dobre praktyki miejskie wypracowywane w obu miastach.

2. Struktura organizacyjna urban labów

Głównym założeniem funkcjonowania urban labów jest kreowanie współpracy różnych grup interesariuszy miejskich przy zaangażowaniu i udziale mieszkańców oraz łączenie ich we wspólnym celu, którego realizacja ma się przyczynić do podniesienia jakości życia w ich mieście.

Przetestowanie funkcjonowania urban labu w warunkach rzeczywistych wymaga zbudowania pewnej struktury organizacyjnej i połączenia odpowiednich potencjałów osobowych, które mogą zaowocować powstaniem etatystycznego zespołu, przygotowanego na trudne multidyscyplinarne zadania miejskie. Ponieważ zarówno proces budowania zespołu, jak i udział w pracach Grupy Strategicznej (GS) i Zespołu Tematycznego (ZT) są działaniami wieloaspektowymi, niezbędne jest wsparcie osób z zewnątrz (ekspertów i praktyków) oraz zaangażowanie różnych interesariuszy miejskich.

W związku z tym o wypowiedzi na wskazany temat poprosiliśmy ekspertki w danym zakresie: Aleksandrę Markowską – dyrektorkę Laboratorium Innowacji Społecznych w Gdyni, w ramach którego realizowany był projekt Urban Lab Gdynia, Aleksandrę Zemke – założycielkę Smileundo i członkinię Grupy Strategicznej UL Gdynia oraz dr Ewę Kubejko-Polańską z Uniwersytetu Rzeszowskiego, która brała udział w pracach Zespołu Tematycznego ds. jakości życia, funkcjonującego w UL Rzeszów.

2.1.

Zespół urban labu

Z punktu widzenia funkcjonowania instytucji urban labu bez wątpienia kluczowy jest jego zespół – „drużyna projektu” powołana do bieżącego planowania, koordynacji i realizacji działań miejskich związanych z prowadzeniem urban labu oraz animowaniem współpracy między różnymi podmiotami. To zespół pracowników miejskich – finansowanych w ramach projektu, jak i angażowanych ze środków gminy. Zajmuje się on realizacją zadań związanych m.in. z zarządzaniem projektem, obsługą administracyjno-księgową, kontaktami z interesariuszami, upowszechnianiem efektów pracy. Odpowiada także za stronę merytoryczną poszczególnych działań w ramach urban labu, np. funkcjonowanie urban cafe czy inkubatora innowacji, a także czuwa nad ich powiązaniem z innymi przedsięwzięciami realizowanymi w mieście. W skład takiego zespołu wchodzi przede wszystkim główny koordynator labu oraz koordynator urban cafe. Doświadczenia Urban Labów z Gdyni i z Rzeszowa pokazały jednak, że skład ten warto by dodatkowo uzupełnić o koordynatora inkubatora innowacji, koordynatora administracyjno-technicznego, sprawującego kontrolę formalno-prawną, a także – przynajmniej częściowo – o wsparcie księgowego. W przypadku realizacji zadań szczegółowych, np. z zakresu otwierania i udostępniania danych miejskich czy też zarządzania przestrzenią miasta, wskazane jest, aby w zespole znalazło się również miejsce dla specjalisty ds. otwartych danych lub urbanisty, ewentualnie – by zespół urban labu ściśle współpracował z takimi osobami, zatrudnionymi np. w wyspecjalizowanych komórkach urzędu miasta.

Aleksandra Markowska – Dyrektor Laboratorium Innowacji Społecznych w Gdyni

Nie lada zadaniem jest zbudowanie zespołu z potencjałem, składającego się z osób o różnorodnych umiejętnościach i kompetencjach, a dodatkowo o wiedzy z wielu dziedzin. Osób otwartych na to, żeby zarówno uczestniczyć w pilotażu, jak i go współtworzyć, nie bać się eksperymentować, a jednocześnie wziąć odpowiedzialność za wyniki tego eksperymentu i tworzenie podwalin do dalszego rozwoju tej metody w Polsce. Poprzeczka ustawiona jest wysoko, bo zaangażowanie w pilotażowe wdrożenie urban labu to otwartość na nieustającą sytuację edukacyjną. Wyzwaniem jest wielość tematów i rozproszenie działań składających się na całość urban labowej formuły. Trudnością staje się nie tylko różnorodność obszarów tematycznych (wyzwania miejskie), ale i metoda – składająca się z wielu wzajemnie powiązanych komponentów, stanowiących odrębne innowacje, wymagających symultanicznych testów i wdrożeń. Urban lab, z założenia, podejmuje wątki pionierskie, co do których nie ma pewności, w jakim kierunku się rozwiną w trakcie operacjonalizacji. By działać w takiej logice, konieczny jest zespół, który podejmie się takiej próby, kolektyw dostrzegający wartość w eksperymentowaniu, czyniący z miasta przedmiot i podmiot swoich rozważań i działania.

Zespół od innowacji

Zgodnie z decyzją Prezydenta Miasta za wdrożenie koncepcji Urban Lab Gdynia odpowiada Laboratorium Innowacji Społecznych – jednostka budżetowa gminy Miasta Gdyni, posiadająca doświadczenie we wdrażaniu programów związanych z rewitalizacją, partycypacją społeczną,

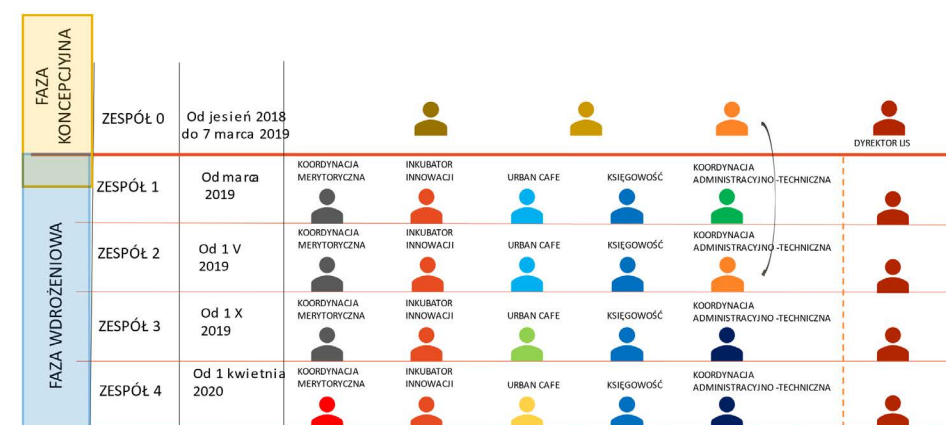
rozwojem sąsiedzkości, tworzeniem przestrzeni do aktywności mieszkańców, rozwijaniem usług społecznych i innowacji społecznych. To ważny kontekst, gdyż wdrażanie koncepcji urban labu było kolejnym etapem rozwoju działań podejmowanych wcześniej przez gdyński samorząd oraz wykorzystaniem doświadczeń – zespołowych, instytucjonalnych i międzyinstytucjonalnych.

Zespół projektowy

Za adaptacją koncepcji laboratorium miejskiego w Gdyni stał konkretny, kilkuosobowy zespół projektowy. Był on tworzony z osób rekrutujących się z zasobów Laboratorium Innowacji Społecznych. Nie prowadzono do niego naboru zewnętrznego. Zastosowano formułę świadomego dobierania członków zespołu, ze względu na posiadane doświadczenie, umiejętności, kompetencje i zainteresowania. Z perspektywy czasu można przyznać, że była to forma „wyławiania talentów” z instytucji. Szczególnie pożądane były osoby z doświadczeniem w realizacji projektów, w prowadzeniu miejsc współdzielonych (miejsc aktywności młodzieżowych czy dla mieszkańców), w rozwijaniu procesów partycypacyjnych, współpracy z organizacjami pozarządowymi, lokalnymi liderami czy z przedstawicielami biznesu. W trakcie realizacji projektu do katalogu umiejętności szczególnie połączonych dołączyły również umiejętność działania w oparciu o procedury, budżet zadaniowy, umiejętność kreowania rozwiązań formalno-prawnych. Nie bez znaczenia okazała się umiejętność pracy na bazie wyników badań, ekspertyz, specjalistyczna wiedza merytoryczna – np. z zakresu adaptacji do zmian klimatu czy też wdrażania rozwiązań informatycznych, a przede wszystkim zainteresowanie miastem – zarówno w wymiarze przestrzeni społecznej i materialnej, jak również procesów i zjawisk kluczowych dla (braku) rozwoju miast.

Praca zespołowa

W koncepcji pilotażowego projektu założono pierwotnie zespół składający się z pięciu wzajemnie powiązanych ról: **koordynatora merytorycznego, koordynatora administracyjno-technicznego, koordynatora Inkubatora Innowacji Miejskich, koordynatora Urban Cafe** oraz **koordynatora finansowego**. Ze względu na dość eksperymentalną metodę działania zespół projektowy, zanim się ukonstytuował, kilkakrotnie rotował. Dobrze obrazuje to poniższa rycina (ryc. 7).

Ryc. 7. Zespół Urban Lab Gdynia – dynamika zmian personalnych w okresie 2018–2021

Źródło: opracowanie dr Magdaleny Muszeł (Muszeł 2021)

Tylko jedna osoba (Dyrektor Laboratorium Innowacji Społecznych) zarówno była obecna w fazie przygotowywania koncepcji, jak i przeszła wszystkie etapy wdrożeniowe projektu, współpracując z wszystkimi składkami zespołu. Również jedynie dwie funkcje w projekcie (Inkubator Innowacji Miejskich, Księgowość) od początku do końca były prowadzone przez te same osoby. Pomimo

tej zmienności ostateczny zespół trwale się ukonstytuował, a w obecnej fazie zamykania projektu przerodził się w trwałe struktury Laboratorium Innowacji Społecznych – dział UrbanLab (z koordynatorką merytoryczną jako kierowniczką, koordynatorką Urban Cafe oraz koordynatorką Inkubatora Innowacji) oraz dział Organizacji i Kadr (z koordynatorką administracyjno-techniczną jako kierowniczką). Doświadczenia zdobyte w ramach realizacji projektu są inkorporowane w prace działu księgowości i innych działów w Laboratorium Innowacji Społecznych.

Przyglądając się powodom dużej rotacji w zespole i wystąpienia potrzeby dokonywania zmian w koncepcji doboru pracowników oraz prowadzeniu zespołu, można wskazać na dwa aspekty.

1. Adaptacja koncepcji była wymagająca pod względem operacyjnym – przejście od koncepcji do realnego wdrożenia. Przygotowana przez gdyński zespół adaptacja koncepcji miała horyzont strategiczny. Jednak na pytanie, w jaki sposób osiągnąć założenia, zespół musiał udzielać odpowiedzi praktycznie każdego dnia. Przejście od wizjonerskiej koncepcji do praktyki wdrożeniowej było stosunkowo dużą trudnością, zwłaszcza na pierwszym etapie, obejmującym dobranie zespołu, zdefiniowanie filozofii działania Urban Cafe czy Inkubatora, określenia zasad powoływania i funkcjonowania zespołów i grup. Nie bez znaczenia było również prowadzenie wdrożenia w czasie pandemii COVID-19, wymagające szybkiego i elastycznego przeformułowania wypracowanych już założeń realizacyjnych.

Interpretowanie i wdrażanie koncepcji Urban Lab Gdynia było tym większym wyzwaniem ze względu na to, że zespół, który w głównej mierze opracowywał adaptację koncepcji, nie był częścią zespołu, który rozpoczął wdrażanie gdyńskiego Urban Labu. Ponadto, ze względu na zasięg, wielowymiarowość

projektu i rolę, jaką odgrywał on dla gdyńskiego samorządu, w jego działania były zaangażowane zarówno osoby z Laboratorium Innowacji Społecznych, jak i ze struktur samorządowych, z miejskich instytucji i organizacji (łącznie, na różnych etapach wdrożenia, było to ponad 100 osób).

2. Adaptacja koncepcji wymagała bardzo zróżnicowanych kompetencji. To, że Urban Lab Gdynia jest ogólnomiejskim programem służącym dzieleniu się wiedzą, wzmacniającym zarządzanie miastem w sposób otwarty i partycypacyjny, umożliwiającym włączanie mieszkańców w dyskusję o teraźniejszości i o przyszłości Gdyni, niosło ze sobą bardzo konkretne oczekiwania w stosunku do zespołu. Konieczne było zatrudnienie osób znających miasto i uwarunkowania jego funkcjonowania, a jednocześnie świadomych swoich kompetencji, otwartych na naukę i informacje zwrotne, a także na dostosowywanie sposobów działania do zmieniających się warunków. Osoby zaangażowane do projektu musiały być gotowe do stworzenia „nowej marki”, przetestowania narzędzia urban labu i jego upowszechnienia. Wdrażanie urban labu wymagało także bardzo praktycznych i analitycznych umiejętności, w tym m.in. związanych z pozyskiwaniem środków i realizacją projektów z dofinansowaniem unijnym, z doświadczeniem w realizacji zamówień publicznych, a także kontraktowaniem w rygorach projektowych.

Urban lab działa w konkretnym kontekście. Aby się rozwijał, konieczne jest tworzenie sprzyjającego i otwartego ekosystemu – w instytucji, w której zespół jest zakorzeniony, oraz w całym mieście. Właściwe dobieranie osób, wzajemne zaufanie, wiara w kompetencje i sprawczość pracowników, szybkie reagowanie na sytuacje kryzysowe, szybkie uczenie się, traktowanie trudności jako wyzwań,

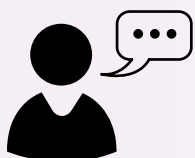
a nie jako ograniczeń, zorientowanie na pracę zespołową i współpracę, łączenie działań operacyjnych ze zrozumieniem założeń strategicznych – to cechy funkcjonowania nie tylko Urban Labu Gdynia, ale całej instytucji, jaką jest Laboratorium Innowacji Społecznych. Nie bez znaczenia jest również kontekst ogólnomiejski. W Gdyni filozofia myślenia o nowatorskich i niekonwencjonalnych metodach jest wszyta w tkankę miasta, chętnie testującego nowe rozwiązania oraz dzielącego się wnioskami z pilotaży i eksperymentów. Wdrożenie koncepcji urban labu nie byłoby z pewnością możliwe bez efektywnego wykorzystania potencjału, w oparciu o który rozwija się całe miasto.

2.2. Grupa Strategiczna

Grupa Strategiczna (GS) to zespół odpowiedzialny za diagnozowanie potrzeb, określanie wyzwań i wyznaczanie kierunków rozwoju konkretnego urban labu. Od niej zależy, czym zajmie się laboratorium w danym roku projektowym oraz w jaki sposób będzie ewoluowało w poszukiwaniu nowych, bardziej efektywnych rozwiązań. W Urban Labie Gdynia Grupa Strategiczna została powołana na trzy lata i miała charakter stały, natomiast w przypadku rzeszowskiego Urban Labu Prezydent Miasta co roku powoływał nowy skład, przy czym część członków Grupy się powtarzała.

Skład GS tworzą kluczowi przedstawiciele administracji lokalnej i władz miasta oraz eksperci zewnętrzni zajmujący się szeroko pojętą problematyką rozwoju miast (np. przedstawiciele uczelni, ale również eksperci praktycy ze świata biznesu czy organizacji pozarządowych). Są to osoby z doświadczeniem w zakresie rozwoju lokalnego, zarządzania strategicznego, mające wiedzę na temat planowania przestrzennego, polityki społecznej, ekonomii, a także obeznane w prowadzeniu działań naukowych i publicystycznych. Istotne jest, aby powołując poszczególne osoby do składu GS, zdobyć wiedzę, czy będą one w stanie chociaż w minimalnym stopniu zaangażować się w podejmowane tematy problemowe oraz aktywnie włączyć się w pracę Grupy i współpracę z Zespołami Tematycznymi przy szukaniu konkretnych rozwiązań jako odpowiedzi na zidentyfikowane problemy.

Aleksandra Zemke – założycielka Smileundo, członkini Grupy Strategicznej Urban Lab Gdynia

Założeniem Grupy Strategicznej było badanie potrzeb oraz określenie wyzwań dla gdyńskiego Urban Labu. Pierwsze spotkanie Grupy odbyło się w drugiej połowie 2019 r. Wspólna sesja z prezydentem i wiceprezydentami miasta bardzo szybko pokazała, że spotkanie, w którym władze miasta mogą zderzyć myśli, podyskutować z zewnętrznymi ekspertami, jest bardzo dużą wartością w projekcie.

Dzięki temu, że skład Grupy Strategicznej był tak różnorodny, wносиła ona duży kapitał intelektualny i tworzyła przestrzeń do stymulującej rozmowy i refleksji. Władze miasta mogły podawać w wątpliwość różne kierunki działania, szukać ścieżek priorytetowych, korzystając z zewnętrznego wsparcia. Tego typu przestrzeń nie istnieje w standardowej strukturze urzędów miast. Zewnętrzne spojrzenie i duża otwartość członków i członkiń GS dały możliwość poszerzenia perspektywy, szukania odpowiedzi i inspiracji na przyszłość. W codziennej pracy urzędu nie jest łatwo wygospodarować czas i przestrzeń na tego typu dyskusje.

Pierwsze spotkanie Grupy Strategicznej zakończyło się pełną zgodą, że priorytetem działania powinno być przystosowanie do zmian klimatu. Było to jedyne fizyczne spotkanie grupy, ponieważ pandemia COVID-19 zupełnie zmieniła formę pracy. Priorytet strategiczny na kolejny rok stał się oczywisty, nie wymagał istotnej dyskusji, a tym samym Grupa w okresie pandemii stała się bardziej ciałem wspierającym niż strategicznym.

Chociaż przeniesienie działalności grupy do przestrzeni online wiązało się z poczuciem niedosytu, niezaspokojoną potrzebą większego zaangażowania u ekspertów, to stworzyło też nowe możliwości. Pozwoliło

szybciej reagować, zwoływać spotkania zdalnie. Na początku pandemii Grupa Strategiczna mogła wesprzeć władze miasta w identyfikowaniu obszarów wymagających najpilniejszego wsparcia, dzielić się doświadczeniami z innych miast i krajów. Poszerzanie działalności gdyńskiego Urban Labu o przestrzeń online, organizacja dwóch konferencji „Miasta Świadome – Globalne Wyzwania, Lokalne Rozwiązania”, praca nad wspólną publikacją pozwoliły lepiej wykorzystać potencjał intelektualny Grupy Strategicznej. Dzięki tym działaniom udało się dotrzeć do szerszego grona odbiorców, wzmocnić pozycję Urban Labu, jako jednej z najistotniejszych przestrzeni w Polsce do rozmowy o przyszłości miast. Grupa Strategiczna dzięki tym działaniom przekroczyła ramy wynikające z założeń projektu i pomogła w wypożyczonowaniu eksperckiej działalności Urban Labu.

Lekcje na przyszłość. Jak angażować ekspertów?

W gdyńskim Urban Labie bez wątpienia sprawdziło się zaangażowanie ekspertów w wyznaczanie celów strategicznych. Chociaż władze miasta i sam zespół UL są bardzo świadome wyzwań, to zderzenie z ekspertami pomagało utwierdzić się w słuszności kierunków działania. Tę część działalności Grupy warto podtrzymać, jednak eksperci jednogłośnie wyrazili chęć większego zaangażowania w pracę na niższych szczeblach. Wiele wątków podniesionych podczas spotkań Grupy Strategicznej znalazło bezpośrednie odzwierciedlenie w konkretnych projektach. Ważne jest, by w przyszłości rezultaty tych działań były raportowane Grupie Strategicznej, która chętnie wspiera prace Zespołów Tematycznych.

Jedną z możliwości większego zaangażowania członków i członkiń GS mogłoby być przypisanie konkretnego eksperta jako mentora do Zespołu Tematycznego – mógłby on wspierać w określaniu ram projektów, pomagać w optymalizowaniu działań i w skutecznej realizacji założeń. Z pewnością dałoby to większe poczucie spełnienia i sprawczości ekspertom, ale być może dla miasta nie byłoby efektywne, ponieważ wymagałoby innej organizacji pracy.

Bazując na gdyńskim doświadczeniu, widać, że działalność Grupy Strategicznej warto postrzegać szerzej, jako kapitał intelektualny towarzyszący projektowi. Ekspertów warto angażować nie tylko w spotkania strategiczne, ale również jako ambasadorów projektu, osoby włączające się w poboczne działania: konferencje, publikacje, podcasty, bieżące wsparcie prac Zespołów Tematycznych. Grupa Strategiczna nie tylko pomogła stworzyć ramy działania, lecz także wzmocniła ekspercką pozycję Urban Labu, tak że w ciągu trzech lat swojej działalności stał się istotną przestrzenią dla innowacji miejskich w Polsce.

2.3. Zespół Tematyczny

Zespół Tematyczny (ZT) to kilkunastoosobowe grono, składające się ze specjalistów mających wiedzę i bogate doświadczenie w wyznaczonych na dany rok obszarach tematycznych urban labów. Zespół analizuje i pracuje nad operacjonalizacją rozwiązań odpowiadających na miejskie wyzwania. Rolą ZT jest szukanie rozwiązań o charakterze „systemowym”, które będą wymagać zaangażowania samorządu oraz wykorzystania różnych zasobów miejskich (np. przy inicjowaniu nowych działań miasta, przyjęciu niezbędnych lokalnych aktów prawnych, wprowadzaniu zmian w budżecie miasta). Zespół może działać w formule zamkniętej (wybór pełnego składu członków w drodze konkursu na początku jego działalności, prace w jednej grupie) bądź otwartej (zmiennosc członków w zależności od podejmowanych zagadnień, prace w podgrupach tematycznych). Zespoły Tematyczne powoływane są w cyklach rocznych, a ich działalność stanowi integralną część działalności laboratorium miejskiego.

Dr Ewa Kubejko-Polańska – adiunkt w Instytucie Ekonomii i Finansów Uniwersytetu Rzeszowskiego, członkini Zespołu Tematycznego ds. jakości życia w Urban Lab Rzeszów

Nadrzędnym celem funkcjonowania Zespołów Tematycznych w strukturze Urban Labu jest tworzenie propozycji rozwiązań w obszarach rekomendowanych przez Grupę Strategiczną. Kluczowymi czynnikami efektywności pracy ZT są m.in.: określony zakres działania, dobór członków, a także forma i warunki współpracy wewnątrz zespołu.

Członkowie Zespołów Tematycznych są ekspertami z różnych dziedzin. Na co dzień pracują w instytucjach publicznych, organizacjach pozarządowych i podmiotach gospodarczych, dzięki czemu do pracy zespołu wnoszą różnicowane umiejętności i doświadczenie zawodowe oraz interdyscyplinarną wiedzę. Wartością dodaną są również posiadane kontakty zawodowe i kompetencje społeczne. Poszczególne osoby, wybierane w drodze konkursu, mają przeważnie bogate doświadczenie w pracy projektowej oraz są aktywne w wielu obszarach życia społeczno-gospodarczego miasta. Warunkiem niezbędnym do skutecznego działania zespołów jest znajomość celów i priorytetów rozwoju miasta i społeczności miejskiej oraz umiejętność dokonywania wieloczynnikowej oceny przedkładanych do zaopiniowania projektów.

Pod względem organizacyjnym realizacja zadań w kilkunastoosobowej grupie ekspertów wymaga elastyczności formy i czasu pracy. Ważną rolę odgrywają kierownicy ZT, którzy w ramach swoich zespołów odpowiadają za koordynowanie prac na poszczególnych etapach, a także za współpracę z mieszkańcami i otoczeniem zewnętrznym. Mocną stroną jest również forma współpracy wewnątrz zespołu. Działania w ramach poszczególnych zadań realizowane są w wyznaczonych terminach, zgodnie z wypracowanym harmonogramem. Ponadto, uwzględniając jasno zdefiniowane cele nadrzędne, poszczególni członkowie ZT proponują również indywidualne działania, inicjują dodatkowe aktywności oraz realizują współpracę z mieszkańcami i środowiskami lokalnymi. W zależności od obszaru, zakresu oraz celów szczegółowych członkowie ZT pracują indywidualnie lub zespołowo. Dzięki temu realizacja zadań może przebiegać w sposób zorganizowany i dynamiczny. Doświadczenie wskazuje, że najlepsze efekty przynosiło połączenie realizacji zaplanowanych zadań zespołowych

z indywidualną aktywnością i kreatywnością wszystkich członków ZT.

W 2020 oraz 2021 r., w czasie trwania pandemii COVID-19, sytuacja związana z częściowym lub całkowitym ograniczeniem kontaktów bezpośrednich pokazała, jak ważną cechą jest elastyczność w pracy Zespołów Tematycznych. Odpowiednie dopasowanie narzędzi pracy do nowych okoliczności oraz umiejętność szybkiego reagowania na zmieniające się warunki zewnętrzne spowodowały, że działania były kontynuowane w formie zdalnej. Zarówno cykliczne zebrania ZT, jak i organizowane liczne konferencje, debaty, szkolenia i konsultacje z mieszkańcami przebiegały z wykorzystaniem platform online do wideokonferencji. Należy podkreślić, że korzystanie z tych rozwiązań nie wiązało się z dodatkowymi kosztami dla prywatnych użytkowników (czyli mieszkańców miasta), a dla wielu osób było to rozwiązanie zwiększające dostępność. Umożliwiono uczestnictwo większej liczby osób bądź też odtwarzanie zapisów wideo z wydarzeń (np. debat czy spotkań z ekspertami) w późniejszym terminie, z uwagi na łatwość dostępu zarejestrowanych nagrań i ich upowszechnianie w mediach społecznościowych prowadzonych przez Urban Lab Rzeszów. Zorganizowano przy tym szereg działań umożliwiających podnoszenie cyfrowych kompetencji mieszkańców Rzeszowa, w tym najbardziej zagrożonej wykluczeniem grupy, tj. seniorów. Szczególną uwagę poświęcono również działaniom angażującym dzieci i młodzież. Prowadzenie spotkań czy współpracy online, a także praca na e-dokumentach oraz wykorzystanie korespondencji elektronicznej zapewniały bezpieczeństwo i nieprzerwaną efektywność podczas działań zespołów.

Jednym z przykładów skutecznego wykorzystania pracy zdalnej było prowadzenie przez Zespół Tematyczny ds. jakości życia (Smart Living) konsultacji – w postaci

dyżurów online wg harmonogramu uprzednio opublikowanego na stronie Urban Lab Rzeszów – dla mieszkańców w trakcie naboru pomysłów na mikroinnowacje miejskie w konkursie „Rzeszów to MY”. Zgłaszający się z pomysłami mieszkańcy otrzymywali wsparcie merytoryczne i wyjaśnienia niezbędne do prawidłowego wypełnienia i złożenia wniosku aplikacyjnego, tak by mogli zgłosić swoje propozycje projektów mających bezpośredni wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców i użytkowników miasta.

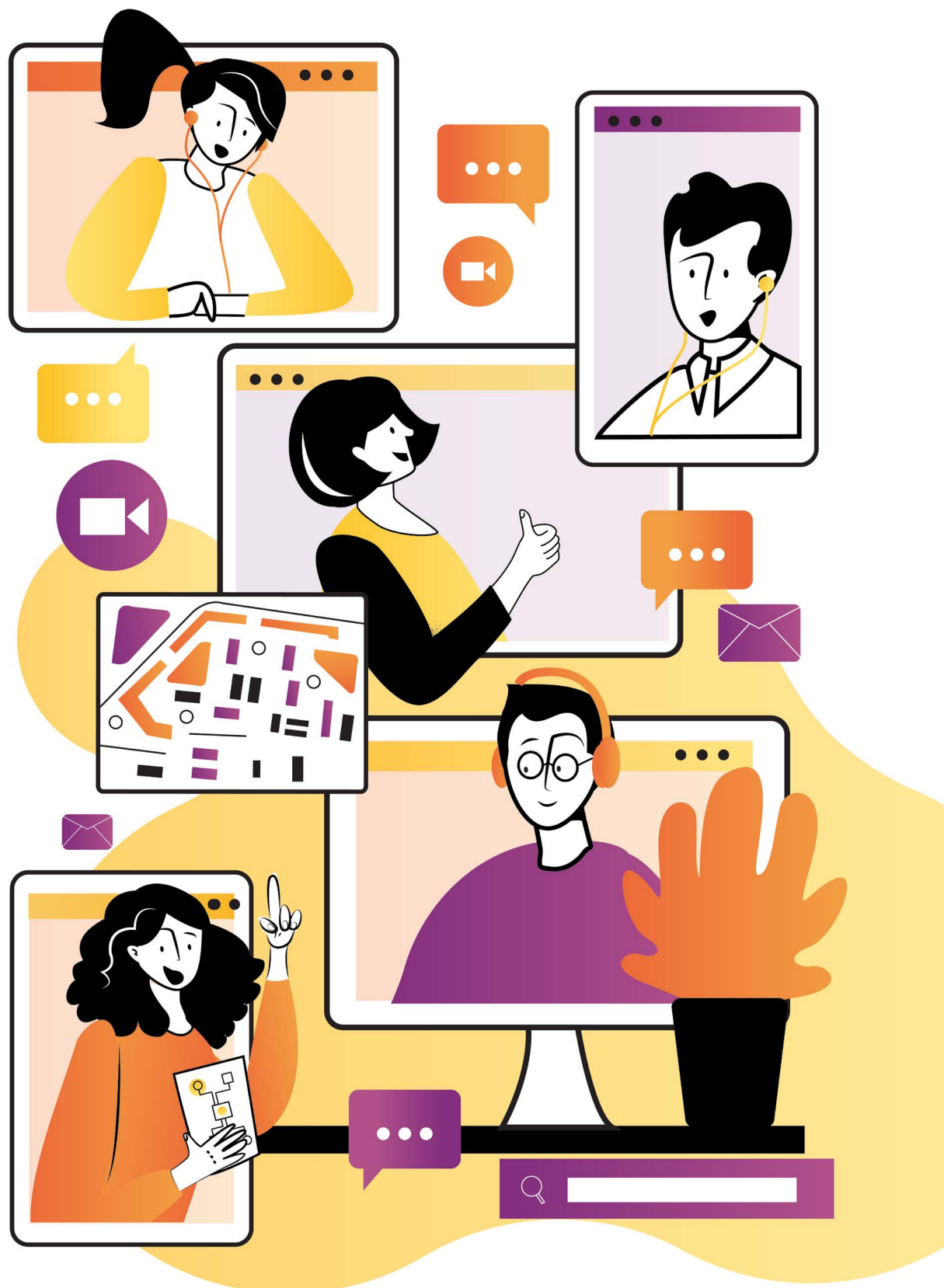
Będąc członkiem Zespołu Tematycznego Smart Living w Urban Lab Rzeszów, z pełnym przekonaniem stwierdzam, że jest to niezwykle skuteczna, dynamiczna i satysfakcjonująca forma współpracy z mieszkańcami miasta.

W Urban Labie Gdynia opinie i rekomendacje wypracowane przez Zespoły Tematyczne tworzą podstawę do powołania **grup roboczych**. Stanowią one narzędzie operacjonalizacji rozwiązań wskazanych w ramach danego obszaru tematycznego przez Zespół Tematyczny oraz mieszkańców w ramach programu „Pomysł na Miasto”. Zadaniem grup roboczych jest stworzenie konkretnych projektów innowacji do dalszego testowania bądź przekazania ich do dyspozycji komórek merytorycznych Urzędu Miasta w celu wdrożenia. Grupy robocze nie mają uniwersalnego charakteru. Ich forma (grupa ekspertów i ekspertek, zespół analityczny, komisje oceniające itp.) oraz formuła pracy (konsultacje społeczne lub inne działania partycypacyjne, zamknięte grona eksperckie, zlecone zewnętrznie analizy lub prognozy) zależą w pełni od poszukiwanych, wskazanych w procesie rozwiązań oraz możliwości i zasobów gdyńskiego Urban Labu. Grupy robocze pracowały nad konkretnymi wdrożeniami, m.in. w zakresie adaptacji do polskich warunków platformy Decidim (www.konsultujemy.gdynia.pl), jak i rozwiązaniami dotyczącymi potrzeb młodzieży w czasie pandemii (kampania uwrażliwiająca na potrzeby młodzieży

w czasie pandemii). Zaangażowani byli w nie przedstawiciele zarówno samorządu, biznesu, jednostek naukowych, jak i organizacji pozarządowych.

W rzeszowskim Urban Labie nie powoływano grup roboczych, przy czym ich rolę zaczęły niejako pełnić Zespoły Tematyczne. W ciągu całego wdrożenia następowało formowanie się ich funkcji; w 2021 r. zakres obowiązków ZT się poszerzył – oprócz opracowywania pomysłów niejednokrotnie były one odpowiedzialne także za ich przetestowanie i wdrożenie.

Doświadczenia obydwu Urban Labów pokazały, że istotne jest, aby członkowie GS oraz ZT reprezentowali różne środowiska, różne sektory gospodarki, bo dzięki swojej interdyscyplinarności mogą inspirować i ubogacać działania Urban Labów oraz miejskich władarzy. Nadanie ram czasowych pilotażowemu wdrożeniu Urban Labów było bardzo ważne – pomogło w przetestowaniu metod pracy w świadomy sposób. Wyznaczenie konkretnych zespołów do określonych zadań pomogło zaś w uporządkowaniu procesów, jednak nie ma potrzeby, aby struktura organizacyjna była sztywnie wyznaczona przez cały czas funkcjonowania urban labu – ważne, by zespoły realizujące w jego ramach zadania cechowała elastyczność i aby ich zaangażowanie było dostosowane do aktualnych warunków i potrzeb.

3.

Działalność Urban Labów w Gdyni i w Rzeszowie – dobre praktyki

3.1.

Otwieranie danych miejskich

Jednostki samorządu terytorialnego (JST) posiadają ogromną ilość danych, dotyczących zarówno funkcjonowania miast, jak i zachowań ich mieszkańców. Z wyjątkiem danych, które są prawnie chronione (np. wrażliwe dane osobowe), do otwierania i udostępniania mogą być przeznaczane zarówno dane statyczne (np. dotyczące lokalizacji infrastruktury w mieście, w tym m.in. przystanków, urzędów, szkół czy obiektów sportowych), jak i dane aktualizowane w czasie rzeczywistym (np. o aktualnym położeniu pojazdów komunikacji miejskiej według wskazań GPS bądź odczyty z czujników jakości powietrza). Zebrane w jednym miejscu dane pochodzące z różnych miejskich instytucji są źródłem ogromnej wiedzy, a jednocześnie pozwalają na realne oszczędności pieniędzy i czasu dla administracji oraz obywateli.

Nie ulega wątpliwości, że w dobie cyfryzacji urzędów JST i jednostek im podległych otwarte dane stały się bardzo cennym „surowcem” – materiałem, który może być wykorzystywany, pod warunkiem ich odpowiedniego przygotowania i udostępnienia, przez różnych interesariuszy miejskich w aplikacjach i usługach służących mieszkańcom. Ich wartość coraz częściej doceniają także naukowcy i przedsiębiorcy, dlatego miasta decydują się na otwieranie kolejnych zbiorów danych zainteresowanym podmiotom, zwłaszcza w celu stymulowania przedsiębiorczości oraz aktywnego włączania obywateli w procesy kreowania zmian w miastach.

Otwieranie danych miejskich zostało określone przez zespół IRMiR w koncepcji wdrożenia w polskich miastach urban labów jako jeden z podstawowych obszarów ich działalności. Uznano, że to właśnie urban lab powinien wspierać urząd miasta w udostępnianiu tych zasobów innym interesariuszom, dzięki czemu innowacyjne rozwiązania wypracowywane zespołowo w laboratorium częściej będą mogły się opierać na otwartych danych miejskich. W literaturze przedmiotu do takich działań odnosi się termin „technologie obywatelskie” (*civic technology*), to bowiem dzięki nim samorządy mogą efektywniej realizować swoje zadania (Jurczyk-Bunkowska i in. 2018) przy użyciu rozwiązań zawierających narzędzia informatyczne. Ich celem jest wsparcie samorządu w świadczeniu usług i pełnieniu funkcji publicznych. Wprowadzanie tego typu rozwiązań przez JST pozwala rozwijać partycypację obywatelską oraz demokratyczne metody zarządzania miastem. W okresie realizacji projektu katalizatorem digitalizacji wielu zadań realizowanych w polskich samorządach stała się również pandemia COVID-19, a wiele JST usprawniło swoje procesy wewnętrzne i zewnętrzne dzięki implementacji nowoczesnych systemów IT.

Stworzenie kompleksowego systemu otwierania i udostępniania danych miejskich, a następnie wykorzystywania ich w projektach miejskich stało się jednym z najważniejszych zadań, jakie postawiono sobie w Urzędzie Miasta Rzeszowa od

początku funkcjonowania Urban Labu. Uznano, że inwentaryzacja posiadanych zbiorów danych, ich otwieranie i dalsze udostępnianie mogą mieć w późniejszej perspektywie duży wpływ na:

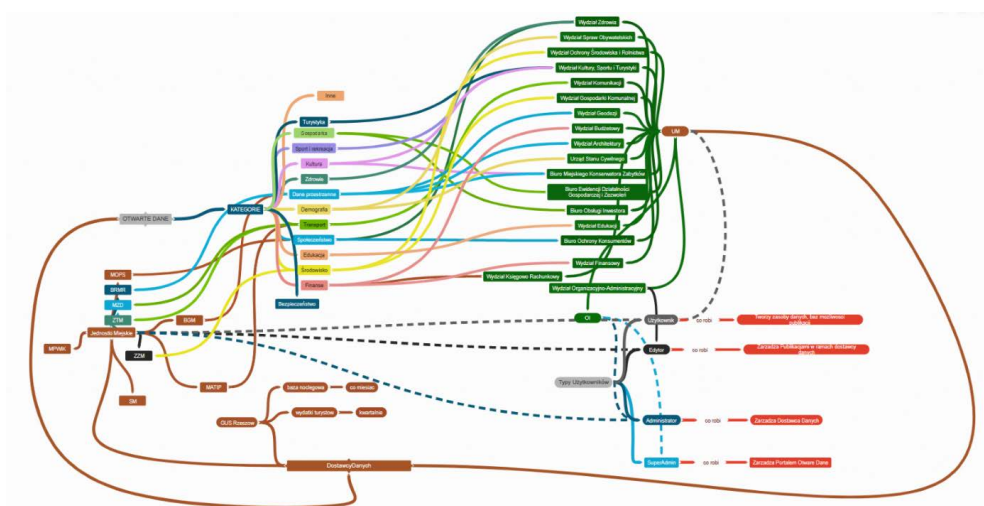
- transparentność działań władz miasta i życia publicznego,
- zwiększenie partycypacji mieszkańców w zarządzaniu przestrzenią publiczną i pogłębienie współpracy w ramach otwartego społeczeństwa obywatelskiego,
- lepsze zarządzanie miastem i trafność decyzji podejmowanych na podstawie analizy danych,
- pobudzenie lokalnej gospodarki – podmioty gospodarcze, otrzymując dostęp do danych miejskich, mogą optymalizować swoje działanie oraz tworzyć nowe, innowacyjne usługi i produkty,
- budowanie bliższych relacji ze społecznością start-upową oraz licznymi firmami z branży ICT,
- wykorzystywanie danych w badaniach naukowych, a przez to korzyści wynikające z publikowania efektów tychże badań (Bień, Piziak 2021).

Całe zadanie jest realizowane przez zespół Biura Obsługi Informatycznej i Telekomunikacyjnej Urzędu Miasta Rzeszowa, w którego strukturach funkcjonuje rzeszowski Urban Lab. W jego ramach powołano Zespół Tematyczny ds. otwartych danych, który wypracował następujące wytyczne dotyczące udostępniania danych miejskich:

- opracowanie podstaw formalnych w formie zarządzenia Prezydenta Miasta umożliwiającego udostępnianie danych,
- opracowanie zakresu otwierania i udostępniania danych miejskich, a następnie przeprowadzenie szkoleń w tym obszarze dla kadry kierowniczej oraz pracowników poszczególnych jednostek urzędu miasta,
- opracowanie koncepcji, a następnie wdrożenie miejskiego portalu otwartych danych,
- przygotowanie i realizacja warsztatów z otwierania danych oraz możliwości ich wykorzystywania,

- inwentaryzacja dostępnych zasobów danych miejskich,
- przygotowanie i wdrożenie narzędzia do analizy i wizualnej prezentacji danych,
- przygotowanie i wdrożenie narzędzia wspomagającego automatyzację w procesie otwierania i udostępniania danych.

Efektem prac ww. Zespołu Tematycznego było także opracowanie schematu funkcjonalnego (ryc. 8), który został wykorzystany przy implementacji portalu <https://otwartedane.erzeszow.pl>.

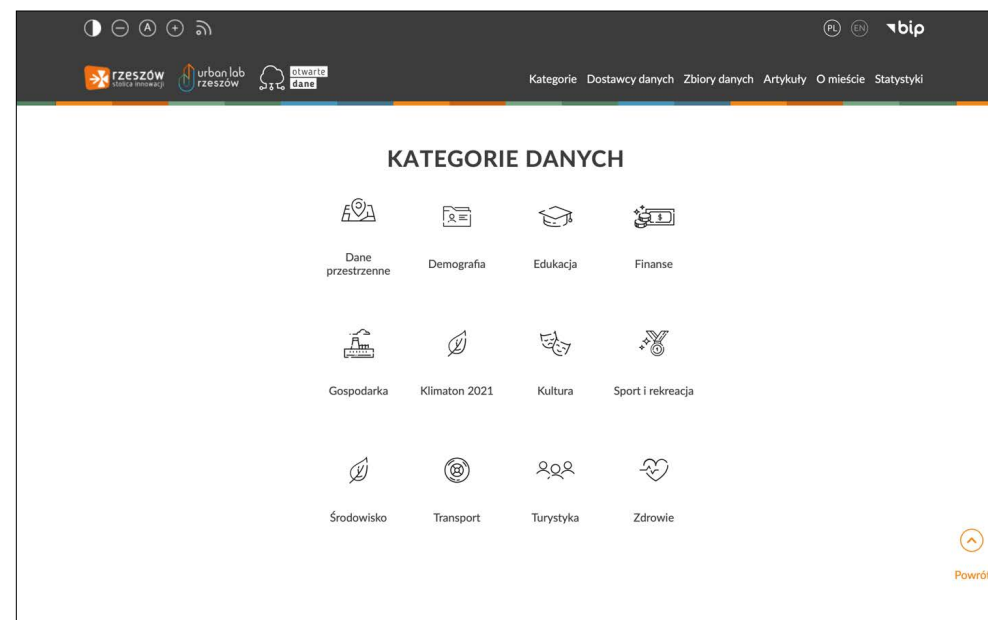
Ryc. 8. Mapa myśli – schemat funkcjonalny przedstawiający zasady funkcjonowania miejskiego portalu otwartych danych opracowany przez Zespół Tematyczny ds. otwartych danych UL Rzeszów

Źródło: Urban Lab Rzeszów

Cele postawione przed zespołem Biura Obsługi Informatycznej i Telekomunikacyjnej Urzędu Miasta Rzeszowa, a także zespołem Urban Labu, do którego w 2021 r. dołączył specjalista ds. otwartych danych, udało się praktycznie w całości zrealizować w czasie pilotażowego projektu. Już w pierwszym roku działalności Urban Labu Rzeszów, po przebrnięciu przez urzędowe formalności związane z możliwością udostępniania danych, rozpoczęto prace nad powstaniem nowoczesnego miejskiego portalu otwartych danych. Został on udostępniony mieszkańcom w 2019 r. pod adresem <https://otwartedane.erzeszow.pl> (ryc. 9). Był to przełomowy krok w całym procesie, gdyż dzięki niemu możliwe stało

się udostępnianie gotowych zbiorów danych; w tym samym roku wykorzystano je jako bazę do organizacji w przestrzeni Urban Labu wydarzenia pn. Hackathon Mobility, którego celem było zaprojektowanie i przygotowanie w określonym czasie nowatorskich rozwiązań miejskich związanych z mobilnością i transportem. To zagadnienie zostało szczegółowo opisane w kolejnym podrozdziale.

W ramach działalności rzeszowskiego Urban Labu przeprowadzono także szkolenia, a na kolejnym etapie również warsztaty dla urzędników miejskich w zakresie otwierania i udostępniania danych, dotyczące najważniejszych aspektów związanych z tymi procesami. Celem szkoleń było także uświadomienie, jak ważną rolę odgrywają dane publiczne i jak mogą być wtórnie wykorzystywane przez różnych użytkowników. Urzędników zapoznano również z funkcjonalnościami rzeszowskiego portalu „open data”. W ramach Urban Cafe zorganizowano także wydarzenia tematyczne skierowane do różnych grup interesariuszy miejskich, mające na celu diagnozę ich potrzeb w zakresie otwierania danych miejskich.

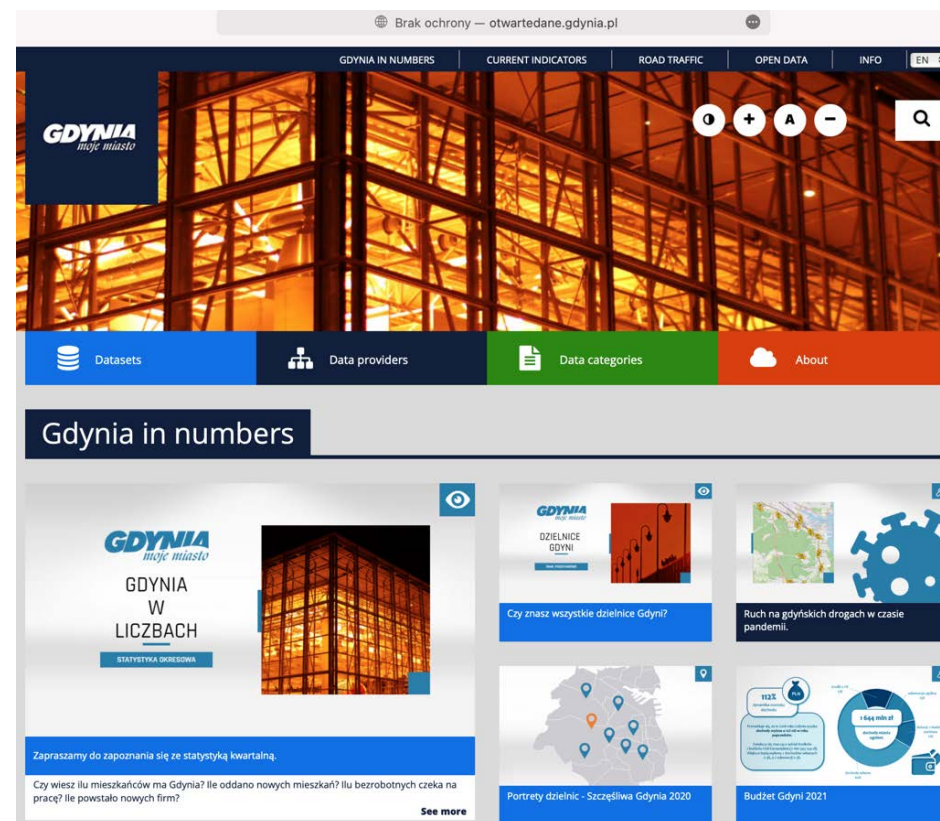
Ryc. 9. Strona z kategoriami danych portalu [www.otwartedane.erzeszow.pl](https://otwartedane.erzeszow.pl)

Źródło: [www.otwartedane.erzeszow.pl](https://otwartedane.erzeszow.pl)

Aby miejski portal otwartych danych był przedmiotem zainteresowania firm, naukowców i osób aktywnie korzystających z udostępnianych rekordów, musi być systematycznie zasilany kolejnymi zbiorami danych. W tym celu w Urzędzie Miasta Rzeszowa zrealizowana została, we współpracy ze specjalistyczną firmą zewnętrzną, kompleksowa inwentaryzacja dostępnych zasobów danych miejskich. Kolejne etapy prac będą dotyczyć przygotowania i wdrożenia narzędzi do automatyzacji procesu otwierania i udostępniania danych oraz do analizy i wizualnej prezentacji danych w portalu.

Z kolei w Gdyni od 2017 r. funkcjonuje miejski portal otwartych danych (<http://otwartedane.gdynia.pl>), którego celem jest udostępnianie zbiorów danych mających szczególne znaczenie dla rozwoju innowacyjności miasta i jego mieszkańców (ryc. 10). Jest on prowadzony przez wydzieloną komórkę w strukturze UM – samodzielne stanowisko ds. otwartych danych. Kierująca tą komórką pani Małgorzata Czaja w lipcu 2021 r. została mianowana na pełnomocnika Prezydenta Gdyni ds. otwartych danych, stając się jednocześnie **pierwszym w Polsce samorządowym „chief data officerem”**. Podejmowane przez nią działania mają na celu sukcesywne rozbudowywanie miejskiego portalu otwartych danych, m.in. poprzez udostępnianie kolejnych zbiorów, mających szczególne znaczenie dla rozwoju innowacyjnych projektów miejskich.

Zespół gdyńskiego Urban Labu nawiązał – od rozpoczęcia działalności w 2019 r. – bliską współpracę z ww. komórką UM Gdyni, polegającą m.in. na udostępnianiu danych dotyczących organizacji pozarządowych i budżetu obywatelskiego oraz gospodarowania odpadami, jakości powietrza, energii elektrycznej, zagospodarowania terenów zieleni czy zelektryfikowanej komunikacji miejskiej. W kolejnych latach realizacji projektu kontynuowano otwieranie danych, m.in. z zakresu partycypacji, klimatu czy pandemii, udostępniając je w miejskim portalu otwartych danych.

Ryc. 10. Strona główna portalu www.otwartedane.gdynia.pl

Źródło: www.otwartedane.gdynia.pl

Jak już zaznaczono w podrozdziale 1.2, od początku 2021 r. gdyński Urban Lab rozpoczął współpracę z osobą pełniącą funkcję eksperta ds. otwartych danych. Do jej zadań należało m.in. prowadzenie inwentaryzacji, digitalizacja danych, tworzenie schematów zbiorów danych i opracowywanie formatów danych, a także ich publikacja na serwerze portalu www.otwartedane.gdynia.pl. Ponadto osoba ta była odpowiedzialna za przygotowanie instrukcji dla pracowników UM i jednostek podległych celem ujednolicenia formatów zapisu danych.

Zespół Urban Labu Gdynia w toku realizacji projektu podejmował także różnorodne działania edukujące i uświadamiające w temacie otwartych danych oraz usprawniające

proces otwierania danych na poziomie urzędu. W ich ramach przeprowadzono szkolenia i warsztaty, których celem była edukacja urzędników i urzędników w kwestii facylitacji, obejmującej również zakres otwartych danych (ich digitalizacja i sposób agregowania w ramach istniejącego systemu). Odbędzie się także szkolenie z zakresu obsługi MS Excel dla urzędników powiązanych z przygotowywaniem danych miejskich do publikacji na portalu. Dla szerszej grupy odbiorców zorganizowano spotkanie informujące o tym, czym są otwarte dane, jak z nich korzystać i dlaczego warto to robić.

Przygotowano ponadto materiały szkoleniowe w formie nagrań wideo, które zostały opublikowane na kanale YouTube Laboratorium Innowacji Społecznych, aby efekty prac były dostępne również dla innych samorządów w Polsce. Cykl ośmiu filmów krok po kroku wprowadzających w świat otwartych danych jest też dostępny na stronie internetowej Urban Labu pod adresem <https://urbanlab.gdynia.pl/artykuly/otwarte-dane-a-urbanlab-gdynia/>.

Rozwój kompetencji administracji publicznej wspierany przez Urban Lab Gdynia polegał także na prowadzeniu współpracy interdyscyplinarnej i działań międzysektorowych. Takie działania umożliwiły „wyłowienie” i zaangażowanie do współpracy wewnętrznych ekspertów, dzięki czemu pokazano, że urzędnicy mają dużą wiedzę i kompetencje pozwalające na wypracowywanie wspólnie z mieszkańcami nowatorskich rozwiązań.

Otwarte dane są dzisiaj kopalnią wiedzy o wielu obszarach życia miasta. Widząc pozytywne efekty działań obu Urban Labów w zakresie udostępniania i upowszechniania danych, a także edukowania innych interesariuszy miejskich w tej kwestii, należy mieć nadzieję, że kolejne polskie miasta także zdecydują się działać jeszcze bardziej transparentnie, gdyż otwarte dane to najprostszy sposób na uzyskanie informacji, prezentowanych w sposób przejrzysty oraz zgodny ze światowymi standardami i przepisami prawa.

3.2. Hackathon miejski

Ilość danych produkowanych na świecie rośnie w tempie wykładniczym. Miasta gromadzą coraz większe zbiory różnorodnych danych pochodzących ze źródeł wewnętrznych i zewnętrznych (m.in. ze spółek podległych urzędowi miasta, z nowoczesnych urządzeń instalowanych w przestrzeni miejskiej, których głównym celem są udogodnienia dla mieszkańców oraz optymalizacja kosztów np. mediów).

Coraz częściej dane miejskie są udostępniane innym podmiotom i interesariuszom, m.in. poprzez miejskie portale otwartych danych. Udostępnione tam zbiory o wysokim poziomie otwartości mogą być wykorzystywane do tworzenia aplikacji, usług czy produktów ułatwiających codzienne życie w mieście. Miasta szukają także nowych możliwości efektywnego korzystania z danych, a jednym ze sposobów na uwolnienie tego potencjału jest organizacja **hackathonów miejskich**, czyli maratonów programowania, których nadrzędnym celem jest zaangażowanie młodych ludzi i wykorzystanie ich talentów do poprawy jakości życia w mieście poprzez stworzenie rozwiązań informatycznych dla miasta (Bień i in. 2020). Hackathon można określić mianem metody partycypacyjnej innowacji – jej celem jest również stworzenie środowiska, w którym można nie tylko opracować (podczas ciężkiej pracy) innowacje, lecz także poznawać nowe osoby, odkrywać nowe rzeczy, bawić się w stylu „maniaków komputerowych”.

Hackathony stają się w ostatnich latach coraz bardziej popularne, ponieważ jest to nowoczesne narzędzie do wypracowywania innowacji przy stosunkowo małym zaangażowaniu zasobów i w dość krótkim czasie. Takie wydarzenia są skierowane głównie do programistów, informatyków, projektantów graficznych, twórców interfejsów i menadżerów projektów, którzy stają przed zadaniem znalezienia rozwiązania określonego problemu związanego z funkcjonowaniem miasta. Uczestnicy pracują intensywnie przez kilkanaście godzin, a w przypadku niektórych hackathonów – nawet kilka dni.

Struktura wydarzenia jest bardzo prosta. Początkowo hackathony odbywały się w formule stacjonarnej, jednak obecnie ogólnosiątkowa sytuacja związana z pandemią COVID-19 wymusiła na organizatorach realizację w przestrzeni wirtualnej – przy użyciu platform i narzędzi online, co okazało się bardzo dobrym posunięciem.

W formie stacjonarnej hackathony odbywają się w specjalnie przygotowanych do tego celu pomieszczeniach, takich jak np. sale konferencyjne, siedziby firm IT czy coraz częściej – laboratoria miejskie lub huby innowacji. Na czas wydarzenia organizatorzy zapewniają uczestnikom catering, napoje oraz specjalną strefę przeznaczoną do odpoczynku. Hackathon zaczyna się od rejestracji zespołu, następnie organizatorzy oficjalnie otwierają wydarzenie i zapoznają uczestników z problemem, który należy rozwiązać. Główna część hackathonu to bardzo intensywna praca drużynowa nad prototypem rozwiązania i próba przetestowania go. W większości przypadków uczestnicy nie śpią, aby w wyznaczonym czasie zdążyć przygotować jak najlepsze rozwiązanie i końcową prezentację, przedstawianą jury zawodów, oceniającym efekty pracy poszczególnych zespołów. Za najlepsze rozwiązania z reguły zespołom przyznawane są nagrody finansowe, choć bardzo często młodzi ludzie biorący udział w takich zawodach otrzymują również propozycje stażu lub pracy w firmach zaangażowanych w organizację wydarzenia. Co bardzo istotne, tego typu wydarzenia mają potrójny cel: wzmocnienie zaangażowanej

społeczności, przyciągnięcie i powitanie nowych uczestników (innowatorów) oraz zapewnienie uczestnikom możliwości nauki czegoś nowego.

Od kilku lat hackathony zaczęły się zdomawiać w kolejnych polskich miastach, wśród których znalazł się także Rzeszów. Pierwsze tego typu wydarzenie, pn. Hackathon Rzeszów, zostało zorganizowane w 2015 r. i wzięło w nim udział ponad 150 uczestników. Otwarcie rzeszowskiego Urban Labu w 2019 r. stało się więc naturalnym krokiem do tego, aby w jego przestrzeni zainicjować organizację miejskiego hackathonu. W rezultacie w grudniu 2019 r. zorganizowano pierwsze tego typu wydarzenie, pn. Hackathon Mobility (14–15 grudnia 2019), którego ideą było wypracowanie nowych rozwiązań w obszarze ekomobilności i alternatywnych form transportu.

Rzeszów stał się miejscem do testowania prototypów wypracowanych podczas hackathonu. Uczestnicy tego programistycznego maratonu w celu wypracowania rozwiązań dla miasta otrzymali dostęp do otwartych danych miejskich, które pozwoliły im stawić czoła jednemu z wyzwań spośród pięciu różnych kategorii:

1. dynamiczna mapa potoków natężenia ruchu miasta,
2. prezentacja pogody dla osób mobilnych,
3. pomiar ruchu na skrzyżowaniach,
4. optymalizacja kosztów transportu publicznego,
5. alternatywne formy transportu, jako wyzwanie – niespodzianka.

Duże zainteresowanie hackathonem oraz sukces organizacyjny wydarzenia, którego pula nagród wyniosła 35 tys. zł, przyczyniły się do tego, że w kolejnych latach realizacji projektu w Urban Labie Rzeszów zorganizowano następne dwa hackathony miejskie dla dorosłych oraz, co niezwykle ciekawe i godne polecenia, trzy skierowane do dzieci i młodzieży: Robot Challenge, Kids HACK Rzeszów oraz HACK CITY FOR KIDS (tab. 4). W rezultacie hackathon miejski stał się niejako wizytówką rzeszowskiego Urban Labu.

Ze względu na pandemię COVID-19 i związane z nią obostrzenia większość wydarzeń publicznych przeniosła się do przestrzeni wirtualnej. Nie inaczej stało się w przypadku organizacji hackathonów. Można się nawet pokusić o stwierdzenie, że forma online na stałe zagościła w tego typu wydarzeniach, gdyż przyczyniła się m.in. do redukcji kosztów ich organizacji oraz dała możliwość przyciągnięcia szerszego grona uczestników, bez ograniczeń geograficzno-logistycznych. Powstały również specjalnie wyszukiwarki hackathonów, aby można było znaleźć wydarzenie, które tematycznie najbardziej nas interesuje.

Pierwszy hackathon organizowany przez Urban Lab Gdynia (12 grudnia 2020) z uwagi na utrzymujący się stan pandemii i obowiązujące w Polsce ograniczenia również odbył się online, za pośrednictwem platformy ZOOM. Hackathon w Gdyni przebiegał pod znakiem dialogu obywatelskiego. Podczas wydarzenia zgłoszone zespoły pracowały nad bazującą na *open source* platformą do partycypacji społecznej Decidim, która została zaimplementowana w Gdyni. Pula nagród wynosiła zaś 15 tys. zł.

Swego rodzaju przełomowym wydarzeniem, po pierwszych doświadczeniach zespołu UL Rzeszów w przygotowaniu hackathonu online w formule dwudniowej (#HACK ONLINE – Smart rozwiązania dla miast), była organizacja w okresie od czerwca do sierpnia 2021 r. hackathonu pn. EDU HACK – Atlas Rzeszowskiej Edukacji.

Tab. 4. Hackathony miejskie zorganizowane przez Urban Lab Rzeszów i Urban Lab Gdynia

Lp.	Nazwa wydarzenia	Termin	Formuła / Organizator	Temat przewodni	Pula nagród
1	Robot Challenge – mobilność w mieście przyszłości	29.10.2019	Stacjonarna / UL Rzeszów	Promocja robotyki, nauk ścisłych i nowoczesnych technologii	Nagrody rzeczowe
2	Hackathon Mobility	14–15.12.2019	Stacjonarna / UL Rzeszów	Ekomobilność oraz alternatywne formy transportu	35 tys. zł
3	Kids HACK Rzeszów	27–28.05.2020	Online (Discord i transmisja na Facebooku) / UL Rzeszów	Bezpieczny Rzeszów	Nagrody rzeczowe

4	#HACK ONLINE – Smart rozwiązania dla miast	14–15.11.2020	Online (ZOOM i transmisja na Facebooku) / UL Rzeszów	1. Interaktywna Mapa Terenów Inwestycyjnych 2. Lokalizacja osób w budynku, m.in. w oparciu o usługi europejskiego systemu Galileo	35 tys. zł
5	Hackathon dla dialogu obywatelskiego	12.12.2020	Online (ZOOM) / UL Gdynia	Usprawnienia Gdyńskiej Platformy Dialogu	15 tys. zł
6	HACK CITY FOR KIDS	16–18.12.2020	Online (ZOOM i transmisja na Facebooku) / UL Rzeszów	Komunikacja miejska	Nagrody rzeczowe
7	EDU HACK – hackathon dla miejskiej edukacji	30.06 – 25.08.2021	Online (ZOOM i transmisja na Facebooku) / UL Rzeszów	Atlas Rzeszowskiej Edukacji	40 tys. zł

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UL Gdynia i UL Rzeszów

W przypadku hackathonu EDU HACK innowacją było nie tylko rozciągnięcie czasu jego trwania na prawie dwa miesiące (tab. 4), ale przede wszystkim praca z zespołami podczas określonych wcześniej trzech etapów:

1. Etap poszukiwań – prototypowania rozwiązań.
2. Etap inkubacji wybranego pomysłu.
3. Etap ewaluacji.

Z punktu widzenia uczestników hackathonu istotne było również dokładne określenie celu, jaki chcieliby osiągnąć organizatorzy dzięki zaproponowanym rozwiązaniom. Celem hackathonu, było bowiem stworzenie Atlasu Rzeszowskiej Edukacji (ARE), na który miała się składać m.in. innowacyjna i interaktywna mapa 3D online, ukazująca aktualne informacje dotyczące wszystkich jednostek oświatowych na terenie Gminy Miasta Rzeszów.

Dzięki tak dokładnemu określeniu wymagań, a także na skutek prac zespołów mentorskich z uczestnikami hackathonu, Miasto Rzeszów otrzymało w zasadzie kompletne rozwiązanie, a nie tylko jego prototyp, zwycięski zespół otrzymał zaś nagrodę główną w wysokości 40 tys. zł.

3.3.

Inkubator Innowacji Miejskich

Jednym z zakresów aktywności Urban Labów są działania inkubacyjne bazujące na zasobach miejskich. Zarówno w Urban Labie Gdynia, jak i Urban Labie Rzeszów funkcjonuje inkubator innowacji miejskich, którego rolą jest poszukiwanie nowatorskich rozwiązań w celu ich zastosowania w mieście. Inkubator miejski może przybierać różne formy: od rozbudowanej formuły warsztatów dla mieszkańców i naboru pomysłów na rozwiązania innowacyjne, potem testowo wdrażane od zera przy zaangażowaniu mieszkańców, po konkursy na innowacyjne rozwiązania, punktowo realizowane w przestrzeni miasta.

Inkubator innowacji jest realizowany w ramach Urban Lab Gdynia w postaci dwóch komplementarnych ścieżek: Programu Kompetencji Miejskich (PKM) oraz naboru „Pomysłów na Miasto” (PnM). KM to kurs wiedzy o mieście dla aktywnych mieszkańców i początkujących liderów zmian społecznych, w ramach którego prowadzone są wykłady i warsztaty dotyczące współczesnych metod zarządzania miastem, kreowania i wdrażania innowacji, a także kompetencji w zakresie funkcjonowania miasta. Na zakończenie PKM uczestnicy przygotowują pracę końcową, będącą rozwinięciem jednego z pomysłów wykazanych w formularzu zgłoszeniowym do programu „Pomysł na Miasto”. W ramach PnM przeprowadzany jest nabór pomysłów na innowacje społeczne – może je zgłosić każdy mieszkaniec i powinny mieć charakter mikroinnowacji, tj. punktowych i zwinnych rozwiązań, które realnie angażują lokalną

społeczność. Najlepsze pomysły – innowacje o najwyższym potencjale – wybrane przez Komisję Oceniającą są testowane i wdrażane pilotażowo w Gdyni, a następnie poddawane ewaluacji. Każda edycja inkubatora dotyczy obszaru tematycznego, który został obrany jako przewodni w danym roku projektowym w Urban Labie.

W Rzeszowie inkubator innowacji to *de facto* konkurs na nowatorskie pomysły do wdrożenia w mieście; występuje pod nazwą „Rzeszów to MY” i składa się z jednego komponentu – otwartego naboru na mikroinnowacje miejskie. Najlepsze pomysły wybrane przez Radę Projektową są pilotażowo wdrażane w Rzeszowie i poddawane ewaluacji. Każda edycja jest realizowana w obszarze tematycznym poprawy jakości życia mieszkańców (*smart living*). Warto nadmienić, że w tym programie projekty często dotyczą konkretnej punktowej, fizycznej zmiany w przestrzeni miasta, dlatego też ścieżka realizacji nieco różni się od tej stosowanej w przypadku PnM.

Zarówno w ramach „Pomysłu na Miasto”, jak i „Rzeszów to MY” przesłane przez mieszkańców zgłoszenia zawierają pomysły, które należy zoperacjonalizować, aby były gotowymi do testowania projektami. Dlatego też wyznaczone przez Urban Lab zespoły zajmują się doprecyzowywaniem i dostosowywaniem pomysłów do warunków formalno-organizacyjnych w mieście. Następnie pomysły te są testowane i jako gotowe projekty pilotażowo wdrażane w środowisku miejskim we współpracy z różnymi jednostkami miejskimi lub partnerami z sektora prywatnego. Obszary tematyczne kolejnych edycji Inkubatora są tożsame z tematami przewodnimi założonymi na dany rok projektowy Urban Labu. Łączna kwota przeznaczona na testowanie pomysłów wynosi w ramach jednego naboru 90 tys. zł na miasto, przy czym budżet testowego wdrożenia jednego pomysłu nie powinien przekraczać 30 tys. zł. Pula pomysłów, które nie zostały wybrane do wdrożenia, jest potem udostępniana w otwartym ogólnopolskim katalogu, z możliwością wykorzystania przez inne miasta.

Urban Lab Gdynia – Inkubator Innowacji Miejskich

W otwartym naborze do Programu Kompetencji Miejskich może wziąć udział każdy: indywidualne osoby, przedstawiciele organizacji pozarządowych i biznesu czy urzędnicy. Składa się on z pracy warsztatowej oraz tworzenia modeli pomysłów do przetestowania w ramach „Pomysłu na Miasto”. Do tej pory Urban Lab Gdynia przeprowadził trzy edycje programu. Jak wspomniano, każda z nich dotyczyła obszaru tematycznego obranego jako przewodni w danym roku projektowym w UL. Kurs odbywał się w formule grupowych zajęć wykładowo-warsztatowych, podczas których uczono się lepszej komunikacji i wzajemnego zrozumienia, podstawowej wiedzy o mieście i jego strukturze organizacyjnej. Podejmowano także tematy nowoczesnych metod pracy z grupą czy metod pracy projektowej *design thinking* i *service design*.

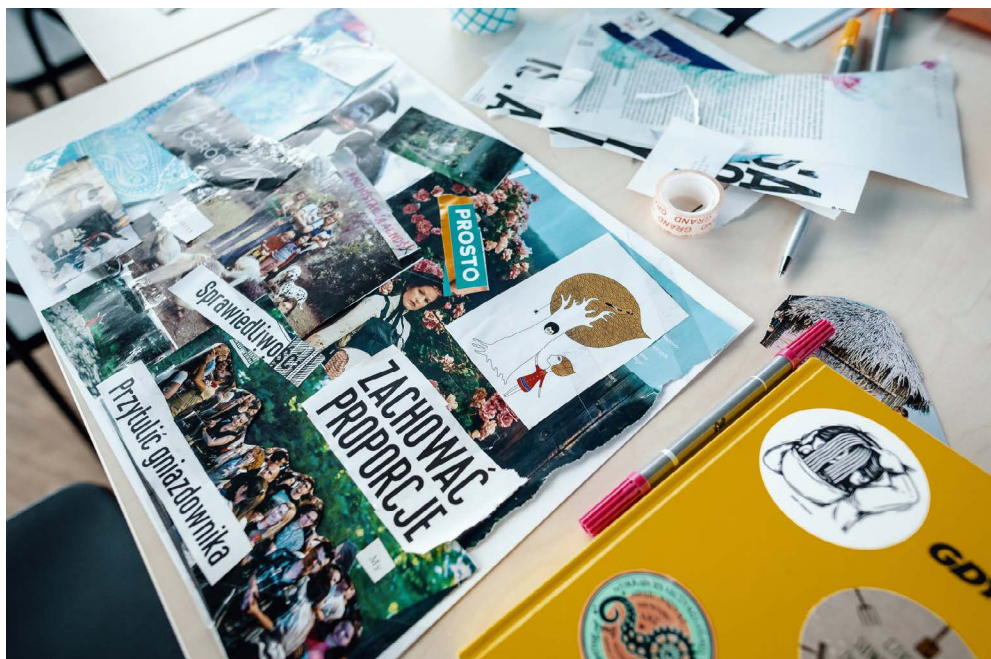
Fot. 4. Warsztaty podczas II edycji PKM w 2020 r.

Źródło: <https://www.facebook.com/UrbanLabGdynia>

Tematem przewodnim I edycji Programu Kompetencji Miejskich w 2019 r. był rozwój społeczeństwa obywatelskiego i partycypacji społecznej. Zorganizowano sześć spotkań szkoleniowo-warsztatowych, szczególnie nastawionych na tematy miejskiej partycypacji. Drugą edycję przeprowadzono w 2020 r., a jej tematem przewodnim była adaptacja do zmian klimatu w mieście. Realizacja tej edycji zbiegła się z nastaniem pandemii, w związku z czym zmieniono formę prowadzenia zajęć – ze stacjonarnej (w siedzibie Urban Labu) na formę online. Odbyło się siedem spotkań szkoleniowo-warsztatowych, na których – poza stałym programem poszerzającym kompetencje miejskie – podejmowane były także tematy związane ze świadomością społeczną dotyczącą klimatu w mieście i działań na rzecz łagodzenia zmian klimatu w skali mikro.

W ostatnim (2021) roku pilotażowego wdrożenia Urban Labu tematem przewodnim była adaptacja do życia po pandemii. W ramach III edycji odbyło się dziewięć spotkań online, które zostały zwieńczone minicyklem wykładów i prezentacji eksperckich z elementami warsztatu na temat różnych perspektyw życia w dobie pandemii oraz po niej – jako życia w czasach kryzysu wyobraźni.

Osoby biorące udział w PNM miały możliwość złożenia swojej pracy końcowej do PnM. Zdarzało się, że uczestnik przychodził na warsztaty z pewnym pomysłem i planem/rozwiązaniem, który po ukończeniu programu modyfikował i ulepszał. Pomysły w PnM składały zarówno osoby, które brały udział w PKM, jak i takie, które przygotowały projekt samodzielnie. Plusem składania pomysłów przez uczestników PNM było to, że często okazywały się one bardziej dopracowane. Już po realizacji kilku edycji można obserwować pozytywne efekty programu w postaci aktywizacji mieszkańców, którzy rozwijają swoje interdyscyplinarne działania w mieście również po zakończeniu kursu. Stanowi on dobrą praktykę, która może być wykorzystywana i wdrażana w innych jednostkach miejskich.

Fot. 5. Efekty warsztatów podczas II edycji PKM w 2020 r.

Źródło: <https://www.facebook.com/UrbanLabGdynia>

Drugi komponent Inkubatora Innowacji Miejskich w UL Gdynia to otwarty nabór na innowacje. W jego ramach poszukuje się pomysłów na miejskie mikroinnowacje nastawione na wyznaczanie lokalnych rozwiązań, budujących w społecznościach lokalnych poczucie sprawstwa. Ścieżka inkubacji przeprowadzana jest z wykorzystaniem metody *service design thinking*. Zgłoszone pomysły są oceniane przez Komisję powoływaną Zarządzeniem Dyrektora Laboratorium Innowacji Społecznych. W pierwszej i trzeciej edycji Inkubatora zgłoszenia mogły napływać jedynie z Gdyni oraz miejscowości ościennych. Druga edycja stanowiła próbę poszerzenia grupy odbiorców programu i została skierowana także do osób z innych regionów kraju i z zagranicy.

Oprócz oceny formalnej pomysły są oceniane także pod względem merytorycznym – brane pod uwagę są m.in.:

- Inkluzywność – zapewnienie możliwości udziału w procesie jak najszerszej grupie interesariuszy bądź skierowanie pomysłu do grup wykluczonych

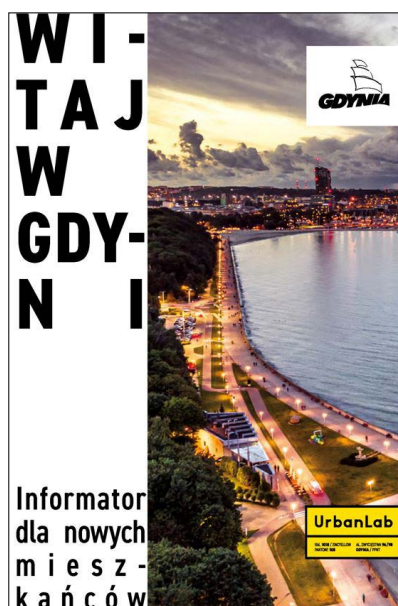
lub słabo reprezentowanych w działaniach na rzecz poprawy jakości życia.

- Partycypacja – rozumiana jako tworzenie okazji do wymiany perspektyw, współdecydowania, współodpowiedzialności i współdziałania na rzecz określonej potrzeby.
- Innowacyjność – na ile rozwiązanie jest nowe dla danego obszaru lub dla danej grupy mieszkańców.
- Efekt zmiany – na ile dany pomysł ma realną szansę na zmianę obecnej sytuacji, rozwiązanie doraźnego kryzysu lub oddziaływanie na określoną potrzebę – systemową bądź konkretnej grupy interesariuszy (https://urbanlab.gdynia.pl/wp-content/uploads/2020/06/UrbanLab-Gdynia_Pomysl-na-Miasto_Regulamin.pdf).

Każda edycja „Pomysłu na Miasto” Urban Lab Gdynia, analogicznie do PKM, dotyczy głównego obszaru tematycznego obranego w danym roku projektowym. Wybrane pomysły były dostosowywane do panującej sytuacji i opracowywane tak, aby nadawały się do wdrożenia. Realizowano wspólne działania pilotażowe mające na celu doprowadzenie wybranych pomysłów do postaci projektów i stworzenie prototypów, we współpracy z wybranymi jednostkami / wydziałami miejskimi, tj. np. Gdńskim Centrum Sportu, Wydziałem Komunikacji Społecznej i Informacji czy Wydziałem Ogrodnika Miejskiego. Włączenie pracowników merytorycznych zatrudnionych w różnych komórkach organizacyjnych Urzędu Miasta i jednostkach miejskich miało na celu zwiększenie interdyscyplinarności oraz budowanie przestrzeni do międzysektorowej i międzywydziałowej pracy nad tematami, które dotyczyły wszystkich zainteresowanych grup.

W ramach I edycji PnM przeprowadzanej w 2019 r. dopracowano pod okiem zespołu ekspertów Urban Labu Gdynia, a następnie testowo wdrożono w gdyńskim środowisku cztery innowacje:

1. „Miejscy ogrodnicy / miastowi badylarze” – testowe wdrożenie obejmowało: cykl spotkań pozwalający zdobyć wiedzę ogrodniczą i rozwijać umiejętności miękkie, jak współdecydowanie i samoorganizacja. Uczestnicy wspólnie z ekspertami stworzyli publikację *Ogrody społecznościowe w Gdyni. Poradnik nie tylko dla miastowych badylarzy*.
2. „Eko-krawcy” – testowe wdrożenie obejmowało m.in. ogólnomiejską zbiórkę ubrań oraz warsztaty przetwarzania ich na torebki zakupowe. Celem innowacji było rozwijanie w mieszkańcach poczucia jedności i zachęcenie ich do wspólnej zmiany przyszłości.
3. „Lokalni animatorzy rekreacji” – testowanie obejmowało wsparcie w samodzielnym oddolnym organizowaniu wydarzeń sportowo-rekreacyjnych na terenie dzielnic. Przeprowadzenie warsztatów dla osób chcących propagować ćwiczenia w terenie pozwoliło na wyselekcjonowanie lokalnych animatorów rekreacji.
4. „Informator dla nowych mieszkańców” – partycypacyjnie stworzono informator wyposażający nowych mieszkańców Gdyni w wiedzę o mieście, jego funkcjonowaniu, instytucjach i zasadach działania, którego celem jest zapewnienie niezbędnych informacji na temat miasta oraz zachęcenie do podjęcia aktywności.

Ryc. 11. Informator dla nowych mieszkańców Gdyni
Źródło: Urban Lab Gdynia

Podczas II edycji, przeprowadzonej w 2020 r., wpłynęło 17 pomysłów, z czego ocenie poddanych zostało 13, a do inkubacji wybrano trzy,

które były operacjonalizowane, testowane i wdrażane w pierwszej połowie 2021 r.:

1. „Społeczności sąsiedzkie dbają o wspólną zieleni – dla planety, dla miasta, dla siebie” – program edukacyjny dla społeczności sąsiedzkich dotyczący zieleni i działań proekologicznych. Odbyły się kursy ogrodnicze, spacer badawczy z przedstawicielami społeczności sąsiedzkiej oraz warsztaty ogrodnicze.
2. „Bądź EKOist(k)ą w Gdyni – nakręć siebie i innych” – akcja w ramach obchodów Światowego Dnia Ziemi, której celem było promowanie postaw proekologicznych w społeczeństwie gdynińskim. Zorganizowano kreatywne warsztaty z zakresu współtworzenia zestawu rekomendacji dotyczących efektywnych sposobów komunikowania treści związanych z ekologią. Dodatkowo przeprowadzono akcję „Bądź EKOist(k)ą” – w jej ramach gdynianie i gdynianki przesyłali nagrane indywidualnie filmiki, w których pokazywali, jak przyczyniają się do działań proekologicznych i motywują innych do zmiany codziennych nawyków na rzecz klimatu. Na podstawie zebranych filmików zrealizowano i opublikowano finalny klip podsumowujący akcję, którego celem jest szerzenie świadomości ekologicznej wśród mieszkańców.
3. „Stworzenie bioróżnorodnej przestrzeni między blokami” – włączenie sąsiadów do działań na rzecz adaptacji do zmian klimatu: stworzenie ogrodu społecznego we współpracy z sąsiadami, który ma być przestrzenią nawiązywania więzi sąsiedzkich. Założeniem pomysłu jest również obserwacja tego procesu przez badacza (socjologa, psychologa społecznego). Wraz z ekspertami/urzędnikami wypracowano rekomendacje w zakresie procesu realizacji ogrodów społecznych w mieście przez mieszkańców. Odbyły się spotkania konsultacyjne w sprawie

stworzenia bioróżnorodnej przestrzeni dla lokalnej grupy inicjatywnej zaangażowanej w testowanie.

Poza pomysłami, które skierowano do testowego wdrożenia, wybrano także dwa do zoperacjonalizowania i upowszechniania oraz pięć do udostępnienia w otwartym katalogu. Wśród nich znalazły się m.in. stacje ładujące zasilane panelami słonecznymi, małe lasy miejskie czy ogród deszczowy.

W III edycji „Pomysłu na Miasto” poszukiwano pomysłów odpowiadających na potrzeby grup mieszkańców szczególnie narażonych na odczuwanie skutków pandemii. Do testowego wdrożenia wybrane zostały:

1. „Stolik pod palmami” – mobilna przyczepka rowerowa, której celem jest stworzenie w miejscu publicznym przestrzeni do aktywności na świeżym powietrzu oraz dającej pretekst, żeby spędzić wspólnie czas w sąsiedzkim gronie.
2. „Herbatka u babci” – pierwotnie pomysł polegał na cyklicznych odwiedzinach u osób starszych i schorowanych celem wsparcia ich w załatwianiu codziennych spraw czy wspólnego spędzenia czasu. Jednak pierwsza wersja pomysłu musiała zostać przekształcona w organizowanie spotkań w lokalach otwartych, ogólnodostępnych, np. w pomieszczeniach Przystani lub Domów Sąsiedzkich.
3. „Aktywne pikniki” – przygotowanie w mieście miejsc na świeżym powietrzu do wspólnych zabaw integracyjnych, a jednocześnie do budowania relacji i komunikacji wśród społeczności lokalnych. Działania pilotażowe obejmują m.in. przygotowanie gier i atrybutów zachęcających mieszkańców i mieszkanki do aktywności w plenerze.

Warto zwrócić uwagę, że forma PnM odbiegała od klasycznych form inkubatora – jego uczestnicy nie dostawali środków finansowych na wdrożenie i odpowiadali tylko za zaprojektowanie

pomysłu, który później był dopracowywany i wdrażany z ramienia UL wraz z innymi wykonawcami. Podczas projektowania formularzy składania pomysłów do PnM zespół UL skupiał się na tym, aby mieszkańiec mógł dostarczyć potrzebne informacje wystarczające do odpowiedniej oceny, a następnie operacjonalizacji. Treści składane przez mieszkańców w formularzach, poza samym pomysłem, dostarczały także informacji o ich spojrzeniu na miasto i pozwalały zinterpretować ich potrzeby. W trakcie implementacji zespół UL starał się być w ciągłym kontakcie z pomysłodawcami.

Każda edycja Inkubatora, mimo że odbywały się w podobnej formie, wymagała innego, indywidualnego podejścia. Pojawiały się także nowe pomysły na warsztaty czy propozycje innej drogi ich realizacji. Podczas testowania niejednokrotnie projekty były na bieżąco modyfikowane, co pozwalało obserwować, jaka ścieżka realizacji ma większą szansę powodzenia. Bardzo dużym wyzwaniem okazały się wprowadzenie obustrzeń z powodu pandemii i konieczność dostosowania projektu do nowych warunków przy jednoczesnym zachowaniu ducha pomysłu. W trakcie realizacji można było ocenić, które pomysły sprawdzały się lepiej, a które gorzej, czy spotykały się one z realnymi potrzebami mieszkańców. W toku realizacji projektów z PnM zaobserwowano rosnące zainteresowanie ogrodami społecznymi, idące w parze ze zmianą podejścia do obcowania z naturą i wzrastającą potrzebą pracy z roślinami.

Największą zmianę stanowiło przejście ze spotkań w formie stacjonarnej do spotkań online. Było to wyzwanie zarówno na poziomie organizacyjnym, jak i formalnym. Nastąpiły modyfikacje w sposobie naboru wniosków, składania dokumentów, ale także w przeprowadzaniu warsztatów – przejście do formy online/wirtualnej. Podczas spotkań na żywo szybciej można było zbudować bezpośrednią relację, nawiązać porozumienie z mieszkańcami. W formule online dłużej trwało przełamywanie lodów i ustalanie zasad komunikacji. Jednak plusem spotkań za pośrednictwem Internetu była lepsza dostępność czasowa uczestników. Nie można jednoznacznie powiedzieć, która

forma spotkań przyciągnęła więcej zainteresowanych. Obydwie miały swoje wady i zalety. Niewątpliwie jednak warunki pandemiczne okazały się sporym wyzwaniem ze względu na to, że trzeba się było do nich dostosować w czasie trwania wdrożenia.

Podczas naborów najczęściej pojawiały się tematy **ogrodnicze** i związane z **zielenią**, np. aktywne pikniki, ogrody społecznościowe, stolik pod palmami.

W Urban Labie Gdynia istnieje zespół, który zajmuje się kwestiami formalnymi, zamówieniami publicznymi czy księgowością, dlatego działania organizacyjne przy Inkubatorze przebiegały bardzo sprawnie. Wyzwaniem było spełnienie wszystkich wytycznych założonych w projekcie wraz z zachowaniem ducha innowacji oraz spełnieniem realnych potrzeb mieszkańców.

Występowanie sztywnej kwoty 30 tys. zł do wydania na realizację jednego z trzech pomysłów z jednej strony pomagało w dokładniejszym określeniu potrzeb i przedstawieniu budżetu, a z drugiej – nierzadko wymagało przeformułowania niektórych elementów pomysłu i zastąpienia ich innymi. Brak określonej z góry sztywnej kwoty pozwala na bardziej elastyczne podejście do realizacji pomysłu.

Zdaniem koordynatorki Inkubatora Miejskiego – Magdaleny Żółkiewicz – ważne jest, aby do programu podejść holistycznie, biorąc także pod uwagę założenia samego urban labu. Trzeba słuchać samych mieszkańców, starać się z nimi współpracować, być z nimi w ciągłym dialogu. Celem PKM i PnM w UL Gdynia było porozumienie się z mieszkańcami oraz pokazanie, jak bardzo skomplikowanym organizmem jest miasto i ile kwestii trzeba pogodzić (edukacja, rozmowa, narzędzia partycypacyjne), aby móc dobrze zrealizować cele. Istotne było również przedstawienie, czym jest narzędzie Urban Lab, oraz zwrócenie uwagi na uwarunkowania w mieście i potrzeby mieszkańców. Bardzo ważny jest dialog.

Dużym plusem był fakt, że Inkubator w Gdyni składa się z dwóch komponentów: Programu Kompetencji Miejskich i „Pomysłu na Miasto”. Ten podwójny charakter, wynikający

z połączenia dwóch narzędzi, pozwala na włączanie się w działania Inkubatora różnym grupom odbiorców – niektórzy z nich preferują merytoryczne zaangażowanie w PNM, uczestnictwo w zajęciach, a dopiero potem dopełniają to złożeniem pomysłu, ale jest to także otwarta droga dla osób, które nie chcą brać udziału w warsztatach, lecz zamierzają się podzielić swoim pomysłem.

Zdaniem koordynatorki merytorycznej Urban Labu Gdynia – Joanny Krukowskiej – obserwowane są pozytywne efekty działań absolwentów PKM, którzy stają się bardziej aktywni w mieście i rozwijają swoje miejskie działania. Coraz wyraźniej widać, że Urban Lab w rzeczywistości pomaga w nawiązaniu współpracy między różnymi instytucjami i aktywizuje mieszkańców do działania.

Przedsięwzięcia w ramach Inkubatora były pilotażowe, część wniosków nasuwała się na bieżąco, ale część będzie weryfikowana dopiero z perspektywy czasu, po zakończeniu wdrożenia – aby były one jak najbardziej obiektywne.

Urban Lab Rzeszów – „Rzeszów to MY”

Inkubator innowacji, który działa w UL Rzeszów, polega na wspieraniu rozwoju pomysłów zaprojektowanych przez mieszkańców, składanych w ramach programu **„Rzeszów to MY”**, hackathonów i innych wydarzeń tematycznych. Ponadto „Rzeszów to MY” obejmuje także cały szereg innych działań, których realizacja jest planowana w ramach parasolowej kampanii promocyjnej Urzędu Miasta Rzeszowa. Należą do nich m.in. debaty, z nich są bowiem zbierane ciekawe wnioski i rekomendacje dotyczące współzarządzania miastem przez mieszkańców. Celem samego programu akceleryacyjnego jest włączanie mieszkańców w kształtowanie przestrzeni miejskiej, dlatego do realizacji części wybranych projektów specjalnie angażowana jest lokalna społeczność. Program pierwotnie nosił nazwę „Rzeszów Startup Urban Accelerator”, jednak przed realizacją II edycji nazwa została zmieniona.

W ramach otwartego naboru na mikroinnowacje miejskie Rada Projektowa „Rzeszów to MY”, na podstawie analizy złożonych zgłoszeń, wybiera do testowego wdrożenia i upowszechniania co do zasady nie mniej niż trzy pomysły. Rada opiniuje pomysły zgłoszone do programu oraz pełni funkcję doradczą w sprawach związanych z ich realizacją. Reszta zgłoszonych pomysłów, które przejdą wstępną ocenę, jest wybierana do upowszechniania – przekazywana do wybranych wydziałów i jednostek Urzędu Miasta Rzeszowa jako rekomendacje dobrych praktyk zgłoszonych przez uczestników projektu. Formularze zgłoszeniowe są poddawane ocenie formalnej przez pracowników Urban Labu Rzeszów, a następnie przekazywane do oceny merytorycznej Radzie Projektowej powołanej Zarządzeniem Prezydenta Miasta Rzeszowa.

Podczas trwania pilotażu Urban Lab Rzeszów odbyły się dwie edycje naboru, których tematem przewodnim była poprawa jakości życia w mieście. Poszukiwano pomysłów na innowacje miejskie z naciskiem na lokalne rozwiązania, promujące współudział mieszkańców i obejmujące następujące obszary zadaniowe:

- Nowoczesna i przyjazna przestrzeń miejska dla mieszkańców.
- Rozwiązania ułatwiające poruszanie się po mieście.
- Zieleń w mieście.

Podczas I edycji „Rzeszów to MY”, która rozpoczęła się w 2020 r., wpłynęło 16 pomysłów, a do operacjonalizacji i pilotażowego wdrożenia wybrano trzy z nich:

1. Eko mural – malowany specjalnymi farbami pochłaniającymi zanieczyszczenia z powietrza. Realizacja odbywała się we współpracy z Wydziałem Promocji Edukacji oraz ze szkołą podstawową, na ścianie której został namalowany. Projekt muralu antysmogowego został wybrany w trybie otwartego głosowania spośród prac wykonanych przez dzieci ze szkoły podstawowej.

Fot. 6. Eko mural w Rzeszowie stworzony w ramach konkursu „Rzeszów to MY”

Autor: Grzegorz Bukała

2. Trzmielowisko – zagospodarowany obszar na terenie parku, który tworzy siedlisko dla trzmieli – bardzo ważnych zapylaczy. Realizacja we współpracy z Zarządem Zieleni Miejskiej.
3. Solarna ławka miejska – wyposażona w ekologiczne źródło zasilania: panele fotowoltaiczne, układ elektroniczny oraz akcesoria, które umożliwiają ładowanie urządzeń elektronicznych oraz odbiór Internetu.

Pozostałe projekty, niezakwalifikowane do wdrożenia, przekazane zostały do Zespołów Tematycznych UL Rzeszów w celu konsultacji i upowszechniania.

Finalizacja wdrożenia projektów z I naboru odbyła się w pierwszej połowie 2021 r. W tym roku przeprowadzona została także druga edycja programu, w trakcie której w Urban Labie zorganizowano spotkania konsultacyjne dotyczące wypełniania formularza zgłoszeniowego. Do wdrożenia zarekomendowane zostały następujące pomysły:

1. Społeczny ogród owocowo-warzywny przy jednej ze szkół podstawowych – jego celem ma być integracja różnych grup wiekowych w mieście. Na jego terenie mają się znaleźć drzewa owocowe i warzywniki, całość ma zajmować obszar ok. 360 m². Ma być zakładany oraz uprawiany przez uczniów wspólnie z pedagogami, rodzicami i dziadkami.
2. Budki dla jerzyków i domki dla jeży – pomóżmy dzikim zwierzętom żyjącym w przestrzeni miejskiej: na terenie całego miasta, z naciskiem na przedszkola i budynki miejskie, zamontowane zostały budki dla jerzyków oraz domki dla jeży. Gatunki te są bowiem bardzo cenne ze względu na to, że żywią się komarami (jerzyki) oraz innymi owadami (jeże). Przy każdym domku dla jeży pojawiła się tablica informacyjna o tych ssakach, ich potrzebach oraz o tym, czym można je dokarmiać.
3. Poczuj naturę – dotknij, powąchaj, usłysz i zobacz – realizacja pierwszego w Rzeszowie naturalistycznego dzikiego placu zabaw wyposażonego w nietypowe urządzenia do zabawy, np. drewniane kłody, labirynty, kryjówki, wszystko wykonane z naturalnych materiałów. Plac zabaw ma wspierać rozwój sensoryczny dzieci i być przestrzenią do zabawy, ale także formą terapii dla dzieci z niepełnośprawnościami. Realizacja placu zabaw zaplanowana jest we współpracy z Wydziałem Architektury.

W trakcie naboru mieszkańcy mieli możliwość skonsultowania swojego pomysłu z członkami Zespołów Tematycznych w Urban Labie – co pozwalało także na ocenę poziomu innowacyjności projektu. Niektórym osobom składającym wniosek trudno było szczegółowo oszacować budżet. Jeśli budżet na pomysł był większy niż przewidywany, pomysł rekomendowano do wdrożenia w ramach budżetu miejskiego. Zdarzało się, że sztywna, zaplanowana z góry kwota ograniczała wybór materiałów czy utrudniała znalezienie wykonawcy, jednak częściej pomagała w obraniu ram odpowiednich dla pomysłu czy też ułatwiała porównywanie propozycji w celu ich oceny.

Za większość elementów pilotażowego wdrożenia wybranych projektów odpowiedzialny był Urban Lab, jednak mógł on liczyć także na wsparcie innych jednostek miejskich, np. w kwestii sporządzania opisu zamówienia, czy też wykonania projektu Trzmielowiska, w czym pomógł Zarząd Zieleni Miejskiej. Decyzja o lokalizacji ekomuralu była konsultowana z Zarządem Zieleni Miejskiej, Wydziałem Informatycznym oraz Wydziałem Promocji Edukacji. Pomysły, które nie zostały skierowane do pilotażowego wdrażania w ramach Urban Labu, przekazano do innych wydziałów i jednostek miejskich, które wyraziły chęć, aby część z nich wykorzystać i zrealizować we własnym zakresie.

Wśród składanych pomysłów dominowały te obejmujące tematykę **zieleni i rekreacji** w mieście.

Jak uważa koordynator programu – Kamil Czyż – generalną trudnością napotykaną podczas realizacji „Rzeszów to MY” okazał się brak świadomości mieszkańców na temat tego, czym jest innowacja, co niejednokrotnie skutkowało składaniem pomysłów nieinnowacyjnych, których próba wdrożenia była już wcześniej podejmowana w mieście. Dlatego ważne jest, aby przed realizacją takiego zadania przeprowadzić w mieście akcję edukacyjną przybliżającą zagadnienie innowacji oraz tego, jakie działania były dotychczas podejmowane w mieście w obszarze projektów innowacyjnych. Ponadto istotne jest, aby proces realizacji pomysłów wspólnie z mieszkańcami był rozpowszechniony – by zachęcać innych do wspólnych działań i budować zaufanie między mieszkańcami a decydentami w mieście. W większości realizowanych projektów ich pomysłodawcy byli zainteresowani postępami na poszczególnych etapach testowego wdrożenia. Bardzo ważne jest także, aby skonfrontować pomysł z tym, jakie realia panują w mieście.

Konkurs na miejskie nowatorskie rozwiązania w Urban Labie Rzeszów to bez wątpienia narzędzie wspierające aktywność i potencjał mieszkańców. Już po pierwszej edycji obserwuje się czynne zaangażowanie pomysłodawców, a proponowane pomysły w dużej mierze odzwierciedlają potrzeby użytkowników przestrzeni miejskiej Rzeszowa.

3.4.

Rzeszowskie Laboratorium Badań Miejskich

Rzeszowskie Laboratorium Badań Miejskich (RLBM) to cykl warsztatów i spotkań badaczy oraz praktyków tematyki miejskiej, będący efektem inicjatywy Sekcji Socjologii Miasta Polskiego Towarzystwa Socjologicznego (PTS) – RLBM zrodziło się z funkcjonującej wcześniej Kuchni Badań Miejskich. Pierwsza edycja warsztatów Kuchni odbyła się w lutym 2019 r. w Poznaniu w Instytucie Socjologii Uniwersytetu Adama Mickiewicza, a druga w lutym 2020 r. w Rzeszowie, gdzie zorganizowana została przez Sekcję Socjologii Miasta PTS, Instytut Nauk Socjologicznych Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Urban Lab Rzeszów.

Rzeszowskie Laboratorium Badań Miejskich nie jest jednak bezpośrednią kontynuacją Kuchni Badań Miejskich, a jedynie inicjatywą bazującą na jej pomysle. Głównym założeniem RLBM jest stworzenie platformy wymiany doświadczeń pomiędzy przedstawicielami środowiska akademickiego, osobami zarządzającymi miastami i przedstawicielami innych środowisk związanych z rozwojem miast. Do udziału w spotkaniach zapraszani są eksperci z ośrodków naukowych z całej Polski, których zainteresowania naukowe, zawodowe i społeczne koncentrują się wokół problematyki miejskiej.

Organizatorami RLBM była Sekcja Socjologii Miasta PTS wraz z Instytutem Nauk Socjologicznych Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz Urban Labem Rzeszów. W 2020 r. zorganizowano warsztaty metodologiczne, na które zaproszono badaczy tematyki miejskiej. W czasie dwudniowych warsztatów 80 uczestników zgłębiło wiedzę dotyczącą takich zagadnień,

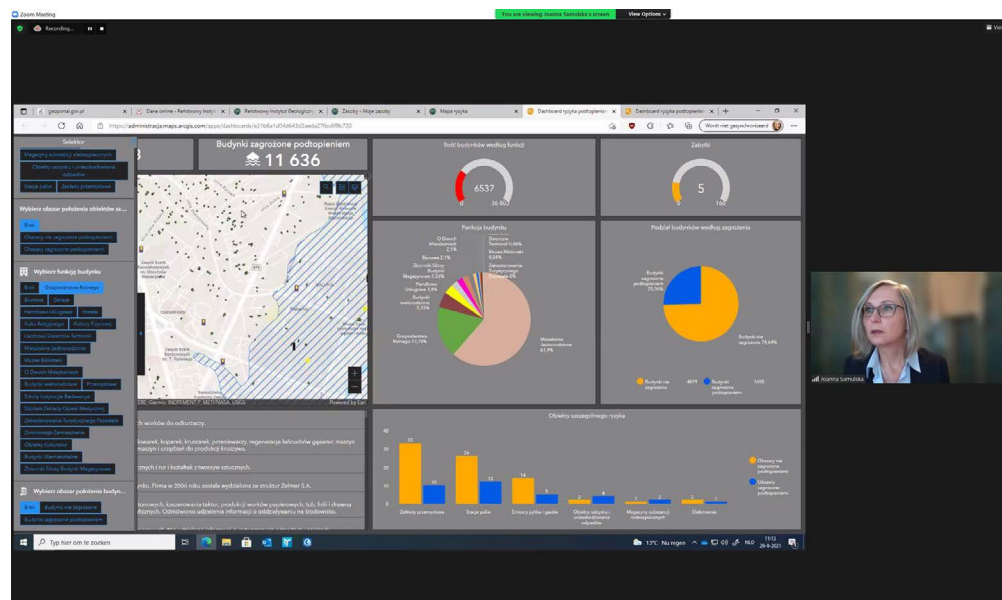
jak np. partycypacyjne projektowanie terenów zieleni w mieście, zastosowanie spaceru badawczego i geolokalizowania w socjologicznych badaniach nad miastem, *non-human agents* w mieście – strategie i taktyki badawcze, rola i miejsce organizacji pozarządowych i ruchów miejskich w rozwoju miast czy otwarte dane jako nowe źródło wiedzy do badania miasta. Ważnym elementem wydarzenia była sesja plenarna, podczas której zaprezentowano doświadczenia w realizacji badań dotyczących jakości życia w mieście i rozwoju społeczno-gospodarczego miast, prowadzone przez Instytut Nauk Socjologicznych Uniwersytetu Rzeszowskiego we współpracy z Urzędem Miasta Rzeszowa. Dało to okazję do pogłębienia umiejętności dotyczących praktyki badawczej oraz wymiany doświadczeń w zakresie eksperymentów miejskich.

W 2021 r. zorganizowano cykl pięciu spotkań eksperckich oraz warsztatów w formule online. Uczestnikami byli naukowcy z różnych ośrodków akademickich prowadzący badania o tematyce miejskiej. Spotkania zaplanowano w ramach dwóch edycji: wiosennej i jesiennej. Tematyka spotkań odbywających się wiosną obejmowała część teoretyczną i takie tematy wystąpień, jak:

- Jak mierzyć poziom jakości życia?
- Jak włączyć mieszkańców w projektowanie i zarządzanie miastem?
- Dlaczego otwarte dane są nowym źródłem wiedzy do badania miasta?
- Dlaczego zieleni jest ważna w mieście?
Partycypacyjne projektowanie zieleni w mieście.
- Jak wykorzystać *design thinking* w mieście?
- Dlaczego badania ewaluacyjne są potrzebne w jednostkach samorządu terytorialnego (JST)?
- Zarządzanie strategiczne w jednostkach samorządu terytorialnego (JST).

Wiosenne seminaria przybliżyły tematykę i metodologię stosowania badań w przestrzeni miejskiej. Jesienią wiedzę zdobyła

w trakcie seminariów zastosowano na warsztatach, podczas których eksperci koncentrowali się na praktycznym wykorzystaniu wiedzy poruszanej na wykładach. W sumie odbyło się siedem spotkań warsztatowych.

Ryc. 12. Warsztaty online Joanny Samulskiej z Urzędu Miasta Eindhoven (29 września 2021)

Źródło: <https://www.facebook.com/UrbanLabRzeszow>

Efekty realizacji RLBM to m.in.:

1. Wyzwolenie synergii środowiska naukowego – akademickiego (Instytut Nauk Socjologicznych Uniwersytetu Rzeszowskiego) oraz samorządu terytorialnego (Urząd Miasta Rzeszowa – Urban Lab Rzeszów).
2. Stworzenie przestrzeni do dyskusji i wymiany doświadczeń naukowców, przedstawicieli JST, przedstawicieli NGO, miejskich aktywistów oraz mieszkańców.
3. Zaproszenie w roli ekspertów zarówno naukowców, badaczy – empiryków, jak i praktyków – samorządowców oraz przedstawicieli NGO, pozwalające spojrzeć na miasto z różnych perspektyw.

4. Zmniejszenie deficytu wiedzy w zakresie analizy procesów zachodzących we współczesnych miastach, który istnieje przede wszystkim wśród osób zarządzających miastami oraz odpowiedzialnych za planowanie ich rozwoju.
5. Wskazanie konkretnych sposobów, metod i narzędzi do badania, analizowania i zarządzania procesami społecznymi zachodzącymi w miastach.
6. Popularyzacja koncepcji projektu Urban Lab, jako przestrzeni do swobodnej dyskusji i „uczenia się miasta” oraz potrzeb jego mieszkańców.

Napotkane trudności:

1. Bariera mentalna/psychologiczna dotycząca „naukowości” Rzeszowskiego Laboratorium Badań Miejskich, zwłaszcza w przypadku przedstawicieli JST.
2. Konieczność selekcji i ograniczenia się jedynie do kilku tematów, podczas gdy zakres przedmiotowy problematyki studiów miejskich – badań miasta jest bardzo szeroki.

W czasie epidemii w 2021 r. spotkania były organizowane w formule online za pośrednictwem platformy internetowej.

Zdaniem dra Huberta Kotarskiego z Uniwersytetu Rzeszowskiego, jednego z organizatorów RLBM: „Rzeszowskie Laboratorium Badań Miejskich to swoisty miejski think tank, będący odpowiedzią na sygnalizowaną, głównie przez przedstawicieli samorządu miejskiego, potrzebę wskazania podejść naukowych, metodologii, metod i narzędzi do badania i monitorowania procesów zachodzących we współczesnych miastach. Samorząd lokalny w Polsce potrzebuje eksperckiego wsparcia środowiska naukowego w procesie projektowania procesu rozwoju jednostek terytorialnych. Rzeszowskie Laboratorium Badań Miejskich jest właśnie przykładem takiego gotowego rozwiązania”.

3.5.

Gdyńska Platforma Dialogu (Decidim)

Platformy cyfrowe do partycypacji społecznej są tworzone w celu wsparcia procesów angażowania mieszkańców we współdecydowanie o przebiegu zjawisk zachodzących w mieście. Ich istotą jest połączenie technologii oraz filozofii partycypacji obywatelskiej. Umożliwiają wykorzystanie kreatywności i wiedzy lokalnej społeczności do proponowania rozwiązań w odpowiedzi na lokalne wyzwania.

Ze względu na postępującą digitalizację z platform internetowych do partycypacji miejskiej korzysta coraz więcej miast i różnych organizacji. Do uznanych i powszechnie wykorzystywanych platform należą CONSUL oraz Decidim, które są oparte na licencji *open source* (tzw. otwarte oprogramowanie – kod źródłowy jest wydawany na podstawie licencji, na mocy której właściciel praw autorskich przyznaje użytkownikom prawa do badania, zmiany i rozpowszechniania oprogramowania w ramach licencji wolnego oprogramowania) i realizowane przy współpracy międzynarodowej. CONSUL to oprogramowanie, które powstało w Madrycie i określane jest jako „najbardziej kompletne narzędzie partycypacji obywatelskiej dla otwartego, przejrzystego i demokratycznego rządu” (<https://consulproject.nl/pl>). Informatyczna platforma Decidim powstała natomiast w Barcelonie i opisywana jest jako narzędzie mające „pomóc obywatelom, organizacjom i instytucjom publicznym w samoorganizacji demokratycznej w każdej skali” (<https://decidim.org>). W rozwój tych platform angażują się

samorządy, instytucje i organizacje z różnych krajów na świecie, dzięki czemu są one cały czas modyfikowane i udoskonalane.

Gdyńska Platforma Dialogu powstała w ramach działań Urban Labu Gdynia na bazie otwartego oprogramowania platformy Decidim i została uruchomiona 13 września 2021 r. pod adresem www.konsultujemy.gdynia.pl (ryc. 13). Jej celem jest włączanie wszystkich mieszkańców i mieszkańek Gdyni w prace nad poprawą jakości życia w mieście. Nad uruchomieniem Platformy pracowała powołana w Urban Labie grupa robocza oraz Dział Diagnoz i Partycypacji Laboratorium Innowacji Społecznych.

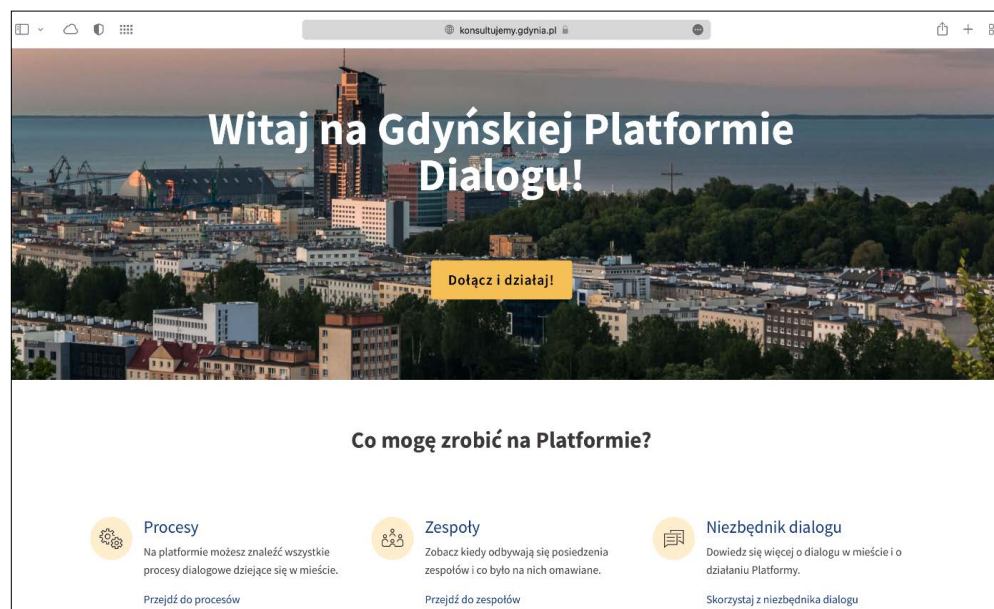
Głównymi celami Gdyńskiej Platformy Dialogu są:

- budowanie w Gdyni społeczności skupionej wokół procesów dialogu,
- zlokalizowanie w jednym miejscu wiedzy o wszystkich procesach partycypacyjnych oraz radach i zespołach funkcjonujących w mieście,
- ustandaryzowanie miejskich działań włączających mieszkańców,
- zapewnienie możliwości łatwego uczestnictwa w określonych procesach odbywających się na Platformie (<https://konsultujemy.gdynia.pl>).

Gdynia przewiduje różne formy konsultacji dla różnych grup mieszkańców – Platforma jest jednym z narzędzi procesów dialogu prowadzonych w mieście. Konto można założyć za pośrednictwem adresu e-mail. Mieszkańcy Gdyni mogą również dodać do swojego profilu Kartę Mieszkańca, która jest zintegrowana z bazą danych.

Na stronie można odnaleźć informacje o wielu procesach partycypacyjnych prowadzonych w mieście. Wydzielono na niej trzy przestrzenie: „Procesy”, „Zespoły” oraz „Niezbędny dialogu”. „Procesy” zbierają wszystkie działania odbywające się w mieście z ich szczegółowymi opisami i podstawowymi informacjami (rozpoczęciem i zakończeniem działania, aktualnym etapem itp.). Procesy można przefiltrować przez poszczególne

dzielnice oraz typ i tematykę działań. Znajdują się tu informacje dotyczące przebiegu danego procesu, form uczestnictwa, sposobu zaangażowania się w niego, terminów spotkań czy bezpośredniego miejsca do składania uwag lub propozycji. Mieszkaniec może zaznaczyć wątki, które są dla niego szczególnie ważne. W zależności od specyfiki procesu Platforma umożliwia korzystanie z różnych funkcji, takich jak ankiety, debaty, propozycje, spotkania, poparcie, obserwowanie bądź komentowanie. W przestrzeni „Zespoły” znajdują się informacje o radach i zespołach, które działają w mieście. Po wejściu w dany zespół znajdziemy informacje dotyczące statutu zespołu, aktualnego składu członkowskiego, terminów posiedzeń oraz protokołów z odbytych spotkań. „Niezbędnik dialogu” to zbiór najważniejszych informacji o tym, jak się zaangażować w działania na rzecz miasta lub jak realizować swoje pomysły na zmiany w mieście. Tutaj można odnaleźć informacje m.in. o konsultacjach społecznych, narzędziach wpływania na miasto czy osobach, do których można się zwrócić w konkretnej sprawie (<https://konsultujemy.gdynia.pl>).

Ryc. 13. Ekran powitalny w portalu Gdyńskiej Platformy Dialogu

Źródło: konsultujemy.gdynia.pl

Przed uruchomieniem platformy Urban Lab Gdynia zorganizował hackathon, którego wyzwaniem było stworzenie rozwiązania informatycznego dotyczącego dodatkowego modułu związanego z prowadzeniem dialogu obywatelskiego i systemem uwierzytelniania użytkowników korzystających z platformy.

Działanie Gdyńskiej Platformy Dialogu mieszkańcy i mieszkanki Gdyni mogli przetestować od razu po jej oficjalnym uruchomieniu. Wraz z inauguracją serwisu rozpoczęło się ogólnomiejskie badanie relacji sąsiedzkich. Celem tego procesu było poznanie potrzeb gdynian i gdynianek – związanych z życiem w dzielnicach, rozwojem relacji sąsiedzkich i kierunkiem, w jakim powinna się rozwijać sieć centrów sąsiedzkich „Przystań”.

Ważne jest, aby przy tworzeniu takiego narzędzia najpierw zmapować potrzeby i wyzwania oraz przygotować materiały i dane, na podstawie których będzie można kierować procesami. Warto także mieć na uwadze możliwość wystąpienia na początku niezrozumienia lub oporu ze strony urzędników, mogą oni bowiem potrzebować czasu do przekonania się o efektywności narzędzia.

Dużym sukcesem wdrożenia Gdyńskiej Platformy Dialogu jest to, że pomysł udało się zaadaptować w skali ogólnomiejskiej, a nie jedynie pozostawić go w fazie testowej, co nierzadko ma miejsce przy podobnych inicjatywach w miastach. Już od pierwszych procesów konsultacyjnych platforma wydaje się bardzo użytecznym narzędziem, które z pewnością będzie jeszcze szerzej wykorzystywane w przyszłości. Oparcie go na tzw. otwartym oprogramowaniu daje duże możliwości rozbudowy o kolejne funkcjonalności dla urzędników i mieszkańców. Obecnie Gdyńską Platformą Dialogu zarządza Dział Diagnoz i Partycypacji LIS.

3.6.

Urban
Cafe

Urban lab zgodnie z założeniami koncepcji ma być „miejscem inspirujących spotkań, przestrzenią wymiany nowoczesnej myśli miejskiej, gdzie organizowane są liczne wydarzenia tematyczne dla mieszkańców i przy ich udziale oraz zapraszanych gości – ekspertów w swojej dziedzinie, z kraju i zagranicy” (Bień i in. 2020). Dlatego stworzona w jego ramach formuła urban cafe to z założenia fizyczna przestrzeń otwarta dla każdego, dostosowana dla osób z niepełnosprawnościami, w której można się napić dobrej kawy i porozmawiać o mieście, jego potencjałach i problemach, podzielić się pomysłami oraz zaproponować rozwiązania. Kawa staje się tu pretekstem do rozmowy, debaty nad problemami miejskimi i okazją do wspólnego poszukiwania rozwiązań. Urban cafe to także przestrzeń kreatywna, wpływająca na aktywizację społeczności lokalnej. Tutaj organizuje się inspirujące dla mieszkańców wydarzenia, takie jak seminaria, wykłady, debaty, szkolenia, konferencje, warsztaty, pokazy filmów, jest to także miejsce spotkań mniej oficjalnych, np. członków organizacji społecznych/pozarządowych czy innych grup interesariuszy miejskich.

Urban Cafe jest realizowane od początku procesu wdrożenia Urban Labów w Gdyni i w Rzeszowie. W obydwu miastach

stało się nową formą partycypacji publicznej. Jego formuła została dostosowana do indywidualnych charakterów funkcjonowania Urban Labów. Największą trudnością napotkaną podczas działalności Urban Cafe była zdecydowanie pandemia COVID-19, kiedy nastąpiła konieczność nagłego przeformułowania na tryb online wcześniej przygotowanych wydarzeń stacjonarnych. W Gdyni większość wydarzeń do tej pory jest organizowana w formule online – zapewnia to bogatą bazę spotkań o różnorodnej tematyce miejskiej emitowanych na Facebooku gdyńskiego UL (www.facebook.com/UrbanLabGdynia). Okazało się, że ta formuła sprzyja uczestnictwu większej liczby zainteresowanych oraz dodatkowo daje możliwość samodzielnego odtwarzania nagranych spotkań w dowolnym czasie. W ten – niezamierzony wcześniej – sposób wydarzenia organizowane w ramach Urban Cafe zyskały o wiele większy walor, ponieważ upowszechniają wiedzę o mieście na skalę ogólnopolską. W Rzeszowie zaś łatwa dostępność lokalizacyjna siedziby UL wpłynęła na duże zainteresowanie korzystaniem z fizycznej przestrzeni wśród reprezentantów różnych grup interesariuszy miejskich. Od początku przyjaźnie zaaranżowana przestrzeń przyciągała mieszkańców na organizowane w ramach Urban Cafe spotkania tematyczne, a z czasem stała się także miejscem udostępnianym do spotkań organizowanych samodzielnie przez organizacje pozarządowe, młodzież czy seniorów. Na początku pandemii aktywności w ramach rzeszowskiego Urban Cafe zostały przeniesione do Internetu, jednak po niedługim czasie w dużej mierze powrócono do formy stacjonarnej, przy zachowaniu odpowiednich obostrzeń sanitarnych.

W gdyńskim Urban Labie największym powodzeniem i najwyższą frekwencją cieszyły się wydarzenia o tematyce związanej z klimatem, psychologią człowieka, przestrzenią publiczną i polityką mieszkaniową. Natomiast w Urban Labie Rzeszów najliczniej uczęszczano na zajęcia prowadzone z dziećmi i młodzieżą (tab. 5).

Tab. 5. Liczba uczestników biorących udział w wydarzeniach odbywających się stacjonarnie i online w Urban Cafe od początku działalności (dane do września 2021)

	Liczba wydarzeń stacjonarnych	Liczba uczestników	Liczba wydarzeń online	Liczba uczestników
Urban Lab Gdynia	45	668	68	3229
Urban Lab Rzeszów	113	4886	136	3741

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UL Gdynia i UL Rzeszów

W sumie prawie 12,5 tys. mieszkańców z różnych środowisk wzięło udział w blisko 360 spotkaniach dotyczących wyzwań stojących przed Gdynią i Rzeszowem. Różnica w liczbie wydarzeń organizowanych w obu miastach wynika ze stosowania bardziej rygorystycznych obostrzeń w jednostkach budżetowych Miasta Gdynia.

Fot. 7. Skąd się wzięła zmiana klimatu? – wykład Anny Sierpińskiej 16 października 2019 r. w UL Gdynia
Autor: Ilona Budzbon

Zarówno w Gdyni, jak i w Rzeszowie Urban Cafe pełni ważne funkcje: edukującą mieszkańców (upowszechnia wiedzę na temat urban labu i samej jego idei), sieciującą (inicjuje współpracę między różnymi grupami interesariuszy miejskich) oraz promującą (dzięki jego istnieniu mieszkańcy często dowiadują się o funkcjonowaniu i działaniach Urban Labu). Ponadto, co bardzo istotne, łączy urząd z mieszkańcami – znosi bowiem formalny charakter i ułatwia komunikację, stanowiąc symbol otwartości miasta. Spotkania w Urban Cafe odbywają się w neutralnej dla mieszkańców przestrzeni, na pozaurzędowym gruncie, co znacząco wpływa na znoszenie bariery psychologicznej przed spotkaniem z urzędnikiem.

Atrakcyjna oferta wydarzeń organizowanych w urban cafe może się znacznie przyczynić do promocji samego urban labu i zachęcić mieszkańców do włączenia się w jego działalność. Dzięki urban cafe o urban labie o wiele łatwiej dowiaduje się grono ekspertów, zarówno z sektora publicznego, społecznego, jak i prywatnego, dla których poruszane tematy stanowią inspirację do pracy. W ramach zarządzania urban cafe warto zadbać o aktywną promocję w mediach społecznościowych oraz tradycyjnych (gazeta miejska, radio). Regularna publikacja rozkładu wydarzeń pomoże mieszkańcom właściwie zaplanować wizytę czy dołączenie do wydarzenia online.

Przy prowadzeniu urban cafe warto:

- pamiętać o wyznaczeniu osoby koordynującej i animującej działania,
- spisać regulamin z zasadami korzystania z przestrzeni urban cafe,
- jasno komunikować tematykę organizowanych spotkań oraz grupę odbiorców, do jakiej są one adresowane,
- przewidzieć miejsce na studio nagrań (w przypadku organizowania wydarzeń online),
- zapewnić odpowiednie zaplecze kuchenne (najlepiej z dużą ladą/wyspą do rozmów).

Urban cafe w założeniach koncepcji było „tłem” do działalności laboratorium i stanowiło jeden z elementów wspomagających osiągnięcie celów założonych przez urban lab. Jednak po przeprowadzeniu pilotażu tego narzędzia okazało się, że pełni ono dużo istotniejsze funkcje: sieciującą, promującą i edukującą, a także kształtuje wizerunek urzędu miasta. Dlatego też w modelu urban labu formuła urban cafe została włączona do głównych obszarów działalności laboratorium, jako równoważna z otwieraniem danych czy prowadzeniem inkubatora innowacji. W przypadku mniejszych miast lub tych, które zastanawiają się nad wdrożeniem urban labu, sama formuła urban cafe jako miejsca spotkań i dyskusji (nawet w sytuacji braku urban labu w postaci fizycznej przestrzeni) może się stać pierwszym krokiem do wspólnych działań na rzecz podnoszenia jakości życia mieszkańców miast.

„Urban cafe jest narzędziem do budowania i jednoczenia wspólnoty osób, którym zależy na tworzeniu dobrej i odpowiedzialnej przyszłości dla mieszkańców miast. Urzędnicy, naukowcy czy działacze, którzy byli zaproszeni do działań urban cafe jako eksperci, w kolejnych wydarzeniach biorą udział jako uczestnicy i powoli tworzą społeczność. Warto inwestować w wytworzony w ten sposób kapitał społeczny, nie bać się poruszać aktualnych tematów i wyzwań związanych z tematyką miejską”.

– Magdalena Dębna, koordynatorka Urban Cafe w Urban Lab Gdynia

3.7. Inne aktywności podejmowane w laboratoriach

Codzienną aktywność obu Urban Labów uzupełniały liczne zadania zrealizowane we współpracy z różnymi grupami interesariuszy miejskich. Wśród najważniejszych należy wymienić:

- organizację konferencji tematycznych,
- przyjmowanie wizyt studyjnych z innych miast w celu zapoznania się z zasadami funkcjonowania laboratorium miejskiego,
- „Autorską ścieżkę szytą na miarę” w Gdyni,
- aktywności w ramach „Miasta dla dzieci” w Rzeszowie, a także
- przygotowywanie licznych publikacji związanych z tematyką miejską (baza wiedzy).

Konferencje

Oba Urban Laby aktywnie realizowały zadania związane z organizacją konferencji i seminariów tematycznych skierowanych do różnych grup interesariuszy miejskich. Ich celem była dyskusja ogólnomiejska oraz wypracowywanie nowych standardów na drodze budowania miasta nowoczesnego, zrównoważonego i otwartego na dialog.

Konferencja „Smart Living – dobre praktyki” odbyła się 8 września 2021 r. w UL Rzeszów. Jej celem była wymiana doświadczeń i dobrych praktyk w zakresie budowania miejskich przestrzeni dialogu społecznego oraz wykorzystania

nowoczesnych narzędzi do wdrażania idei miasta inteligentnego. Podczas konferencji wymieniano się doświadczeniami i dobrymi praktykami na arenie zarówno ogólnopolskiej, jak i międzynarodowej. Urban Lab Rzeszów był również organizatorem konferencji „Otwarte Dane Miejskie w teorii i praktyce”, która odbyła się 9 października 2020 r. Temat przewodni konferencji nie był przypadkowy, gdyż od początku wdrażania rzeszowskiego laboratorium otwieranie danych przez Urząd Miasta Rzeszowa było jednym z przewodnich obszarów funkcjonowania UL. Konferencję podzielono na cztery panele dyskusyjne, a każdy skupiał się na korzyściach otwierania danych dla różnych grup interesariuszy – samorządu, instytucji naukowych, biznesu oraz mieszkańców.

Fot. 8. Konferencja w Urban Labie Rzeszów

Autor: Grzegorz Bukala

W Gdyni zorganizowano dwie edycje konferencji „Miasta świadome – globalne wyzwania, lokalne rozwiązania”, które ze względu na ograniczenia związane z pandemią odbyły się

w formule hybrydowej i były transmitowane online. Podczas pierwszej z nich, w dniach 1–2 grudnia 2020 r., zaproszeni eksperci dzielili się swoimi obserwacjami na temat globalnych trendów w obszarach zmian klimatu i życia w mieście, a także starzenia się społeczeństwa i szeroko pojętej rezyliencji (odporności) miast, która zyskała rozgłos w kontekście pandemii COVID-19. W programie konferencji znalazły się także warsztaty poświęcone projektowaniu rozwiązań możliwych do wdrożenia przez samorządy w takich obszarach, jak: jakość przestrzeni, rozwiązania systemowe na rzecz osób wykluczonych społecznie, rozwój gospodarczy i budowanie lokalnych społeczności jako siły napędowej rozwoju miast. W trakcie drugiej edycji, która odbyła się w terminie 17–18 listopada 2021 r., zaproszeni goście rozmawiali o efektach eksperymentu miejskiego polegającego na wdrożeniu idei urban labu w Polsce. Dyskutowano również o tym, jak miasta zmieniły się pod wpływem pandemii, jakie innowacje społeczne może przynieść najbliższa przyszłość oraz jakie powinno być miasto przyjazne młodzieży. Zaprezentowana została także Gdynska Platforma Dialogu – pierwsza polska implementacja narzędzia Decidim opartego na otwartym oprogramowaniu. To narzędzie uzupełniło w Gdyni katalog ścieżek lokalnej partycypacji obywatelskiej, a jego premiera stała się okazją do rozmów na temat budowania demokratycznego społeczeństwa przy wykorzystywaniu cyfrowych rozwiązań.

Wizyty studyjne

Zarówno UL Gdynia, jak i UL Rzeszów przyjmowały wielu gości w ramach wizyt studyjnych z Polski, jak również z zagranicy. W Gdyni były to m.in. delegacja Krakowskiego Parku Technologicznego oraz Association for Communities Participatory Development z Ukrainy, w Rzeszowie zaś – przedstawiciele miast partnerskich oraz miast zrzeszonych w Unii Metropolii Miast RP. Dzięki tym wizytom uczestnicy mogli się dowiedzieć, na czym polega funkcjonowanie urban

labów, w jakich obszarach tematycznych realizowane są zadania oraz jakie są ich efekty. Była to także okazja do prezentacji uczestnikom metod aktywizacji różnych grup mieszkańców oraz działań w zakresie włączania obywatelskiego. Liczne wizyty studyjne są dowodem na to, że oba Urban Laby szybko stały się rozpoznawalne zarówno wśród samorządowców, jak i przedstawicieli instytucji otoczenia biznesowego oraz NGO.

„Autorska ścieżka szyta na miarę”

„Autorska ścieżka szyta na miarę” to szereg rozwiązań mających na celu zwrócenie uwagi na problemy i potrzeby młodzieży, które zaprojektowano, opierając się na przeprowadzonych w Gdyni badaniach potrzeb wśród młodych ludzi, przeglądzie badań o sytuacji młodzieży w czasie pandemii oraz analizie wniosków płynących z gdyńskiego systemu wsparcia i edukacji. W ramach programu podejmowano działania związane ze wsparciem psychologicznym skierowane do młodzieży, która znalazła się w szczególnej sytuacji psychologicznej wywołanej pandemią. Zorganizowano również cykl 12 wyzwań dla młodzieży – „rusz się po pandemię”.

„Miasto dla dzieci” i współpraca z seniorami

Dzieci oraz seniorzy to grupy często pomijane przy programowaniu wydarzeń miejskich. W związku z tym, aby przeciwdziałać takim praktykom, zespół rzeszowskiego Urban Labu zorganizował serię spotkań oraz warsztatów specjalnie dedykowanych ww. mieszkańcom miasta.

„Miasto dla dzieci” to całokształt działań, które w UL Rzeszów były kierowane do dzieci. Do tych inicjatyw należały m.in. zajęcia pn. „Wizja Miast w Minecraft i Druku 3D”, „Robot Challenge dla Smart City” oraz „Robot Challenge – mobilność w mieście przyszłości”. Pierwsze w pełni zdalne zajęcia z projektowania przestrzeni miejskiej w Minecraft i Druku 3D zorganizowano we współpracy z Unią Metropolii Polskich (Białystok,

Bydgoszcz, Gdańsk, Katowice, Kraków, Lublin, Łódź, Poznań, Rzeszów, Szczecin, Warszawa, Wrocław). Dzieci ze szkół podstawowych biorących udział w konkursie mogły przelać swoją wizję miasta do cyfrowej rzeczywistości oraz pokazać, jak według nich powinny być zaplanowane i zaprojektowane tereny rekreacyjne i sportowe w ich mieście. W trakcie drugich zajęć dzieci budowały roboty, a następnie je programowały oraz stawiały na planszy miejskiej, na której wykonywały misje, zwracając uwagę na utrudnienia dla osób niepełnosprawnych, starszych czy rodzin z dziećmi. Celem

trzecich zajęć było zaprojektowanie robota, wzorując się na ogólnonoświatowych rozgrywkach FIRST Tech Challenge wspieranych przez NASA. Dla dzieci udział w tym projekcie był szansą na poznanie niezwyklej, pełnej pasjonującej wiedzy krainy robotyki i automatyki. Takie warsztaty są także dla dzieci bardzo dobrym wstępem do poznawania świata zaawansowanej robotyki, programowania, a w rezultacie zdobycia kompetencji przyszłości.

Fot. 9. Warsztaty międzypokoleniowe w Urban Labie Rzeszów
Autor: Grzegorz Bukala

Urban Lab Rzeszów współpracuje ze Stowarzyszeniem Kreatywny Senior – razem z nim zorganizował m.in. dyskusję pt. *Kiedy Rzeszów będzie przyjazny dla seniorów i ich rodzin*, podczas której przedstawiciele Rady Miasta Rzeszowa, nauki oraz medycyny dyskutowali o tym, jaką rolę pełnią obecnie seniorzy we współczesnej rodzinie, i dodatkowo – jak są postrzegani. Dla starszych mieszkańców miasta

został również przygotowany, przy współpracy z Podkarpackim Stowarzyszeniem Osób z Ranami Przewlekłymi, m.in. cykl spotkań eksperckich pn. „Zdrowy Senior”. Takie spotkania to dobra okazja, aby uzyskać szybki i prosty dostęp do specjalistycznej wiedzy z zakresu medycyny, podologii i kosmetyki. Z wykładów online uczestnicy mogli się dowiedzieć, jak lepiej i efektywniej dbać o zdrowie swoje i swoich bliskich.

Baza wiedzy

Poza udostępnieniem licznych nagrań wideo ze spotkań, które odbywały się w formule online w ramach działań gdyńskiego Urban Cafe, oraz publikowaniem tematycznych podcastów będących źródłem wiedzy o mieście, w Urban Labie Gdynia powstało także kilka publikacji:

- Doświadczenia związane z pierwszym rokiem funkcjonowania Urban Labu zebrano w publikacji popularno-naukowej *Poznajmy się na mieście*.
- Efektem współpracy z ekspertami, którzy wzięli udział w konferencji „Miasta świadome – globalne wyzwania, lokalne rozwiązania” było przygotowanie publikacji *Miasto wobec wyzwań*, podejmującej dyskusję o czynnikach miastotwórczych, a także sposobach na budowanie lokalnej wspólnoty oraz poszukiwanie tego, co czyni aglomeracje odpornymi.
- W ramach mikroinnowacji zgłoszonej do „Pomysłu na Miasto” powstał e-book dotyczący ogrodów społecznych pt. *Poradnik nie tylko dla miastowych badylarzy*.
- Na podstawie doświadczeń zdobytych podczas projektowania i przeprowadzania wybranych procesów partycypacyjnych w Gdyni powstało opracowanie *Standardy partycypacji w Gdyni na przykładzie wybranych procesów konsultacyjnych*.
- Działalność UL Gdynia oraz idea urban labów, kwestie partycypacji społecznej i otwierania danych

publicznych zostały opisane w e-booku *Poznajmy się na mieście*. Zaprezentowane są w nim także informacje o projektach w ramach Inkubatora Innowacji, sylwetki członków zespołów eksperckich oraz wyzwania, które stoją przed współczesnymi miastami.

- Dodatkowo cyklicznie publikowano treści o aktualnych działaniach Urban Labu Gdynia oraz wydarzeniach organizowanych w Urban Cafe w Biuletynie Prezydenta oraz Rady Miasta Gdynia pt. „Ratusz”.

Zarządzanie przestrzenią miejską

Urban Lab Rzeszów na miesiąc stał się miejscem codziennej pracy urzędników Biura Rozwoju Miasta Rzeszowa, którzy przeprowadzali konsultacje do projektu studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Rzeszowa pn. „Porozmawiajmy o Studium”. W późniejszym czasie przeprowadzono również konsultacje kolejnych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Godną uwagi była także współpraca zespołu UL Rzeszów z rzeszowskim oddziałem Stowarzyszenia Architektów Polskich, która zaowocowała ogólnodostępnymi spotkaniami z architekturą dla mieszkańców pn. „ArchiCzwartki” oraz warsztatami architektonicznymi dla dzieci pn. „Miasto dzieci”. O tych działaniach wspomniano także w podrozdziale 1.3.

Działalność informacyjno-promocyjna

W ramach podsumowania różnorodnych zadań podejmowanych przez oba Urban Laby w trakcie całego projektu warto podkreślić także ogrom pracy wykonany przez ich zespoły w zakresie działań informacyjno-promocyjnych w Internecie.

Poza regularnym redagowaniem i uzupełnianiem treści stron internetowych (<https://urbanlab.gdynia.pl>, <https://urbanlab.erzeszow.pl>) obydwa Laboratoria prowadziły także

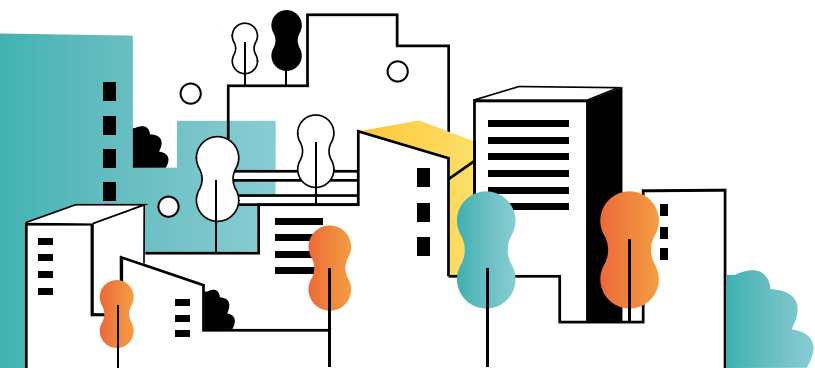
profile na portalu Facebook (liczba obserwujących profil gdyński – 3053 osoby, <https://www.facebook.com/UrbanLabGdynia>, liczba obserwujących profil rzeszowski – 3077 osób, <https://www.facebook.com/UrbanLabRzeszow>), a UL Gdynia prowadzi także profil w portalu LinkedIn (<https://www.linkedin.com/company/urbanlab-gdynia>), jednocześnie udostępniając materiały multimedialne do odsłuchania poprzez platformy Spotify oraz Podbean. Warto podkreślić walory merytoryczne przygotowywanych materiałów, a także ich jakość techniczną. Działania informacyjno-promocyjne Urban Labów miały bardzo duże znaczenie nie tylko dla szerzenia efektów całego projektu i wypracowanego dorobku, lecz także dla promocji samej idei urban labu wśród innych miast polskich.

Bibliografia

- Bień M., Jarczewski W., Piziak B., 2020, *Urban lab. Narzędzie poprawy jakości życia mieszkańców miast zgodne z ideą smart city*, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Warszawa–Kraków.
- Bień M., Piziak B., 2021, *Urban Lab jako generator rozwiązań na podstawie otwartych danych*, [w:] W. Łachowski (red.), *Zarządzanie danymi w miastach. Podręcznik dla samorządów*, Instytut Rozwoju Miast i Regionów, Kraków–Warszawa.
- Calzada I., 2018a, *From smart cities to experimental cities?*, [w:] V.M.B. Giorgino, Z. Walsh (Eds.), *Co-Designing Economies in Transition: Radical Approaches in Dialogue with Contemplative Social Sciences*, Springer, Cham.
- Calzada I., 2018b, *(Smart) citizens from data providers to decision-makers? The case study of Barcelona*, *Sustainability*, vol. 10.
- Calzada I., 2020, *Democratising Smart Cities? Penta-Helix Multistakeholder Social Innovation Framework*, *Smart Cities*, vol. 3.
- Jurczyk-Bunkowska M., Pawełszek I., Wieczorkowski J., 2018, *Technologia obywatelska we wspomaganiu zarządzania procesem innowacji społecznych*, *Zeszyty Naukowe Politechniki Częstochowskiej. Zarządzanie*, nr 31.
- Muszel M., 2021, *Ewaluacja zadania „Adaptacja Koncepcji UrbanLab w Gdyni”. Raport końcowy*, Fundacja Zatok (dokument wewnętrzny UL Gdynia).
- Gdynska Platforma Dialogu, <https://konsultujemy.gdynia.pl/> (dostęp: 6.12.2021).
- Regulamin naboru Pomysłów na Miasto UrbanLab Gdynia, https://urbanlab.gdynia.pl/wp-content/uploads/2020/06/UrbanLab-Gdynia_Pomysl-na-Miasto_Regulamin.pdf (dostęp: 30.11.2021).

Spis rycin

- Ryc. 1. Pentahelisa jako nowy model współpracy różnych grup interesariuszy miejskich podejmowanej w polskich urban labach
Źródło: opracowanie własne
- Ryc. 2. Model urban labu przystosowanego do warunków polskich zaktualizowany pod wpływem przeprowadzenia pilotażowego wdrożenia w Gdyni i w Rzeszowie
Źródło: opracowanie własne
- Ryc. 3. Model urban labu zaktualizowany pod wpływem przeprowadzenia pilotażowego wdrożenia w Gdyni
Źródło: opracowanie własne
- Ryc. 4. Model urban labu zaktualizowany pod wpływem przeprowadzenia pilotażowego wdrożenia w Rzeszowie
Źródło: opracowanie własne

- Ryc. 5. Schemat współpracy w ramach Projektu Urban Lab
Źródło: opracowanie własne
- Ryc. 6. Główne zadania zespołu Urban Lab w IRMiR realizowane w ramach projektu
Źródło: opracowanie własne
- Ryc. 7. Zespół Urban Lab Gdynia – dynamika zmian personalnych w okresie 2018–2021
Źródło: opracowanie dr Magdaleny Muszel (Muszel 2021)
- Ryc. 8. Mapa myśli – schemat funkcjonalny przedstawiający zasady funkcjonowania miejskiego portalu otwartych danych opracowany przez Zespół Tematyczny ds. otwartych danych UL Rzeszów
Źródło: Urban Lab Rzeszów
- Ryc. 9. Strona z kategoriami danych portalu otwartedane.erzeszow.pl
Źródło: www.otwartedane.erzeszow.pl
- Ryc. 10. Strona główna portalu otwartedane.gdynia.pl
Źródło: www.otwartedane.gdynia.pl
- Ryc. 11. Informator dla nowych mieszkańców Gdyni
Źródło: Urban Lab Gdynia
- Ryc. 12. Warsztaty online Joanny Samulskiej z Urzędu Miasta Eindhoven (29 września 2021)
Źródło: www.facebook.com/UrbanLabRzeszow
- Ryc. 13. Ekran powitalny w portalu Gdyńskiej Platformy Dialogu
Źródło: www.konsultujemy.gdynia.pl

Spis tabel

- Tab. 1. Sieć współpracy Urban Labu Gdynia
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UL Gdynia
- Tab. 2. Sieć współpracy Urban Labu Rzeszów
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UL Rzeszów
- Tab. 3. Szczegółowy opis zadań zespołu Urban Lab w IRMiR realizowanych w ramach projektu oraz ich efekty
Źródło: opracowanie własne
- Tab. 4. Hackathony miejskie zorganizowane przez Urban Lab Rzeszów i Urban Lab Gdynia
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UL Gdynia i UL Rzeszów
- Tab. 5. Liczba uczestników biorących udział w wydarzeniach odbywających się stacjonarnie i online w Urban Cafe od początku działalności (dane do września 2021)
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych UL Gdynia i UL Rzeszów

Spis fotografii

- Fot. 1. Siedziba Urban Labu Gdynia
Autor: Aleksander Trafas
- Fot. 2. Siedziba Urban Labu Rzeszów
Źródło: Urban Lab Rzeszów
- Fot. 3. Zespół Urban Lab w IRMiR na seminarium podsumowującym projekt – 15 grudnia 2021 – stoją od prawej: Bartosz Pizak (koordynator projektu), Magdalena Bień, Katarzyna Ner i Jakub Depa
Autor: Krzysztof Mosiężny
- Fot. 4. Warsztaty podczas II edycji PKM w 2020 r.
Źródło: <https://www.facebook.com/UrbanLabGdynia>
- Fot. 5. Efekty warsztatów podczas II edycji PKM w 2020 r.
Źródło: <https://www.facebook.com/UrbanLabGdynia>
- Fot. 6. Eko mural w Rzeszowie stworzony w ramach konkursu „Rzeszów to MY”
Autor: Grzegorz Bukała
- Fot. 7. Skąd się wzięła zmiana klimatu? – wykład Anny Sierpińskiej 16 października 2019 r. w UL Gdynia
Autor: Ilona Budzbon
- Fot. 8. Konferencja w Urban Labie Rzeszów
Autor: Grzegorz Bukała
- Fot. 9. Warsztaty międzypokoleniowe w Urban Labie Rzeszów
Autor: Grzegorz Bukała

W moim odczuciu Urban Lab to „oczy miasta”. Organizm, który służy do tego, aby obserwować oraz uczyć się holistycznego i integracyjnego podejścia do problemów. Innowacyjne laboratorium, w którym odpowiadamy na istniejące i pojawiające się kryzysy miasta, a także analizujemy czynnik ludzki, technologiczny i środowiskowy, tworząc miasto z korzyścią dla wszystkich. To miejsce, w którym odblokowujemy potencjał aktywistów, lokalnych społeczności, firm i organizacji.

Konrad Fijołek,
Prezydent Miasta Rzeszowa

Urban Lab to nie tylko miejsce, ale przede wszystkim kultura współpracy. Jest praktycznym instrumentem, odpowiadającym na wyzwania stojące przed miastami. Zespołowa, interdyscyplinarna praca służy tu rozwiązywaniu coraz bardziej złożonych, lokalnych problemów. To nowe pomysły na wspieranie miejskich liderów, tworzenie przestrzeni wspólnej, dialog międzysektorowy. Doświadczenie Urban Labu pokazuje, jak ważną rolę odgrywają mieszkańcy i mieszkańki w namyśle nad wyzwaniami rozwojowymi. Pandemia COVID-19 dobitnie pokazała, że Urban Lab to elastyczne narzędzie, które doskonale sprawdza się także w kryzysowych okolicznościach. To metoda warta dalszego rozwijania. Liczę na to, że będzie upowszechniana w kolejnych miastach.

Michał Guć,
Wiceprezydent Gdyni ds. innowacji

Urban Lab Gdynia po trzech latach testowania osadził się na stałe w miejskiej tkance. Wspólna refleksja nad przyszłością i teraźniejszością pełną wyzwań pozwoliła przyjrzeć się naszemu miastu w nowym świetle. Metoda urban labu łączy głosy różnych sektorów i dyscyplin, po to aby lepiej rozumieć i wspólnie szukać adekwatnych rozwiązań. Urban Lab to również sieciowanie, które okala każdy z komponentów, pozwalające zbudować pomost pomiędzy różnymi kawałkami miasta oraz łączyć niepołączonych w refleksji nad miastem. Zachęcam wszystkich do miejskich eksperymentów w mikroskali. Mam nadzieję, że kolejne miasta będą decydować się na utworzenie urban labów, dostosowując je do swoich potrzeb.

Joanna Krukowska,
Koordynatorka Urban Lab Gdynia

Urban Lab to przyjazna przestrzeń miejska angażująca społeczność lokalną oraz samorząd do współdziałania na rzecz poprawy jakości życia w naszym mieście. W moim odczuciu Rzeszów, wdrażając projekt pilotażowy, jakim jest Urban Lab, wstąpił się w potrzeby społeczności, czego efektem jest stworzenie przyjaznej przestrzeni do projektowania tkanki miejskiej przede wszystkim z myślą o mieszkańcach.

Małgorzata Michalska,
Koordynatorka Urban Lab Rzeszów

Jako Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej mieliśmy przyjemność wspierać pilotażowe wdrożenie nowatorskiej w warunkach polskich idei urban labu – laboratorium miejskiego, będącego narzędziem współpracy, wypracowywania rozwiązań miejskich problemów, testowania innowacyjnych pomysłów. Instytut Rozwoju Miast i Regionów merytorycznie koordynował wdrożenie w miastach objętych pilotażem – Gdyni i Rzeszowie – a jednocześnie obserwował, analizował, doradzał i sieciował działania miast. Obecnie z wielką satysfakcją możemy obserwować efekty – dwa sprawnie działające Urban Laby. Cieszę się, że trzy lata wyłożonej pracy będą procentować w przyszłości również w inny sposób. Niniejsza publikacja prezentuje doświadczenia, wnioski i dobre praktyki, będąc tym samym wartościową lekturą dla wszystkich polskich miast zainteresowanych skutecznym wdrożeniem tego narzędzia.

Grzegorz Puda,
Minister Funduszy i Polityki Regionalnej

Celem publikacji „Jak zrobiliśmy Urban Lab...” jest możliwie szczegółowe przedstawienie doświadczeń praktycznego wdrożenia instrumentu urban labu w Gdyni i w Rzeszowie. Nie jest to jednak klasyczny album promocyjny projektu z licznymi zdjęciami matek i ojców sukcesu, błyszczącymi biurowcami i smartgadżetami (choć kilka zdjęć jednak pozostawiliśmy). Trudno jednak byłoby mi zaprzeczyć, że to skromne słowo „sukces” stanowi dosyć precyzyjną, a syntetyczną ocenę kilkuletnich wysiłków obu miast. W niniejszej książce staraliśmy się raczej opisać proces, sposób realizacji poszczególnych elementów tego przedsięwzięcia. Przedsięwzięcia, które stanowiło pilotaż, swego rodzaju miejski eksperyment i pierwszą tak szeroką próbę wdrożenia idei urban labu w praktyce. Szczególną cechą tego pilotażu była próba jednoczesnego wdrożenia maksymalnie wielu typów przedsięwzięć, które mogą być realizowane w laboratoriach miejskich, w tym: udostępniania danych, innowacji społecznych i technologicznych, inkubatora innowacji, zarządzania przestrzenią miasta, a także urban cafe. Mam nadzieję, że ta publikacja stanie się swego rodzaju świadectwem procesu czy studium dobrych praktyk, szczególnie przydatnym dla wszystkich tych, którzy chcieliby w swoich miastach rozwijać podobne inicjatywy.

Wojciech Jarczewski,
Dyrektor Instytutu Rozwoju Miast i Regionów

BY

NC

Fundusze Europejskie
Pomoc Techniczna

**Rzeczpospolita
Polska**

Unia Europejska
Fundusz Spójności

